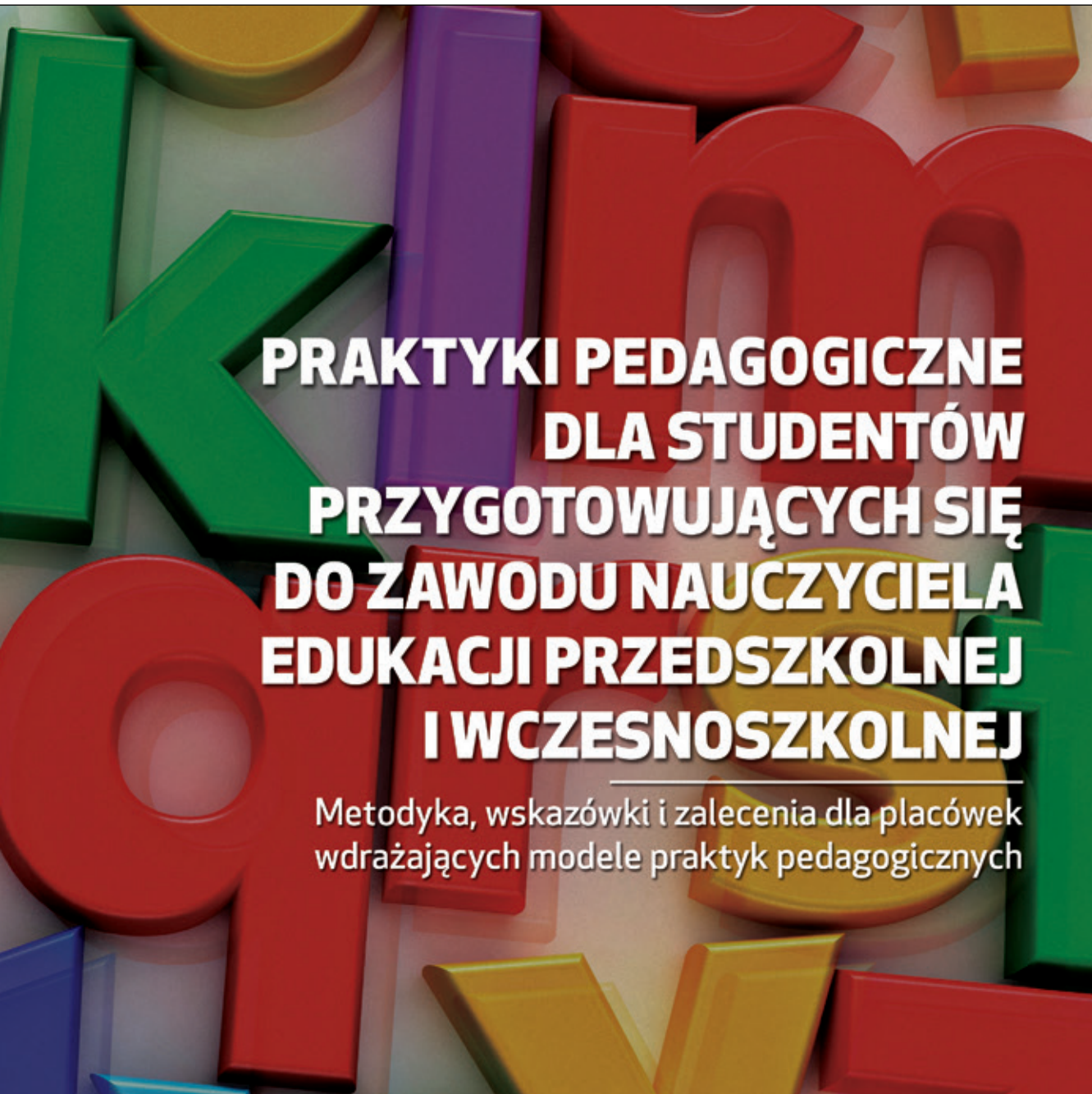

Projekt „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

PRAKTYKI PEDAGOGICZNE DLA STUDENTÓW PRZYGOTOWUJĄCYCH SIĘ DO ZAWODU NAUCZYCIELA EDUKACJI PRZEDSZKOLNEJ I WCZESNOSZKOLNEJ

Metodyka, wskazówki i zalecenia dla placówek
wdrażających modele praktyk pedagogicznych

Praktyki pedagogiczne dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Metodyka, wskazówki i zalecenia dla placówek
wdrażających modele praktyk pedagogicznych

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa
Poznań 2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, przygotowana jako jeden z rezultatów projektu Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Projekt realizowany w okresie do 01.02.2012 do 31.07.2014 r. przez Wyższą Szkołę Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

WYDAWCA:

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa,
ul. gen. Tadeusza Kutrzeby 10, 61-719 Poznań
tel. 061 85 84 332
fax 061 85 84 362
www.wsnhid.pl

ISBN 978-83-87653-72-9

egzemplarz bezpłatny

Autorzy:

dr Dorota Domagała
Jolanta Kończak
dr Małgorzata Ratajczak-Zawodna
Ewa Socha
dr Marta Szabelska-Holeksa
dr Joanna Świątkiewicz

Redakcja naukowa: dr Joanna Świątkiewicz

Recenzja naukowa: dr Andrzej Stogowski

© Copyright by Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Poznań 2014

Opracowania graficzne, łamanie, skład: Łukasz Skorupski

Projekt okładki: Marcin Szymoniak

Druk i oprawa: VMG Sp. z o. o.

Spis treści

JOANNA ŚWIĄTKIEWICZ

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu

Wprowadzenie

9

DOROTA DOMAGAŁA

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu

Łączenie teorii i praktyki w kształceniu studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

14

MARTA SZABELSKA-HOLEKSA, JOANNA ŚWIĄTKIEWICZ

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu

Założenia organizacyjne i programowe praktyk pedagogicznych dla studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

24

Organizacja praktyk

34

Wybór miejsca praktyk

34

Harmonogram praktyk

35

Rodzaje praktyk

37

Program praktyk w placówkach oświatowych

38

Dokumentacja praktyk

43

Monitoring praktyk

45

MARTA SZABELSKA-HOLEKSA, JOANNA ŚWIĄTKIEWICZ

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu

Modele praktyk pedagogicznych dla studentów specjalności nauczycielskiej edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna

48

Moduł 1. Warsztaty

50

Moduł 2. Praktyka obserwacyjna

51

Moduł 3. Praktyka czynna

55

Moduł 4. Doradztwo i mikronauczanie

60

1. Model praktyk pedagogicznych w przedszkolu

63

2. Model praktyk pedagogicznych w klasach I-III szkoły podstawowej

72

MAŁGORZATA RATAJCZAK-ZAWODNA

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu

Wdrażanie modeli praktyk. Wskazówki i zalecenia dla uczelni wyższych, placówek oświatowych i nauczycieli-opiekunów praktyk	81
1. Organizacja praktyk	82
2. Podsumowanie	94

EWA SOCHA, MARTA SZABELSKA-HOLEKSA,

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, Szkoła Podstawowa Da Vinci w Poznaniu

Przewodnik metodyczny po studenckich praktykach pedagogicznych	96
Wprowadzenie	96
Praktyki pedagogiczne w podstawowych aktach prawnych	99
Ogólne założenia nowego modelu studenckich praktyk pedagogicznych	100
Cele i zadania praktyk pedagogicznych wynikające z nowych modeli	102
Program praktyk pedagogicznych	103
Sylwetka studenta – praktykanta	109
Obowiązki studenta - praktykanta	109
Obowiązki opiekuna praktyk	111
Dokumentacja przebiegu praktyk	113
Monitoring i ewaluacja przebiegu praktyk	114
Zamierzone efekty odbytych praktyk pedagogicznych	115
Praktyczny poradnik dla studentów - praktykantów	118
PRZYKŁADOWY WZÓR SCENARIUSZA LEKCJI Z UWZGLĘDNIENIEM OPERACJONALIZACJI CELÓW NAUCZANIA	124
PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ	126
Charakterystyka partnerskich placówek oświatowych – przedszkola/szkoły	129

Słowniczek	131
-------------------	------------

Jolanta Kończak

Załącznik 1. Wzór dziennika praktyk (wybrane strony)	135
Załącznik 2. Karta obserwacji i oceny lekcji	144

Wprowadzenie

Praktyka pedagogiczna stanowi integralną i ważną część studiów przygotowujących studentów do uzyskania kwalifikacji nauczycielskich. Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu (WSNHiD) od kilku lat kształci studentów w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej w ramach specjalizacji nauczycielskiej na kierunku pedagogika (studia I i II stopnia). Dotychczasowe rozwiązania formalne, organizacyjne i programowe w odniesieniu do praktyk pedagogicznych na specjalności nauczycielskiej edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w WSNHiD spełniały swoją funkcję w kształtowaniu podstawowych kompetencji merytorycznych, metodycznych i opiekuńczo-wychowawczych studentów. Wprowadzona w 2011 roku reforma szkolnictwa wyższego, a w konsekwencji modyfikacje standardów kształcenia nauczycieli¹, nałożyła na uczelnie wyższe obowiązek dostosowania programów kształcenia do wymogów Krajowych Ram Kwalifikacji (KRK)² oraz potrzebę weryfikacji podstawowych założeń organizacyjnych i programowych praktyk pedagogicznych. W nowym modułowym systemie kształcenia praktycznego elementy modelu organizacji praktyk powinny zapewnić właściwą realizację programu praktyk i znacząco poprawić ich jakość³. Mając na względzie rzetelne przygotowanie pedagogiczne przyszłych nauczycieli, przystąpiliśmy w lutym 2012 roku do realizacji projektu Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego (finansowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Poddziałanie 3.3.2. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli)⁴.

Przygotowania do projektu rozpoczęliśmy w 2009 roku przeprowadzając badania pilotażowe wśród studentów i absolwentów kierunku pedagogika (specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna w WSNHiD). Analizowaliśmy m.in.: sposoby organizacji studenckich praktyk pedagogicznych, realizację praktyk w placówkach oświatowych, dokumentację uczelnianą. W jednym z aspektów analizy wyniki były niepokojące. Praktyki organizowane samodzielnie przez studentów w kilku przypadkach okazały się mało efektywne. Pojawiły się wówczas pytania: co należy zmienić w programie praktyk, co można zmienić w ich organizacji i w jaki sposób zwiększyć monitoring nad ich prawidłową realizacją?

- 1 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).
- 2 W roku akademickim 2012/2013 w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa wprowadzono nowe, modułowe programy kształcenia w oparciu o Krajowe Ramy Kwalifikacji oraz nowy, wewnętrzny system organizacji procesu dydaktycznego – modułowy system kształcenia.
- 3 Od roku akademickiego 2012/2013 studia na kierunku pedagogika w WSNHiD mają profil praktyczny.
- 4 Należy podkreślić, że roczniki studentów 2010/2011, 2011/2012, które zostały objęte działaniami projektu, realizowały przedmiotowy program studiów zgodny z Rozporządzeniem MNiSW z dn. 12 lipca 2007 roku w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków (Dz. U. 2007, Nr 164, poz. 1166, zał. 78). Nowy rocznik studentów 2012/2013 rozpoczął realizację studiów w oparciu o nowy program modułowego kształcenia na kierunku pedagogika.

Głównym celem projektu Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego było zwiększenie jakości praktyk pedagogicznych poprzez wypracowanie i wdrożenie nowych modeli praktyk przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu (edukacja przedszkolna) oraz do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej (I etap edukacyjny).

Realizacja projektu przebiegała etapowo. W pierwszej kolejności przeprowadzono ogólnopolskie badania eksperckie w celu:

- pozyskania informacji o aktualnie realizowanych modelach i programach praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych,
- pozyskania opinii nauczycieli i studentów na temat systemu praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego i w klasach I-III szkół podstawowych w latach 2009-2012,
- określenia zakresu zmian w programach i sposobach realizacji praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych.

Badaniami objęto różne grupy respondentów, reprezentujące wszystkie podmioty zaangażowane w realizację praktyk pedagogicznych:

- nauczycieli w przedszkolach i w klasach I-III szkół podstawowych, posiadających co najmniej 3-letnie doświadczenie sprawowania opieki nad praktykami pedagogicznymi studentów specjalności nauczycielskich w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego
- studentów studiów licencyjnych w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, którzy w roku akademickim 2011/2012 odbywali praktyki pedagogiczne w placówkach wychowania przedszkolnego i w klasach I-III szkół podstawowych,
- przedstawicieli organów prowadzących placówki oświatowe,
- specjalistów pedagogów i psychologów, pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych,
- nauczycieli akademickich, specjalistów w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej,
- opiekunów praktyk pedagogicznych z ramienia uczelni (pełnomocników/ koordynatorów ds. praktyk).

Badania przeprowadzono w okresie od kwietnia do czerwca 2012 r. , równoległe realizując:

- badania ankietowe (350 ankiet przeprowadzonych wśród studentów; odpowiednio: 700 ankiet wśród nauczycieli przedszkoli, 700 ankiet wśród nauczycieli szkół podstawowych),
- wywiady pogłębione (łącznie przeprowadzono 145 wywiadów z nauczycielami i studentami),
- zogniskowane wywiady grupowe (zrealizowane w 6 grupach fokusowych).

Zróznicowane podejście metodologiczne (połączenie w projekcie zarówno metod badań ilościowych, jak i badań jakościowych), umożliwiło wnikliwy wgląd w opinie respondentów na temat form organizacji i realizacji praktyk pedagogicznych w Polsce oraz pogłębienie analizy obszarów wymagających modyfikacji w aktualnie realizowanych modelach praktyk (ocena mocnych i słabych stron, wskazanie elementów wymagających nowych rozwiązań). Zarówno same badania, jak i opracowania uzyskanych wyników empirycznych, uwzględniały specyfikę realizacji praktyk pedagogicznych w dwóch typach placówek: przedszkole oraz szkoła podstawowa. Łącznie sporządzono sześć raportów badawczych⁵, na podstawie których opracowano dwa nowe modele praktyk pedagogicznych:

- 1) model praktyk w przedszkolu;
- 2) model praktyk w klasach I-III szkoły podstawowej.

W niniejszej publikacji zaprezentowano kompendium wiedzy i doświadczeń wynikających z wdrażania nowych modeli praktyk pedagogicznych w latach 2012-2014.

Publikacja składa się z pięciu zasadniczych części. Jest podsumowaniem wyników projektu, a także wyrazem szczególnego zainteresowania praktycznym wymiarem kształcenia pedagogicznego studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela.

Artykuł Doroty Domagały Łączenie teorii i praktyki w kształceniu studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, stanowi wprowadzenie do zagadnień akademickiego kształcenia nauczycieli. Autorka przywołuje w artykule liczne koncepcje, m.in. Donalda A. Schöna, wskazując na konieczność integracji procesu przekazywania wiedzy z refleksyjnym i elastycznym podejściem do kształtowania umiejętności metodycznych i kompetencji społecznych studenta. Autorka podkreśla, że nieodzownym spoiwem trzech aspektów kształcenia (w założeniach KRK są to trzy kategorie efektów kształcenia: wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne) są praktyki pedagogiczne realizowane w odpowiednio wyposażonym i dostosowanym środowisku zawodowym, w bezpośredniej interakcji z uczestnikami działań edukacyjnych w szkole czy w placówce wychowania przedszkolnego.

W drugiej części publikacji zatytułowanej Założenia organizacyjne i programowe praktyk pedagogicznych dla studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, autorstwa Marty Szabelskiej-Ho-

5 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BİOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BİOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BİOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BİOSTAT, Lipiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w przedszkolach prowadzonych w ramach projektu pn. "Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych prowadzonych w ramach projektu pn. "Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

leksy i Joanny Świątkiewicz, opisano podstawowe założenia nowych modeli praktyk pedagogicznych. Autorki sformułowały m.in. wytyczne dotyczące organizacji praktyk, podstawę programową praktyk pedagogicznych wynikającą z rozporządzenia MNiSW w sprawie standardów kształcenia nauczycieli z 2012 roku oraz dokumentów wewnętrznych uczelni. Opracowanie zawiera również propozycje dotyczące dokumentowania i monitoringu przebiegu praktyk w placówce oświatowej. Autorska koncepcja nowych modeli praktyk pedagogicznych znajduje uszczegółowienie w trzeciej części niniejszej publikacji - Modele praktyk pedagogicznych dla studentów specjalności nauczycielskiej edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna (M. Szabelska-Holeksa, J. Świątkiewicz).

Kolejna część publikacji jest próbą weryfikacji założeń organizacyjnych nowych modeli praktyk pedagogicznych. Małgorzata Ratajczak-Zawodna w artykule Wdrażanie modeli praktyk. Wskazówki i zalecenia dla uczelni wyższych, placówek oświatowych i nauczycieli-opiekunów praktyk, formułuje m.in. zalecenia organizacyjne dla podmiotów odpowiedzialnych za realizację praktyk, systemowe rozwiązania skierowane do przedstawicieli instytucji rządowych i organów prowadzących placówki oświatowe, oraz propozycje modyfikacji wybranych elementów modelu praktyk. Autorka zwraca uwagę na potrzebę dostosowania modeli praktyk pedagogicznych do realiów funkcjonowania uczelni wyższych, szkół podstawowych i przedszkoli.

Piąta część publikacji stanowi materiał wyjściowy (wzorcowy) umożliwiający wdrożenie nowych modeli praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych. Przewodnik metodyczny po studenckich praktykach pedagogicznych, opracowany przez Ewę Sochę i Martę Szabelską-Holeksę, jest bardzo praktycznym źródłem informacji o nowych modelach praktyk pedagogicznych. Autorki przewodnika uporządkowały najważniejsze kwestie wynikające z wcześniejszych opracowań (część druga i trzecia niniejszej publikacji). Zebrały informacje związane z organizacją praktyk w nowym modelu, opisały szczegółowo i precyzyjnie cztery moduły modelu praktyk, w tym zadania i obowiązki studenta-praktykanta i nauczyciela-opiekuna praktyk w placówce. Przewodnik zawiera również wzory scenariuszy lekcji i zajęć oraz charakterystykę partnerskich placówek oświatowych. Uzupełnieniem przewodnika są opracowania znajdujące się na końcu niniejszej publikacji: słowniczek rzeczowy, wzór dziennika praktyk (załącznik 1) oraz karta obserwacji i oceny lekcji (załącznik 2) .

Prezentowane w niniejszej publikacji nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej, są w istocie propozycją „ciągłości i zmiany”. Powrót do idei „szkoły ćwiczeń” to tylko jeden z przykładów nawiązania do dobrych tradycji polskiego systemu kształcenia nauczycieli. Jednocześnie wskazano na nowe elementy, uzupełniające dotychczasowe rozwiązania w zakresie monitoringu i ewaluacji praktyk – superwizję i mikronauczanie. Jak każde nowe rozwiązanie organizacyjne, tak i prezentowane w publikacji modele praktyk pedagogicznych mają swoje mocne i słabe strony. Spostrzeżenia osób biorących udział w realizacji projektu, w tym uwagi studentów-praktykantów oraz nauczycieli-opiekunów praktyk w placówkach, nierzadko krytyczne, zawierają ważne przesłanki do kontynuacji prac koncepcyjnych nad kolejnymi, alternatywnymi wersjami modeli praktyk. Pozostaje mieć nadzieję, że lektura niniejszej publikacji otworzy dyskusję na temat pragmatycznych rozwiązań w zakresie programu i organizacji kształcenia praktycznego przyszłych nauczycieli. Warto, aby wzięli w niej udział główni interesariusze – uczelnie wyższe, placówki oświatowe i studenci oraz inne środowiska żywo zainteresowane budową efektywnego systemu kształcenia nauczycieli.

Informacje o projekcie „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” realizowanym przez Wyższą Szkołę Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu w partnerstwie z Gminą Miasta Poznań

Tytuł projektu:	„Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego”
Okres realizacji:	01.02.2012 – 31.07.2014 r.
Calkowita wartość projektu:	1 798 102,00 zł
Wartość dofinansowania:	1 798 102,00 zł
Poziom dofinansowania:	100%
Beneficjent projektu:	Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa Projekt realizowany w partnerstwie z Miastem Poznań

W ramach projektu zaplanowano następujące zadania:

- opracowanie nowych modeli praktyk na podstawie ogólnopolskich badań eksperckich (okres realizacji: II 2012-III 2014),
- wdrożenie nowych modeli praktyk (okres realizacji: X 2012-VI 2014),
- upowszechnienie nowych modeli praktyk (okres realizacji: V-VII 2014).

Praktyki pedagogiczne realizowane w ramach projektu zorganizowane zostały w partnerstwie z Miastem Poznań, któremu podlegają placówki dydaktyczno-wychowawcze, w tym przedszkola i szkoły podstawowe. W trakcie realizacji projektu przeszkolono nauczycieli-opiekunów praktyk z 38 placówek oświatowych z terenu Miasta Poznania, w tym 18 z przedszkoli i 20 ze szkół podstawowych. W placówkach tych, w ciągu 2 lat, praktyki zrealizowało 77 studentów specjalności nauczycielskiej edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna na kierunku Pedagogika oraz słuchaczy studiów podyplomowych wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna (grupa docelowa w trakcie realizacji projektu została poszerzona o słuchaczy studiów podyplomowych oraz studentów 2 roku studiów II stopnia). Przebieg praktyk uwarunkowany był wytycznymi zawartymi w programach studiów i w dwóch opracowaniach nowych modeli praktyk. Nad przebiegiem praktyk i ich jakością czuwał zespół koordynatorów merytorycznych projektu i opiekunów praktyk ze strony WSNHiD (koordynator ds. praktyk na kierunku pedagogika) oraz ze strony placówki oświatowej – przedszkola i szkoły, w których odbywały się praktyki. Łącznie w projekcie udział wzięło 93 nauczycieli – koordynatorów i opiekunów praktyk w przedszkolach i szkołach, którzy zostali przeszkoleni na warsztatach z nowych modeli praktyk pedagogicznych. Zakres obowiązków studentów-praktykantów, koordynatorów i opiekunów praktyk regulowały stosowne dokumenty wewnętrzne uczelni.

Łączenie teorii i praktyki w kształceniu studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Kształcenie przyszłych nauczycieli, ich merytoryczne, metodyczne i praktyczne przygotowanie do pracy w szkole od wielu lat znajduje się w kręgu zainteresowań pedeutologów, pedagogów oraz jest szeroko komentowane w środowiskach związanych z uczelniami pedagogicznymi, przez nauczycieli, dyrektorów placówek oświatowych a także rodziców uczniów. Krytyczne opinie dotyczą nie tyle zdobytej w trakcie studiów wiedzy, ile przede wszystkim nabytych przez absolwentów umiejętności praktycznych, wykorzystywanych w pracy pedagogicznej. Przygotowanie studentów – przyszłych nauczycieli do pracy nie jest zadaniem łatwym chociażby ze względu na zmiany jakie zachodzą w polskiej oświacie przez wiele ostatnich lat. Zmiany systemowe, programowe lub objęcie obowiązkiem szkolnym sześciolatków, powinny być ściśle skorelowane z modernizacją kształcenia i doksztalcenia nauczycieli. Jednak zarówno tempo zmian dokonywanych w dokumentach strategicznych dotyczących polityki edukacyjnej, jak i brak funduszy do wprowadzania tych zmian, a także dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość na rynku usług edukacyjnych, utrudniają lub spowalniają działania korygujące instytucji kształcących nauczycieli.

Obecnie, standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela zostały określone w załączniku do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁶. W tymże dokumencie, sformułowano między innymi następujące ogólne efekty kształcenia:

Absolwent:

1. posiada wiedzę psychologiczną i pedagogiczną pozwalającą na rozumienie procesów rozwoju, socjalizacji, wychowania i nauczania- uczenia się;
2. posiada wiedzę z zakresu dydaktyki szczegółowej i metodyki działalności pedagogicznej, popartą doświadczeniem w jej praktycznym wykorzystaniu;
3. posiada umiejętności i kompetencje niezbędne do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły, w tym do samodzielnego przygotowania i dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów;
4. wykazuje umiejętność uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pedagogicznego z wykorzystaniem nowoczesnych środków i metod pozyskiwania, organizowania i przetwarzania informacji i materiałów;

6 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

5. umiejętnie komunikuje się przy użyciu różnych technik, zarówno z osobami będącymi podmiotami działalności pedagogicznej, jak i z innymi osobami współdziałającymi w procesie dydaktyczno-wychowawczym oraz specjalistami wspomagającymi ten proces;
6. charakteryzuje się wrażliwością etyczną, empatią, otwartością, refleksyjnością oraz postawami prospołecznymi i poczuciem odpowiedzialności;
7. jest praktycznie przygotowany do realizowania zadań zawodowych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) wynikających z roli nauczyciela⁷.

W Rozporządzeniu określono również moduły kształcenia dotyczące przygotowania przyszłego nauczyciela do prowadzenia zajęć w zakresie merytorycznym, psychologiczno-pedagogicznym i dydaktycznym a także przedstawiono cele i zadania praktyk pedagogicznych.

W wyżej wymienionych ogólnych standardach kształcenia określone są pewne kompetencje jakimi powinien charakteryzować się nauczyciel-absolwent uczelni pedagogicznej. Nasuwa się jednak pytanie: Czy jest to zamknięta lista kompetencji? Refleksje nad niezbędnymi kompetencjami nauczyciela - jak uważa K. Denek⁸ - trzeba zwrócić ku możliwej do przewidzenia preferowanej przyszłości, a dążyć się one sprowadzić do koniecznych kompetencji: interpretacyjnych, autokreacyjnych i realizacyjnych. Kompetencje realizacyjne to umiejętność doboru środków i tworzenia warunków sprzyjających realizacji celów. Są one pomocne w tworzeniu takich warunków działania, jakich wymaga metoda którą się posługujemy. Każda metoda stawia określone wymagania realizacyjne, a jej skuteczność zależy również od tego, czy uda się te wymagania spełnić. Umiejętności realizacyjne to również wykorzystanie wiedzy pedagogicznej i ogólnej do prowokowania dzieci do uczenia się, edukacyjne wykorzystanie różnych rodzajów aktywności dzieci organizowanych na różnych jej poziomach, podejmowanie decyzji o miejscu i czasie aktywności wspólnej i indywidualnej, wprowadzanie do działania treści programowych zgodnie z przewidywaniem⁹. Kompetencje te są najczęściej uznawane za kompetencje zawodowe, natomiast kompetencje interpretacyjne i autokreacyjne postrzegane są jako kompetencje osobowe. Wobec potrzeb zmieniającego się świata i problemów edukacyjnych, kompetencje interpretacyjne i autokreacyjne pozwalają definiować sytuacje edukacyjne. K. Dymek-Balcerk uważa, że "Zdefiniować sytuacje to tyle co zrozumieć ucznia, zrozumieć siebie oraz zrozumieć sens powiązania jakie dokonuje się między tymi dwoma osobami"¹⁰.

W celu wspomagania rozwoju kompetencji interpretacyjnych i autokreacyjnych niezbędne jest rozwijanie umiejętności twórczych i empatii. Odnośnie kwalifikacji nauczycielskich H. Kwiatkowska wysuwa tezę o "niedomkniętości kwalifikacji nauczycieli" i uzasadnia ją wskazując, że w profesjach o złożonej strukturze pracy, niestandardowych warunkach jej realizacji, praktyczne działanie nie jest

7 Tamże

8 K. Denek, *Kształcenie i doskonalenie nauczyciela w kontekście rozwoju jego twórczości*, [w:] S. Juszczyk (red), *Twórczy rozwój nauczyciela*, Warszawa, 1996.

9 T. Grabowska, *Quo vadis nauczycielu? O godny wizerunek współczesnego nauczyciela w drodze do doskonałości*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, W. Łukaszczyk, P. Oleśniewicz (red), *Edukacja Jutra. Uczeń i nauczyciel jako główne podmioty edukacji jutra*, Sosnowiec 2012.

10 K. Dymek-Balcerk, *Kompetencje pedagogiczne nauczyciela*, [w:] F. Szłosek (red), *Drogi i bezdroża kształcenia nauczycieli w Polsce*, Radom 1995, s. 91.

powtarzalne, stąd i kwalifikacje nauczycielskie nie mogą mieć postaci finalnej, one ustawicznie się stają. Ich tworzenie umożliwia refleksja nad własną praktyką nauczyciela. Konsekwencją tego stanu jest konieczność nieustannego tworzenia programów kształcenia nauczycieli, bo skoro kwalifikacje nauczycielskie nie mogą być “domknięte”, muszą być ciągle “pulsujące”, ciągle rekonstruowane. Nauczyciel w trakcie pełnienia swojej roli musi tworzyć coraz to nową “nadbudowę teoretyczną” i poszukiwać coraz to nowych sposobów pracy z uczniami¹¹. Zastanawianie się nad własną wiedzą jako własnym depozytem, w rozumieniu związku między praktyką a teorią akademicką jest wartością koncepcji refleksyjnej praktyki.

Wspomniana koncepcja “refleksyjnej praktyki” jest jedną z koncepcji kształcenia nauczycieli. Pojęcie “refleksyjny praktyk” zostało wprowadzone przez Donalda A. Schöna¹². Autor, kwestionując racjonalność techniczną, zwrócił uwagę na właściwości poznania artystycznego, do których praktycy odwołują się w sytuacjach niepewności, niestałości, unikatowości pracy. Schön zwrócił uwagę, że o sukcesie działania profesjonalnego jednostki decyduje samoświadomość działania, a ściślej podtrzymanie umysłowego osądu nad nim i “konwersacji z bieżącą sytuacją” pracy¹³. Działanie refleksyjne to takie, któremu towarzyszy namysł i analiza wykonywanych czynności i ich skutków. Działanie to nie ma wsparcia w wiedzy pewnej i niezawodnej, charakteryzuje je bardziej brak podstaw do jednoznaczności ocen niż pewność przeświadczeń. Myślenie i działanie refleksyjne wyznaczają określone właściwości. Pierwszą z nich jest otwartość, objawiająca się potrzebą słuchania wielu interpretacji tego samego zdarzenia, uwzględniania wielu rozwiązań i argumentów. Drugą cechą jest odpowiedzialność łącząca się z potrzebą przewidywania i analizowania konsekwencji własnych działań. Trzecią cechą jest szczerłość rozumiana jako rodzaj postawy która zakłada, że dwie pierwsze cechy są fundamentem profesjonalnego działania refleksyjnego praktyka. Umożliwia to naturalny proces porozumiewania się nauczyciela z uczniem. Koncepcja D.A Schöna znajduje się na pograniczu dwóch skrajnych stanowisk dotyczących ujęcia roli teorii i praktyki. Pierwsze nazywane przez Schöna “tradycyjną epistemologią”, sprowadza praktykę do wdrożenia teorii. Schön stoi na stanowisku, że profesjonalista nie tyle stosuje teorię w działaniu praktycznym, ile uczy się rozpoznawać, definiować czy redefiniować konkretne sytuacje pracy. Sprawdza różne interpretacje problemów i na tej podstawie modyfikuje działania. Drugie stanowisko zakłada, że wiedza teoretyczna nie jest konieczna w działaniu profesjonalnym. Schön kwestionuje “techniczną racjonalność” jako podstawę przygotowania zawodowego. Racjonalność ta zakłada, że jeśli istnieje jasność w sprawie celów, to problem ich realizacji staje się kwestią instrumentalną. Rzecz w tym, że możliwość precyzowania celów jest różna dla różnych typów działań. W typach pracy o relacjach międzypodmiotowych problem nie tkwi w instrumentalności, a więc w doborze odpowiednich środków dla realizacji podjętych celów, lecz we wzajemnej komunikacji. W takiej sytuacji podstawą, tym co nadaje sens każdemu działaniu jest porozumienie się partnerów bez którego działania nauczyciela nie są konstruktywne. Te działania, w odróżnieniu od

11 H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, Warszawa 2008, s. 70.

12 Autor wielu publikacji z zakresu teorii i praktyki kształcenia zawodowego, m. in.: D. A. Schön, *The Reflective Practitioner. How professionals think in action*, London: Temple Smith, 1983; D. A. Schön, *The Reflective Turn: Case Studies In and On Educational Practice*, New York: Teachers Press, Columbia University, 1991; C. Argyris, A.D. Schön, *Organizational learning: A theory of action perspective*, Reading, Mass: Addison Wesley, 1978.

13 H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, dz. cyt., s. 66.

działań technicznych, nie można sformalizować, zadekretować ani do końca określić¹⁴. Refleksyjna praktyka jest kwestią podstawową w kształceniu nauczycieli. Poprzez doświadczenie dostarcza się odrębnej wiedzy, która pomaga rozwijać umiejętności zawodowe, uczy bycia nauczycielem. “Refleksyjne doświadczenie praktyczne to takie doświadczenie, w którym człowiek jest postawiony wobec konieczności modyfikacji zamierzonych działań”¹⁵.

Nawiązywanie do koncepcji “refleksyjnej praktyki” w rozważaniach dotyczących teoretycznego i praktycznego kształcenia nauczycieli można uzasadnić tym, że nauczyciel w swojej pracy zawodowej staje wobec nowych sytuacji dydaktyczno-wychowawczych. Jego działalność nie może być do końca sformalizowana i wymaga ciągłego poszukiwania nowych rozwiązań. Plan działania nauczyciela konkretyzuje się w toku jego działania pedagogicznego i jest zależny od sytuacji edukacyjnych które są niepowtarzalne. Opisywane w podręcznikach sytuacje są różne od tych jakie nauczyciel spotyka w klasie. Dlatego mistrzostwo nauczyciela winno być poparte z jednej strony gruntowną wiedzą teoretyczną, z drugiej tworzącą interpretacją różnych często niepowtarzalnych sytuacji¹⁶. Nauczyciel za każdym razem musi definiować sytuację i na tej podstawie wytwarzać potrzebne mu zasady i normy działania¹⁷. Jest autonomiczny w wyborach, samodzielnie i twórczo myślący. Czyli w pracy nauczyciela, a tym samym w procesie jego kształcenia powinna mieć miejsce refleksyjna praktyka.

Na poparcie tych sformułowań można przytoczyć kilka wybranych właściwości działania pedagogicznego wymagającego refleksji. Pierwszą, jest praktyczne rozwiązywanie licznych problemów do których nie można zastosować zbioru twierdzeń i tradycyjnych procedur, ponieważ środowisko pracy nauczyciela jest bardzo zróżnicowane, uczniowie są indywidualnościami. Wymaga to od nauczyciela zrozumienia każdej unikatowej sytuacji i znalezienie rozwiązań. Bywają oczywiście nauczyciele którzy uważają, że do refleksji i tworzenia rozwiązań powołani są teoretycy a oni bezkrytycznie realizują cudze pomysły, minimalizując myślenie własne. Tymczasem nierzadko owe metody nie pasują do dynamicznej rzeczywistości edukacyjnej, co bywa przyczyną rozczarowań i zniechęcenia wśród nauczycieli.

Drugą specyficzną cechą pracy nauczyciela jest to, że przychodzi mu działać z jednej strony w świecie zjawisk uchwytanych praktycznie, a z drugiej strony w świecie myśli, uczuć, wartości. Wymienione “światy” są źródłem zróżnicowanych sposobów pedagogicznego działania. Przypuszcza się, że w rzeczywistości obserwowalnej większą rolę mają do spełnienia odwzorowania sądów uargumentowanych empirycznie. Natomiast rzeczywistość abstrakcyjna obliguje nauczyciela do głębokiego namysłu, interpretacji refleksji. Innym argumentem przemawiającym za przydatnością refleksyjnego doświadczenia sytuacji edukacyjnych przez nauczyciela dotyczy wnoszenia w życie szkoły własnego systemu znaczeń, często nieuświadomionego. Jest to tak zwana wiedza “milcząca” która sprawia, że człowiek zachowuje się w określony sposób¹⁸. Są to często tak naturalne reakcje, że nie zostają

14 Tamże, s. 67.

15 A. T. Pearson, *Nauczyciel. Teoria i praktyka w kształceniu*, Warszawa 1994, s. 164.

16 D. Sipińska, *Refleksyjny nauczyciel*, „Edukacja i Dialog” 1996, nr 1, s. 2.

17 H. Kwiatkowska, *Pedeutologia*, dz. cyt., s. 69.

18 B. Łukasik, *Kształcenie nauczycieli - refleksyjnych praktyków*, [w:] K. Denek K., M. Zimny (red), *Edukacja Jutra. Oświata na wirażu*, Warszawa 1998.

poddane refleksji. Z. Cackowski¹⁹ zjawisko to określa jako “przeszkodę epistemologiczną” która pojawia się w sytuacji zdobywania nowej wiedzy. Nie można tej przeszkody ominąć, a jej opór jest tym większy, im bardziej oryginalna jest nowa wiedza. Czyli wiedza jaką posiadamy weryfikuje wiedzę jaką poznajemy, “milcząca pedagogika” przesądza o tym, co widzimy w otaczającej rzeczywistości edukacyjnej.

Analizując standardy kształcenia zauważa się sprzężenie teorii z praktyką jakie powinno wystąpić w przygotowywaniu studentów do wykonywania zawodu nauczyciela. Charakteryzowane kompetencje nauczyciela również wiążą się z profesjonalną wiedzą teoretyczną jak i praktyczną. Kształcenie nauczycieli należy więc ujmować w ścisłym związku z rzeczywistością i procesami zachodzących zmian społecznych, kulturowych i technicznych. H. Kwiatkowska pisząc o kształceniu przyszłych nauczycieli stwierdza, że “o efektywności kształcenia decyduje nie to, ile uczący się zgromadził wiedzy, lecz jak ją spożytkuje. Czy użytek potrafi zrobić, zależy w dużym stopniu od tego, jak wiedza była zdobywana, czy towarzyszyła temu refleksja nad sposobami przyswajania.”²⁰

Łączenie wiedzy z praktyką w pedagogice nie jest przedsięwzięciem prostym ze względu na właściwości teorii pedagogicznych. Jak zauważa J. H. Turner “teorie dotyczą nie tyle poszczególnych zachowań i interakcji między poszczególnymi osobami w określonych warunkach, ile istoty zachowania interpersonalnego w ogólności. A zatem celem jest zawsze przekonanie się, czy można odkryć i ujawnić podstawowe siły rządzące swoistością określonych przypadków. Osiągnięcie tego celu wymaga, aby teorie dotyczyły ogólnych właściwości i procesów wykraczających poza niepowtarzalne cechy jakiegokolwiek jednostkowej sytuacji lub przypadku”²¹. Również H. Kwiatkowska zwracając uwagę na komplikacje związku teorii z praktyką podkreśla, że działanie pedagogiczne jest “specyficzne, niestereotypowe, niestandardowe, nie realizuje się poprzez powtarzanie i odtwarzanie, jest dynamiczne, naznaczone swoistą trudnością realizacyjną”. Profesor Kwiatkowska wymienia jako drugą trudność “kontekstualność wiedzy pedagogicznej”. Oznacza to, że wiedza pedagogiczna jest uwarunkowana sytuacją jej użycia²². Oczywiście nauczyciel może zastosować wiedzę pedagogiczną w działaniu, ale musi najpierw zastanowić się, czy kontekst jej wypracowania jest zbliżony do kontekstu jej użycia. Czyli wyposażony w wiedzę teoretyczną nauczyciel nie zawsze będzie wiedział jak postąpić, lub stosowane, przyswojone podczas studiów teorii nie zawsze przyniosą oczekiwane skutki. Nie jest również możliwym przygotowanie nauczyciela na każdą okoliczność, jaka może go spotkać w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Problem użyteczności pedagogicznej wiedzy teoretycznej dla praktyki kształcenia jest od wielu lat przedmiotem analiz. Potwierdzeniem instrumentalnego traktowania wiedzy przez studentów i nauczycieli są wyniki badań²³ według których jedynie 20 procent badanych dostrzegало w wiedzy teoretycznej zbiór twierdzeń i prawidłowości służących do wyjaśniania i przewidywania, dla pozostałych

19 Z. Cackowski, Przeszkoda epistemologiczna, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1992, nr 1.

20 H. Kwiatkowska *Pedeutologia*, dz. cyt., s.101.

21 J. H. Turner, *Struktura teorii socjologicznej*, Warszawa 2004, s. 1-2.

22 H. Kwiatkowska, Wokół programowego niedomknięcia kwalifikacji nauczycielskich, „Gazeta Szkolna” 2010, nr 41.

23 S. Palka, *Pedagogika w stanie tworzenia*, Kraków 2009, s. 89.

badanych studentów i nauczycieli to głównie wiadomości, zbiór wytycznych i wskazówek metodycznych. Nauczyciel w swojej pracy pozostaje „sam na sam” z problemami. Nie może zasięgnąć rady innych znajdując się w sali przedszkolnej lub szkolnej, nie może też „odroczyć” rozwiązania problemu pojawiającego się „tu i teraz”. Otóż w takich sytuacjach nauczyciel może zastosować „osobiste teorie”, określane również jako „osobista wiedza praktyczna” lub „praktyczne teorie nauczyciela”. Jest to subiektywna wiedza nauczyciela o rzeczywistości edukacyjnej. Tworzy się w oparciu o własne przeżycia nauczyciela gdy sam był uczniem, oraz w zaobserwowanych sytuacjach podobnych. Teorie osobiste mogą stanowić przeszkodę uniemożliwiającą oddziaływanie teorii publicznych na wiedzę i działania pedagogiczne nauczyciela, utwierdzając go w przekonaniu o niewielkiej przydatności wiedzy teoretycznej, jeżeli zostały utworzone w oparciu o obraz skostniałej szkoły i realizowanej w niej edukacji wiele lat temu. Może to spowodować bezradną zgodę na niezmienną szkołę, wygasic zdolność do myślenia innowacyjnego i wychodzenia w kompetencjach zawodowych poza szablony replikowanych prostych czynności.

W tym momencie może nasunąć się pytanie: W jaki sposób przygotowywać przyszłych nauczycieli, aby można było integrować teorię pedagogiczną z działaniem praktycznym? Uważam, że elementem rozwiązania tego problemu są praktyki pedagogiczne. Ich realizacja często budzi wiele kontrowersji. Bywa, że studenci realizują praktyki pedagogiczne w szkołach które nie zapewniają odpowiednich warunków do ich przeprowadzenia, a nauczycieli-opiekunów studentów nie zawsze można nazwać zaangażowanymi profesjonalistami. Student już na początku swojej drogi nauczycielskiej spotyka się z rutyną, brakiem zaangażowania, zubożeniem zawodowym. Kwestia niewłaściwych praktyk nie jest przedmiotem niniejszego opracowania dlatego nie będzie szerzej omawiana. Niemniej należy zdawać sobie sprawę z pewnych zagrożeń które mogą zakłócić nabywanie doświadczeń praktycznych przez studentów. Studentowi, który przez uczelnię został wyposażony w wiedzę profesjonalną, określaną jako wiedza podstawowa nauczania, do której zalicza się ogólną wiedzę pedagogiczną, psychologiczną, diagnostyczną, wiedzę o filozoficznych i historycznych podstawach edukacji, wiedzę dotyczącą celów i programów nauczania oraz wiedzę o związkach i zależnościach w rozwoju ucznia, właściwy sposób prowadzenia praktyk umożliwi optymalny transfer wiedzy deklaratywnej w proceduralną. Oczywiście student uczestnicząc w zajęciach z metodyk szczegółowych miał okazję poznać szkolne realia szczególnie wówczas, gdy zajęcia takie są prowadzone przez osoby związane z praktyką szkolną lub mają własne doświadczenia w pracy z dziećmi. Jednak jest to wiedza praktyczna „z drugiej ręki”. Daje pewien obraz rzeczywistych sytuacji edukacyjnych, ale nie jest indywidualnym przeżyciem studenta. Filozof edukacji A.T. Pearson twierdził, że człowiek musi mieć pewną wiedzę, by uprawiać praktykę. Jeśli praktyka nauczania sama

w sobie wymaga inteligencji i pomysłowości - to program kształcenia nauczycieli wyrastający z praktyki będzie dążył do rozwoju tej inteligencji i pomysłowości zgodnie z prostym podejściem - kompetentne nauczanie zależy od trzech czynników: wiedzy przedmiotowej, wiedzy o nauczaniu i refleksyjnego doświadczenia praktycznego²⁴.

Kształcenie teoretyczne i kształcenie praktyczne nie mogą być odrębnymi dziedzinami. Student nie może wdrażać teorii do praktyki bo jest to niemożliwe, ale ma mieć możliwość wykorzystania jej do rozumienia, wyjaśniania i interpretowania szkolnej rzeczywistości. Takie możliwości stwarzają

24 A. T. Pearson, Nauczyciel, dz. cyt., s. 107.

zawarte w projekcie Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego zaprezentowane w niniejszej publikacji. Modele o których mowa zostały opracowane na podstawie ogólnopolskich badań eksperckich którymi objęto reprezentantów wszystkich podmiotów związanych z praktyką pedagogiczną, a mianowicie: nauczycieli przedszkoli i klas I-III szkół podstawowych legitymujących się co najmniej 3 letnim doświadczeniem z zakresu sprawowania opieki nad praktykami pedagogicznymi studentów specjalności nauczycielskich w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, studentów studiów licencyjnych, którzy w roku akademickim 2011/2012 odbyli praktyki pedagogiczne w placówkach przedszkolnych i klasach I-III, przedstawicieli organów prowadzących placówki oświatowe, pracowników poradni psychologicznych, nauczycieli akademickich, specjalistów w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej oraz opiekunów praktyk z ramienia uczelni. Można przypuszczać, że tak utworzona próba badawcza zapewniła zasięgnięcie opinii na temat praktyk pedagogicznych, przedstawicieli środowisk dla których ważnym jest właściwe przygotowanie przyszłych nauczycieli i którzy posiadają wiedzę i własne spostrzeżenia w tym zakresie.

Analiza wyników przeprowadzonych badań pozwoliła autorkom projektu skonstruować bardzo szczegółowo opracowany model praktyk pedagogicznych. Zapoznając się z przedstawioną w projekcie organizacją praktyk zwraca uwagę pierwszy jej punkt, a mianowicie “Wybór miejsca praktyk”. Student ma możliwość wyboru placówki; samodzielnie jej poszukuje, wybiera placówkę z listy współpracujących placówek z uczelnią lub realizuje praktykę w placówce wskazanej przez uczelnię. Czyli student nie realizuje praktyki w “jakiejs” często przypadkowej szkole lub przedszkolu, ale w placówce która została zaakceptowana przez uczelnię. W projekcie praktyk zostały szczegółowo określone wymogi jakim muszą sprostać placówki oświatowe by mogły zostać placówkami partnerskimi. Będą to wzorcowe przedszkola i szkoły, które zatrudniają wysoko wykwalifikowaną kadre, specjalistów wspierających rozwój dziecka, bardzo dobrą, zapewniającą bezpieczeństwo bazę lokalową, współpracującą z rodzicami i środowiskiem lokalnym, posiadają nowoczesnie opracowane programy dydaktyczno-wychowawcze, profilaktyczno-terapeutyczne, opiekuńczo-pomocowe wspierające i wspomagające uczniów i ich rodziców w sytuacjach problemowych, oraz posiadają bogatą ofertę edukacyjną obligatoryjną i fakultatywną dostosowaną do zainteresowań i możliwości dzieci. Ważnym elementem praktyk jest podpisanie umowy partnerskiej o współpracy uczelni i placówek oświatowych. W ten sposób w przedszkolu czy w szkole student nie będzie już intruzem często pozostawianym samemu sobie. Placówka oświatowa będzie współodpowiedzialna za realizację zadań praktyk a nad jej prawidłowym przebiegiem będzie sprawował opiekę dyrektor oraz nauczyciel- opiekun praktyk z ramienia przedszkola lub szkoły. Nowe modele praktyk mają charakter trójpodmiotowy gdzie ścisła i wzajemna współpraca łączy uczelnię jako instytucję organizującą praktyki z przedszkolem lub szkołą jako miejscami ich przeprowadzenia oraz studentów-praktykantów. Cenną nowością w projekcie jest szczegółowe określenie obowiązków opiekuna praktyk z ramienia przedszkola lub szkoły. Można się spodziewać, że to już nie będzie bezrefleksyjny, bez profesjonalnej pasji i zapału do podejmowania poszukiwań nauczyciel. Takie nadzieje są uzasadnione, ponieważ przedszkola i szkoły do których trafią praktykanci muszą posiadać wysoko wykwalifikowaną kadre. Jednym z obowiązków nauczyciela-opiekuna jest udział w warsztatach przygotowujących do realizacji praktyk oraz w spotkaniu ze studentami- praktykantami oraz opiekunem praktyk z ramienia uczelni w celu zapoznania się z programem nowych praktyk, poznania głównych ich założeń merytorycznych, dydaktycznych, organi-

zacyjnych, realizacyjnych oraz ustalenia przebiegu praktyk. Spośród obowiązków nauczyciela opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły, na dwa chcę zwrócić szczególną uwagę, a mianowicie:

1. umożliwienie praktykantowi skonstruowania i zrealizowania własnych zajęć fakultatywnych, które wspólnie ustalą ,
2. zachęcanie studenta do stawiania pytań i stałe dostarczanie mu informacji na temat zauważanych dobrych stron jego pracy oraz tych nad którymi jeszcze powinien pracować.

Wymienione przeze mnie obowiązki opiekuna świadczą o tym, że nowy model praktyk wdraża studenta - przyszłego nauczyciela - do wykonywania pracy w sposób twórczy, umożliwia innowacyjne podejście. W ten sposób student-praktykant nie tylko uczestniczy w realizacji podstawowych zadań szkoły, ale ma możliwości przedstawić i realizować własne pomysły zajęć fakultatywnych które mogą być zgodne na przykład z jego zainteresowaniami. Cennym jest również zobowiązanie nauczyciela-opiekuna do stosowania informacji zwrotnej dotyczącej działań studenta, ponieważ będzie miało to wpływ na motywację praktykanta. Poza wymienionymi, nauczyciel-opiekun ma wiele innych obowiązków które zostały szczegółowo sformułowane a ich właściwa realizacja zapewni prawidłowy przebieg praktyk. Obowiązków tych jest jak już wspomniałam wiele i dlatego dyrektorzy placówek partnerskich zostali zobligowani do stworzenia nauczycielom-opiekunom możliwości realizacji dodatkowych zajęć.

Drugim opiekunem praktyk jest opiekun z ramienia uczelni. Do jego obowiązków należy między innymi przedstawienie studentom oświatowych placówek partnerskich, zapoznanie studentów ze sposobem dokumentowania praktyk, ustalanie harmonogramów praktyk, przeprowadzanie kontroli przebiegu praktyk, sprawdzanie dokumentacji. Bardzo ważnym, moim zdaniem obowiązkiem opiekuna z ramienia uczelni jest “pozostawanie w stałym kontakcie ze studentami-praktykantami i opiekunami praktyk z ramienia przedszkola/szkoły”. Realizacja tego zadania podkreśla trójpodmiotowy charakter praktyk. Obowiązki opiekuna praktyk z ramienia uczelni zostały szczegółowo przedstawione w metodycznym przewodniku praktyk.

W nowym modelu praktyk pedagogicznych realizowana jest zasada stopniowania trudności zadań studenta praktykanta. Przebiegają one od różnorodnych obserwacji poprzez asystowanie aż do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Podczas realizacji każdego z zadań istnieje dogodna sytuacja do refleksji. Może ona dotyczyć wszystkich uczestników praktyk: studentów praktykantów (rozważania mogą dotyczyć własnych działań, obserwowanych działań dzieci/uczniów, działań nauczyciela-opiekuna, działań dyrektora placówki oraz specjalistów pracujących w placówce), nauczycieli-opiekunów z ramienia placówki (rozważania mogą dotyczyć działań własnych, studentów-praktykantów, dzieci/uczniów), opiekuna praktyk z ramienia uczelni (namysł może dotyczyć działań studentów praktykantów, działań nauczycieli-opiekunów, dzieci/uczniów, działań innych specjalistów biorących udział w praktykach studenckich).

Zapoznając się z nowym modelem praktyk można zauważyć jak wiele ról pełni opiekun-nauczyciel; jest nauczycielem dla studenta i uczniów, jest kierownikiem i cały czas służąc pomocą i wsparciem praktykantowi staje się przewodnikiem i przyjacielem. Takie wsparcie nauczyciela-opiekuna na pewno daje studentowi stającemu pierwszy raz przed grupą przedszkolną czy klasą szkolną poczucie bezpieczeństwa. Nowatorskimi działaniami zawartymi w projekcie jest monitorowanie praktyki czynnej

oraz superwizja. Według koncepcji “refleksyjnej praktyki” nauczyciel dokonuje analiz swoich działań. Studenci odbywający praktykę są również uprawnieni do bycia refleksyjnymi badaczami. Jak już zostało to powiedziane podczas realizacji zadań praktyk jest wiele sytuacji sprzyjających refleksji. Dodatkowo w Nowym modelu praktyk stworzono dogodną sytuację do realizacji koncepcji “refleksyjnej praktyki” poprzez nagrania przeprowadzonych zajęć własnych i innych praktykantów. Uważam że superwizja jest sytuacją w której będzie tworzona nowa wiedza praktykantów i nauczycieli biorących udział w zajęciach opartych na metodzie mikronauczania.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego nie kończą się tak jak to było we wcześniejszych modelach praktyk, w placówce szkolnej lub przedszkolnej. Zakończeniem nowego modelu praktyk jest mikronauczanie i ewaluacja która odbywać się będzie w uczelni delegującej studentów na praktyki. W spotkaniu tym wezmą udział studenci praktykanci, nauczyciele-opiekunowie praktyk z placówek oświatowych oraz opiekunowie praktyk z ramienia Uczelni. Uważam, że ta ostatnia część praktyk jest częścią bardzo ważną. Będzie to kolejna sytuacja umożliwiająca dokonywanie refleksji, autorefleksji, podsumowań. Te wymienione czynności moim zdaniem obejmą wszystkich uczestników praktyk: studentów-praktykantów, opiekunów z placówek oświatowych i opiekunów z ramienia Uczelni.

Zaletą nowego modelu praktyk jest umiejscowienie ich w toku zajęć metodycznych realizowanych w uczelni. Praktyki pedagogiczne będą realizowane równolegle do zajęć co daje możliwość integracji teorii i praktyki, w takiej sytuacji student przygotowujący się do zawodu nauczycielskiego ma możliwość odniesienia teorii do praktyki szkolnej. Integracja teorii i praktyki wpływa na rozwijanie dociekliwości, twórczości oraz otwartości studenta, jego aktywne i systematyczne poszukiwanie wiedzy, krytycyzm badań, refleksyjność podejścia do problemów dydaktycznych i wychowawczych oraz uczy dokumentowania doświadczeń i ich wyników.

Projekt Nowe modele praktyk pedagogicznych zawiera przewodnik metodyczny adresowany do studentów- praktykantów oraz opiekunów praktyk - nauczycieli przedszkoli i szkół. Zawiera on treści dotyczące założeń praktyk pedagogicznych, ich celów, programu, obowiązków studenta-praktykanta, opiekuna praktyk, przebiegu praktyk, dokumentacji, monitoringu i ewaluacji a także praktyczny poradnik dla studentów. Zawarte w Projekcie “Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” umożliwiają aktywny i twórczy kontakt studenta z konkretną rzeczywistością szkolną i przedszkolną. Ich realizacja może stać się podstawą budowania własnego, indywidualnego i niepowtarzalnego warsztatu działalności zawodowej. Mogą stać się bardzo ważnym momentem kreowania samoświadomości pedagogicznej kandydatów na nauczycieli. Są okazją by poprzez obserwację pracy innych nauczycieli oraz na podstawie działań własnych dojść do przekonania, że podstawą pomyślnego funkcjonowania w zawodzie jest innowacyjny i badawczy stosunek nauczyciela do zadań i funkcji zawodowych. Praktyka pedagogiczna jest dla studentów początkiem procesu stawania się nauczycielem i może mieć korzystny wpływ na tak zwany start zawodowy młodego nauczyciela²⁵.

25 J. Jakóbowski, Praktyka pedagogiczna w procesie kształcenia nauczycieli, [w:] R. Ossowski, (red), System kształcenia i doskonalenia nauczycieli, Bydgoszcz 1994, s.71.

Bibliografia

Argyris, C., Schön, D. A., *Organizational learning: A theory of action perspective*, Reading, Mass: Addison Wesley, 1978.

Cackowski Z., Przeszkoda epistemologiczna, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1992, nr 1.

Denek K., *Kształcenie i doskonalenie nauczyciela w kontekście rozwoju jego twórczości*, [w:] S. Juszczak (red.), *Twórczy rozwój nauczyciela*, Warszawa 1996.

Dymek-Balcerek K., *Kompetencje pedagogiczne nauczyciela*, [w:] F. Szlosek (red.), *Drogi i bezdroża kształcenia nauczycieli w Polsce*, Radom 1995

Grabowska T., *Quo vadis nauczycielu? O godny wizerunek współczesnego nauczyciela w drodze do doskonałości*, [w:] K. Denek, A. Kamińska, W. Łukaszczyk, P. Oleśniewicz (red), *Edukacja Jutra. Uczeń i nauczyciel jako główne podmioty edukacji jutra*, Sosnowiec 2012.

Jakóbski J., *Praktyka pedagogiczna w procesie kształcenia nauczycieli*, [w:] R. Ossowski (red.), *System kształcenia i doskonalenia nauczycieli*, Bydgoszcz 1994.

Kwiatkowska H., *Pedeutologia*, Warszawa 2008.

Kwiatkowska H., Wokół programowego niedomknięcia kwalifikacji nauczycielskich, „Gazeta Szkolna” 2010, nr 41.

Łukasik B., *Kształcenie nauczycieli - refleksyjnych praktyków*, [w:] K. Denek K., M. Zimny (red), *Edukacja Jutra. Oświata na wirażu*, Warszawa 1998.

Palka S., *Pedagogika w stanie tworzenia*, Kraków 2009.

Pearson A.T., *Nauczyciel. Teoria i praktyka w kształceniu nauczycieli*, Warszawa 1994.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 roku w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Schön, D. A., *The Reflective Practitioner. How professionals think in action*, London: Temple Smith, 1983.

Schön, D. A., *The Reflective Turn: Case Studies In and On Educational Practice*, New York: Teachers Press, Columbia University, 1991.

Sipińska D., *Refleksyjny nauczyciel*, „Edukacja i Dialog” 1996, nr 1.

Turner J.H., *Struktura teorii socjologicznej*, Warszawa 2004.

Założenia organizacyjne i programowe praktyk pedagogicznych dla studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Punktem wyjścia prezentacji założeń organizacyjnych i programowych nowych modeli praktyk pedagogicznych jest dotychczas realizowany program praktyk²⁶. W Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu (WSNHid) praktyki pedagogiczne na kierunku pedagogika, specjalność nauczycielska edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna (dalej: EWiP) są realizowane równoległe z zajęciami dydaktycznymi, zarówno merytorycznymi, jak i metodycznymi. Zgodnie z program kształcenia 2011/2012 na studiach I stopnia, praktyki pedagogiczne dla studentów EWiP odbywają się w dwóch etapach, według następującego planu :

1. III rok – zaliczenie w semestrze V: klasy I - III szkoły podstawowej – 100 godzin.
Termin realizacji: od września do grudnia.
2. III rok – zaliczenie w semestrze VI: przedszkole – 80 godzin.
Termin realizacji: od stycznia do kwietnia.

W zakresie organizacji praktyk pedagogicznych przyjęto ogólne założenia:

1. praktyki odbywają się i są zaliczane w oparciu o obowiązujący w uczelni „Regulamin Praktyk”²⁷,
2. warunki odbycia praktyki są każdorazowo uzgadniane pomiędzy placówką oświatową (miejsce realizacji praktyk) a uczelnią,
3. nad przebiegiem praktyki czuwają powołani w tym celu opiekunowie: z ramienia placówki i z ramienia szkoły wyższej,
4. opiekun z ramienia uczelni, w porozumieniu ze studentem i opiekunem praktyk w placówce oświatowej, ustala szczegółowy plan praktyki i czuwa nad jej prawidłową realizacją. Po zakończeniu praktyki omawia, podsumowuje i ocenia ze studentem jej przebieg.

Program, wynikający z celów praktyk pedagogicznych, obejmował zadania studenta-praktykanta,

26 Program praktyk zawodowych w WSNHiD zawiera wewnątrzuczelniany dokument: Praktyki zawodowe na kierunku pedagogika I stopień studiów w roku akademickim 2011/2012 (specjalizacja: edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna).

27 Regulamin studenckich praktyk zawodowych w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa (dokument wewnętrzny uczelni).

placówki oświatowej oraz nauczyciela-opiekuna praktyk (podstawowe zadania wynikające z dotychczasowego programu praktyk prezentuje tabela 1).

Tabela 1. Podstawowe zadania praktykanta i opiekuna praktyk (w roku akademickim 2011/2012).

Zadania praktykanta	Zadania placówki / opiekuna praktyk
<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie się ze strukturą organizacyjną placówki przedszkolnej i szkolnej. 2. Zapoznanie się z programami nauczania oraz programem wychowawczym przedszkola oraz klas I-III. 3. Ukierunkowane obserwowanie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej prowadzonej w szkole i w przedszkolu. 4. Zapoznanie się z systemem oceniania w klasach początkowych, oceną opisową, arkuszami ocen, dziennikiem lekcyjnym, kalendarzem imprez. 5. Zapoznanie się z organizacją i formami współdziałania szkoły/przedszkola z rodzicami. 6. Zapoznanie się z formami współpracy szkoły/przedszkola ze środowiskiem lokalnym. 7. Samodzielne prowadzenie zajęć dydaktycznych (co najmniej 30 godzin w klasach I – III oraz co najmniej 25 godzin w przedszkolu). 8. Planowanie zajęć przez studenta (rzeczowe, metodyczne, organizacyjne). 9. Samodzielne wykonanie pomocy dydaktycznych do poszczególnych zajęć w przedszkolu. 10. Aktywne włączenie się w pracę opiekuńczo-wychowawczą podczas przerw, spacerów, wycieczek. 11. Prowadzenie dzienniczka praktyk oraz gromadzenie szczegółowej dokumentacji przebiegu praktyk w postaci teczki praktyk (arkusze hospitacji, konspekty, inne materiały) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyznaczenie opiekuna praktyk studenckich. 2. Ustalenie, w porozumieniu ze studentami, planu i przebiegu praktyki. 3. Racjonalne zaplanowanie wszystkich zajęć związanych z praktyką tak, aby nie prowadziły do zakłóceń w pracy szkoły/przedszkola. 4. Umożliwienie studentom zapoznania się z pracą placówki i wykonania zadań wynikających z programu praktyki. 5. Sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem planu praktyki oraz udzielanie pomocy w jego realizacji. 6. Organizacja hospitacji zajęć nauczyciela przez studenta. 7. Organizacja praktyki czynnej – prowadzenie zajęć przez studenta (akceptacja konspektu). 8. Nadzorowanie przez opiekuna lekcji i innych, samodzielnie prowadzonych zajęć przez studenta. 9. Omawianie ze studentami wykonywanych zadań. 10. Zaliczenie praktyki w formie opinii i oceny opisowej dokonanej przez opiekuna praktyki w dzienniku praktyk.

Opracowanie własne.

Dotychczasowe założenia organizacyjne i programowe praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (w tym program praktyk dla studentów EWiP w WSNHiD) nie uwzględniały pewnych elementów, które mogą w istotny sposób wpłynąć na jakość realizowanych praktyk. O tych elementach i mankamentach różnych modeli praktyk wypowiedzieli się respondenci uczestniczący w ogólnono-

polskich badaniach eksperckich²⁸. Wskazywali na kilka problemów związanych z realizacją praktyk, które można zgrupować w następujących obszarach:

- organizacja praktyk – harmonogram i czas trwania praktyk, rodzaje praktyk, przygotowanie studentów do praktyk,
- program praktyk – zadania praktykanta i nauczyciela-opiekuna praktyk w placówce, zakres współpracy między uczelnią, opiekunem praktyk a studentem w zakresie tworzenia szczegółowego harmonogramu i programu praktyk w placówce,
- realizacja praktyk w placówce – współpraca między praktykantem a opiekunem praktyk, infrastruktura placówki (wykorzystanie nowoczesnych technologii w nauczaniu),
- opieka nad praktykantami - przygotowanie nauczycieli-opiekunów praktyk w placówce do realizacji zadań programowych, kompetencje merytoryczne i metodyczne opiekunów praktyk, współpraca między opiekunem praktyk w placówce a koordynatorem praktyk z ramienia uczelni,
- monitoring praktyk – koordynowanie i nadzór praktyk przez uczelnię,
- dokumentacja przebiegu praktyk,
- ewaluacja przebiegu praktyk.

Zdaniem respondentów, w założeniach organizacyjnych i programowych praktyk pedagogicznych studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu i klasach I-III szkoły podstawowej należy uwzględnić:

- miejsce praktyk - wybór innowacyjnych placówek (z innowacyjnym programem wychowania i nauczania, tzw. „szkół ćwiczeń”),
- wskazanie doświadczonego nauczyciela z odpowiednim zakresem kompetencji metodyczno-merytorycznych na opiekuna praktyk w placówce,
- wcześniejsze przygotowanie studentów i nauczycieli-opiekunów praktyk do realizacji

28 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIoSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIoSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIoSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIoSTAT, Lipiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w przedszkolach prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

programu praktyk w placówce (szkolenia wprowadzające),

- ramowy harmonogram odbywania praktyk uwzględniający specyfikę placówki (odpowiedni podział godzin praktyk, zwiększenie ilości godzin praktyki czynnej, planowanie praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych w okresie roku szkolnego),
- program praktyk ustalany z opiekunem praktyk w placówce (uczelnia powinna dysponować ramowym programem, którego szczegóły ustalane są we współpracy wszystkich stron: uczelnia – student – placówka)
- zróżnicowanie form realizacji praktyk (indywidualne i grupowe) z możliwością konsultacji i spotkań ze specjalistami (pedagog, psycholog, logopeda) oraz rodzicami,
- zróżnicowane sposoby dokumentowania przebiegu praktyk (portfolio praktykanta, nagrania audio-video przebiegu praktyk - mikrolekcji),
- monitoring praktyk przez uczelnię (wizytacje praktyk w placówce),
- ewaluacja praktyk przez opiekuna praktyk, praktykanta i uczelnię (w tym grupowe formy ewaluacji doświadczeń praktykantów – mikronauczanie),
- stała współpraca na zasadach partnerstwa między uczelnią a placówkami w zakresie założeń organizacyjnych i programowych praktyk, a także konsultowanie założeń programów kształcenia studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela (włączenie praktyków do realizacji procesu dydaktycznego, szczególnie w odniesieniu do zajęć metodycznych).

Wskazane kwestie prezentują zasadnicze konkluzje wynikające z przeprowadzonych ogólnopolskich badań eksperckich. W całościowym swym wymiarze, otrzymane raporty z badań stały się podstawą do opracowania dwóch nowych modeli pedagogicznych praktyk zawodowych skierowanych do studentów kierunku pedagogika specjalności nauczycielskiej edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna.

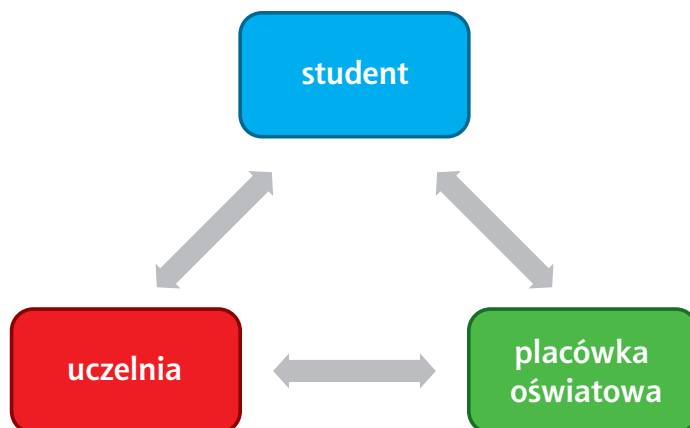
W zakresie organizacji praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu i klasach I-III szkoły podstawowej wprowadzono następujące zmiany:

- szkolenia wprowadzające dające możliwość zapoznania się z harmonogramem i programem praktyk, przygotowujące do realizacji praktyk w placówkach z uwzględnieniem ich specyfiki (warsztaty dla studentów i nauczycieli)
- weryfikacja proporcji godzin między praktyką obserwacyjną i czynną, zwiększenie ilości godzin praktyki czynnej, wprowadzenie praktyki mieszanej - asystenckiej,
- wprowadzenie dodatkowych form praktyki indywidualnej (doradztwo), które dają możliwość zapoznania się ze specyfiką pracy dydaktycznej oraz opiekuńczo-wychowawczej z dzieckiem, z uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- wprowadzenie dodatkowych form praktyki grupowej (mikronauczanie), które dają możliwość omówienia zgromadzonych podczas praktyk doświadczeń w grupie studentów, w tym analizę mikrolekcji zrealizowanych przez praktykantów,
- wprowadzenie form monitoringu zewnętrznego praktyk w placówce (superwizja) oraz

zróźnicowanie form dokumentacji praktyk, które zwiększają możliwości ewaluacji praktyk zarówno przez uczelnię, opiekunów praktyk, jak i przez samych praktykantów,

- utworzenie sieci placówek oświatowych współpracujących z uczelnią w zakresie kształcenia studentów kierunku pedagogika, w tym prowadzenie rejestru placówek oświatowych („szkół ćwiczeń”) partnerujących w projekcie, biorących czynny udział w realizacji nowych modeli praktyk pedagogicznych oraz innych podmiotów zainteresowanych wdrożeniem modeli w innych placówkach oświatowych.

Założenia organizacyjne w nowych modelach praktyk uwzględniały współpracę między wszystkimi stronami zaangażowanymi w realizację praktyk (rysunek 1). W projekcie Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego przewidziano działania korygujące opracowane modele (realizacja praktyk w projekcie była monitorowana przez koordynatora projektu, zespół merytoryczny oraz koordynatora ds. praktyka na kierunku pedagogika).

Rysunek 1. Współpraca podmiotów zaangażowanych w realizację praktyk

Wśród uczestników i partnerów bezpośrednio zaangażowanych w organizację i realizację nowych modeli praktyk pedagogicznych należy wymienić następujące podmioty:

- **Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa** (projektodawca) – uczelnia wyższa kształcąca studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu i klasach I-III szkoły podstawowej,
- **Praktykant** – student III roku studiów I stopnia na kierunku pedagogika, specjalność nauczycielska edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna, którzy zgodnie z programem studiów w roku akademickim 2012/2013 oraz 2013/2014 będzie realizować praktyki pedagogiczne w przedszkolach i w klasach I-III szkół podstawowych,
- **Koordinator ds. praktyk** – opiekun praktyk studenckich z ramienia uczelni, pracownik uczelni, który koordynuje proces realizacji praktyk pedagogicznych oraz prowadzi

dokumentację w zakresie realizacji praktyk przez studentów,

- **Miasto Poznań** (partner projektu) – wspólnota samorządowa, organ prowadzący placówki oświatowe objęte projektem,
- **Placówki oświatowe** – szkoły i przedszkola współpracujące z uczelnią w ramach projektu, przyjmujące studentów EWiP na praktyki pedagogiczne,
- **Opiekun praktyk** – nauczyciel wyznaczony na opiekuna praktykanta z ramienia placówki oświatowej, sprawujący formalny i merytoryczny nadzór nad przebiegiem praktyk studenckich w placówce,
- **Supervisor** – niezależny specjalista spoza placówki oświatowej, który przeprowadzi eksperymentalną wizytację praktyki czynnej (obserwacja i rejestracja audio-video realizacji zajęć z dziećmi przez praktykanta, udzielanie informacji zwrotnej na temat kompetencji, mocnych i słabych stron praktykanta).

W procesie organizacji i realizacji nowych modeli praktyk uczestniczyli również pracownicy uczelni (specjaliści zakresu metodyki edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej z Zespołu Katedry Pedagogiki WSNHiD), kadry pedagogiczne z placówek oświatowych (m.in. dyrektorzy, doradcy metodyczni; – czynni zawodowo nauczyciele, z wieloletnim doświadczeniem, metodycy), specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych (m.in. pedagog, psycholog, logopeda), rodzice. Każdy uczestnik może wnieść bezcenny wkład w poprawę jakości praktycznego kształcenia studentów. Szczególnie mocny akcent położony został na weryfikację założeń programowych praktyk. Wstępne założenia programowe nowych modeli praktyk prezentuje tabela 2. Uwzględniają one nowe standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

Tabela 2. Założenia programowe praktyk pedagogicznych studentów przygotowujących się do nauczania w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (w roku akademickim 2012/2013).

A	Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez:
1	zapoznanie się ze specyfiką przedszkola, szkoły lub placówki, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań opiekuńczo-wychowawczych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;
2	obserwowanie: <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanej i podejmowanej spontanicznie aktywności formalnych i nieformalnych grup dzieci/ uczniów, • aktywności poszczególnych dzieci/ uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi (w tym samym i w różnym wieku), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupach wychowawczych, ich prawidłowości i zakłóceń, • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk oraz prowadzonych przez niego zajęć, • sposobu integrowania przez opiekuna praktyk różnej działalności, w tym opiekuńczo-wychowawczej, dydaktycznej, pomocowej i terapeutycznej, • dynamiki grupy, ról pełnionych przez uczestników grupy, zachowania i postaw dzieci, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny w grupie;

3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawowaniu opieki i nadzoru nad grupą oraz zapewnianiu bezpieczeństwa, • podejmowaniu działań wychowawczych wynikających z zastanych sytuacji, • prowadzeniu zorganizowanych zajęć wychowawczych, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci/ uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
4	<p>pełnienie roli opiekuna-wychowawcy, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diagnozowanie dynamiki grupy oraz pozycji jednostek w grupie, • poznawanie uczniów i wychowanków, ich sytuacji społecznej, potrzeb, zainteresowań i zdolności, a także określanie poziomu rozwoju oraz wstępne diagnozowanie dysfunkcji i zaburzeń, • samodzielne prowadzenie działań opiekuńczo-wychowawczych wobec grupy i poszczególnych uczniów i wychowanków w grupie, • sprawowanie opieki nad grupą w toku spontanicznej aktywności uczniów i wychowanków, • organizację i prowadzenie zajęć wychowawczych (w tym zajęć integrujących grupę i działań profilaktycznych) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • animowanie aktywności grupy i współdziałania jej uczestników, organizowanie pracy uczniów i wychowanków w grupach zadaniowych, • podejmowanie indywidualnej pracy z uczniami i wychowankami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych o charakterze interwencyjnym w sytuacjach konfliktu, zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych lub nieprzestrzegania ustalonych zasad, • sprawowanie opieki nad uczniami i wychowankami poza terenem przedszkola, szkoły lub placówki;
5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku realizowania zadań opiekuńczych i wychowawczych (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych działań oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych sytuacji i przeprowadzanych działań, • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).
<p>B Kształtowanie kompetencji dydaktycznych przez:</p>	
1	<p>zapoznanie się ze specyfiką szkoły lub placówki, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań dydaktycznych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;</p>
2	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk w toku prowadzonych przez niego lekcji (zajęć) oraz aktywności dzieci /uczniów, • toku metodycznego lekcji (zajęć), stosowanych przez nauczyciela metod i form pracy oraz wykorzystywanych pomocy dydaktycznych, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi w toku lekcji (zajęć), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupie przedszkolnej / klasie, ich prawidłowości i zakłóceń, • sposobów aktywizowania i dyscyplinowania dzieci / uczniów oraz różnicowania poziomu aktywności poszczególnych dzieci/ uczniów, • sposobu oceniania dzieci /uczniów, • sposobu zadawania i kontrolowania pracy domowej, • dynamiki i klimatu społecznego klasy, ról pełnionych przez uczniów, zachowania i postaw uczniów, • funkcjonowania i aktywności w czasie lekcji (zajęć) poszczególnych dzieci/ uczniów, z uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci /uczniów szczególnie uzdolnionych, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny, • organizacji przestrzeni w klasie, sposobu jej zagospodarowania (ustawienie mebli, wyposażenie, dekoracje);

3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowaniu i przeprowadzaniu lekcji (zajęć), • organizowaniu pracy w grupach, • przygotowywaniu pomocy dydaktycznych, • wykorzystywaniu środków multimedialnych i technologii informacyjnej w pracy dydaktycznej, • kontrolowaniu i ocenianiu dzieci / uczniów, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci / uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci / uczniów szczególnie uzdolnionych, • organizowaniu przestrzeni klasy, • podejmowaniu działań w zakresie projektowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
4	<p>pełnienie roli nauczyciela, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowanie lekcji (zajęć), formułowanie celów, dobór metod i form pracy oraz środków dydaktycznych, • dostosowywanie metod i form pracy do realizowanych treści, etapu edukacyjnego oraz dynamiki grupy uczniowskiej, • organizację i prowadzenie lekcji (zajęć) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • wykorzystywanie w toku lekcji (zajęć) środków multimedialnych i technologii informacyjnej, • dostosowywanie sposobu komunikacji w toku lekcji (zajęć) do poziomu rozwoju dzieci / uczniów, • animowanie aktywności poznawczej i współdziałania dzieci / uczniów, rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem technologii informacyjnej, • organizację pracy dzieci / uczniów w grupach zadaniowych, • dostosowywanie podejmowanych działań do możliwości i ograniczeń dzieci / uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • diagnozowanie poziomu wiedzy i umiejętności dzieci/ uczniów, • podejmowanie indywidualnej pracy dydaktycznej z dziećmi / uczniami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych w toku pracy dydaktycznej, w miarę pojawiających się problemów, w sytuacjach: zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych, nieprzestrzegania ustalonych zasad, • podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami, wychowawcą klasy, pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z dziećmi / uczniami;
5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku wypełniania roli nauczyciela (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych lekcji (zajęć) oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych i prowadzonych lekcji (zajęć), • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).

Źródło: Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Opracowanie własne.

Organizacja i realizacja programu nowych modeli praktyk pedagogicznych dla studentów EWiP może zatem przebiegać następująco (rysunek 2):

Rysunek 2. Praktyki „krok po kroku”

Modele praktyk pedagogicznych dla studentów edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna w WSNHiD w Poznaniu składają się z trzech komponentów powiązanych wzajemnie (rysunek 3).

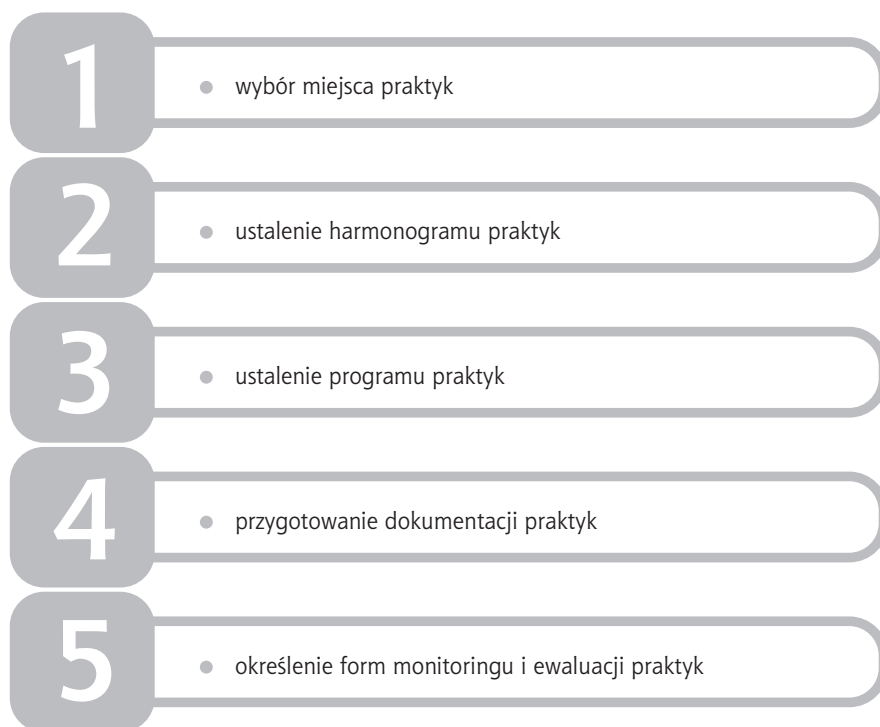
Rysunek 3. Komponenty modelu praktyk pedagogicznych

Każdy z tych komponentów posiada swoją specyfikę, wynikającą chociażby z celów, którym służy i zadań, których wykonanie wyznacza. Według proponowanych nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych wprowadzane w ich obszarze zmiany obejmują następujące elementy:

- ogólne zasady organizacji studenckich praktyk pedagogicznych,
- program studenckich praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych i jego realizacja,
- monitoring, w tym opieka nad studenckimi praktykami pedagogicznymi i ewaluacja praktyk.

Organizacja praktyk

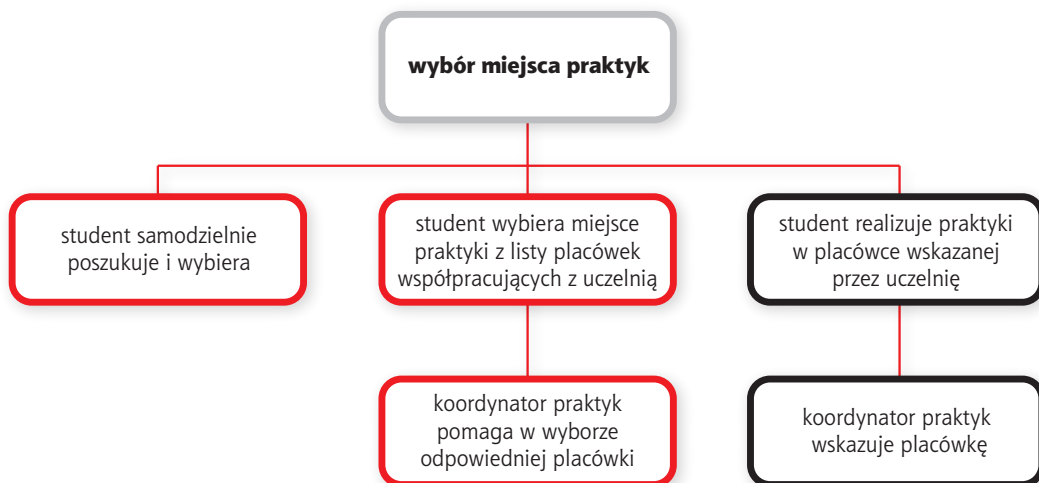
Aby praktyki przynosiły założone wcześniej efekty, niezbędne jest sformułowanie jasnych zasad i konkretnych procedur ich organizacji (rysunek 4). Traktując działania organizacyjne studenckich praktyk pedagogicznych w wymiarze proceduralnym, a następnie poddając je analizie sytuacyjnej, można stwierdzić, że struktura organizacyjna studenckich praktyk pedagogicznych obejmuje pięć podstawowych elementów:

Rysunek 4. Struktura organizacyjna praktyk

Wybór miejsca praktyk

Jednym z tych najistotniejszych momentów decydującym o przebiegu praktyk, efektach końcowych praktyk, rozpatrywanym przez studenta zarówno w wymiarze osobistym, jak i zawodowym, jest sam moment wyboru miejsca praktyk. W myśl założeń przedstawianych tutaj modeli studenckich praktyk pedagogicznych, student - praktykant ma trzy możliwości dokonania wyboru miejsca praktyki (rysunek 5).

Rysunek 5. Możliwości wyboru miejsca praktyk

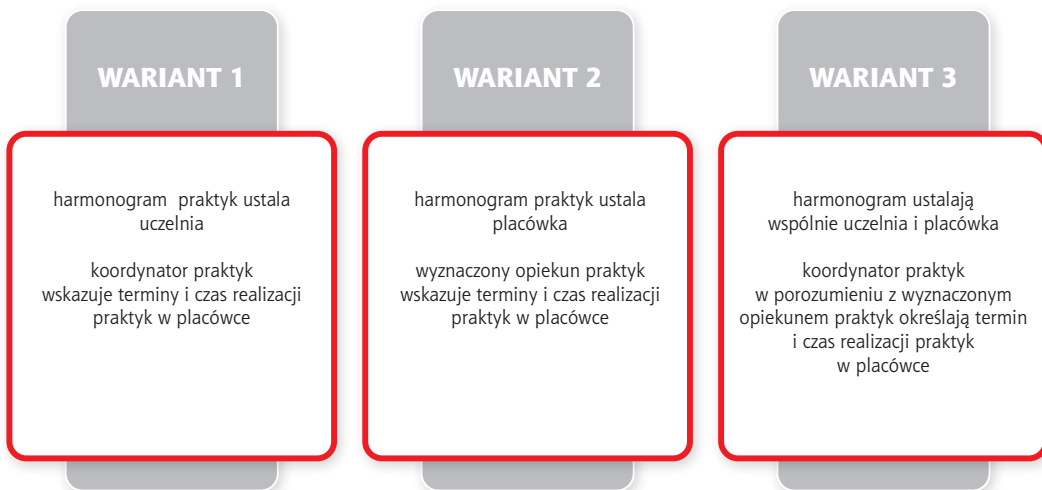
Proponowany tutaj model organizacji praktyk dopuszcza zatem wszystkie wymienione wyżej rozwiązania. Preferowany jest taki sposób wyboru placówki, który stwarza studentowi -praktykantowi najdogodniejszą i najpewniejszą, w jego przekonaniu, możliwość realizacji praktyk w wybranym / wskazanym miejscu praktyk.

Harmonogram praktyk

Ustalenie harmonogramu studenckich praktyk pedagogicznych jest dość skomplikowanym postępowaniem. Wymaga on bowiem uwzględnienia trzech stanowisk:

- uczelni – planu organizacji studiów i planu zajęć dydaktycznych,
- studenta – jego możliwości czasowych.
- przedszkola / szkoły jako placówki kształcenia praktycznego – organizacji roku szkolnego w placówce oraz innych ograniczeń.

Odrębnym zagadnieniem jest też to, kto powinien taki harmonogram przygotować, i jaki rodzaj praktyk w nim uwzględnić. Możliwe są trzy warianty ustalania harmonogramu (rysunek 6). Na potrzeby prezentowanych tutaj modeli studenckich praktyk pedagogicznych przyjęto, że najlepszym dla wszystkich rozwiązaniem, jest opracowanie harmonogramu praktyk w oparciu o porozumienie stron, czyli ustalenia poczynione przez opiekunów praktyk z ramienia Uczelni oraz placówki oświatowej, przedszkola i szkoły podstawowej, w której odbywać się będą praktyki. Dla ułatwienia realizacji tego działania w modelach przyjęto również, że to Uczelnia, na podstawie wcześniejszych ustaleń z placówkami oświatowymi, przygotowuje propozycję ramowego harmonogramu, a następnie w celu weryfikacji przedstawi ją przedszkolnym i szkolnym partnerom. W ten sposób szczegółowy harmonogram praktyk (operacyjny) zostanie wypracowany wspólnie przez obydwu partnerów procesu realizacji praktyk.

Rysunek 6. Warianty ustalania harmonogramu praktyk

Ramowy harmonogram praktyk powinien zawierać czas trwania (wymiar godzinowy) i termin realizacji praktyk (tabela 3). Biorąc pod uwagę obowiązujący program studiów studentów specjalizacji EWiP w WSNHiD, w nowym modelu praktyk pedagogicznych ramowy harmonogram praktyk może wyglądać następująco:

Tabela 3. Ramowy harmonogram praktyk dla studentów EWiP (przykładowe zestawienie)

Miejsce praktyk	szkoła podstawowa [klasy I-III]	przedszkole
Rok i semestr studiów	Rok III, semestr 5	Rok III, semestr 6
Wymiar praktyk (godziny)	100	80
Termin realizacji (miesiące)	4	4

Opracowanie własne.

Rodzaje praktyk

Kolejnym elementem organizacji praktyk, zasygnalizowanym w ogólnopolskich badaniach, który w istotnym stopniu determinuje pracę nad harmonogramem studenckich praktyk pedagogicznych jest wybór ich rodzaju. Z wielu odmian praktyk studenckich na potrzeby niniejszych modeli praktyk przyjęto, że będą to następujące rodzaje praktyk:

- praktyki obserwacyjne,
- praktyki asystenckie: obserwacyjno-metodyczne,
- praktyki czynne: metodyczne.

W nowych modelach praktyk zastosowano dwie formy praktyk:

- praktyki indywidualne (realizowane przez praktykanta w placówce oświatowej),
- praktyki grupowe (część praktyk realizowanych w grupie studentów – praktykantów): warsztaty i mikronauczanie.

Wyróżniamy również podział na praktyki ciągłe, realizowane skokowo (praktykant przebywa w placówce systematycznie w wybrane dni tygodnia) lub system mieszany. Organizując praktyki należy uwzględnić ramowy harmonogram praktyk oraz rodzaje i formy praktyk, a także określić czas pobytu praktykanta w placówce (tabela 4). W prezentowanych modelach preferowanym sposobem realizacji praktyk w placówkach oświatowych jest system skokowy i mieszany. Dają one możliwość uczestnictwa praktykanta w różnych pracach dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych placówki w dłuższym okresie trwania roku szkolnego. Wybór systemu realizacji praktyk powinien być dostosowany do możliwości studenta i placówki.

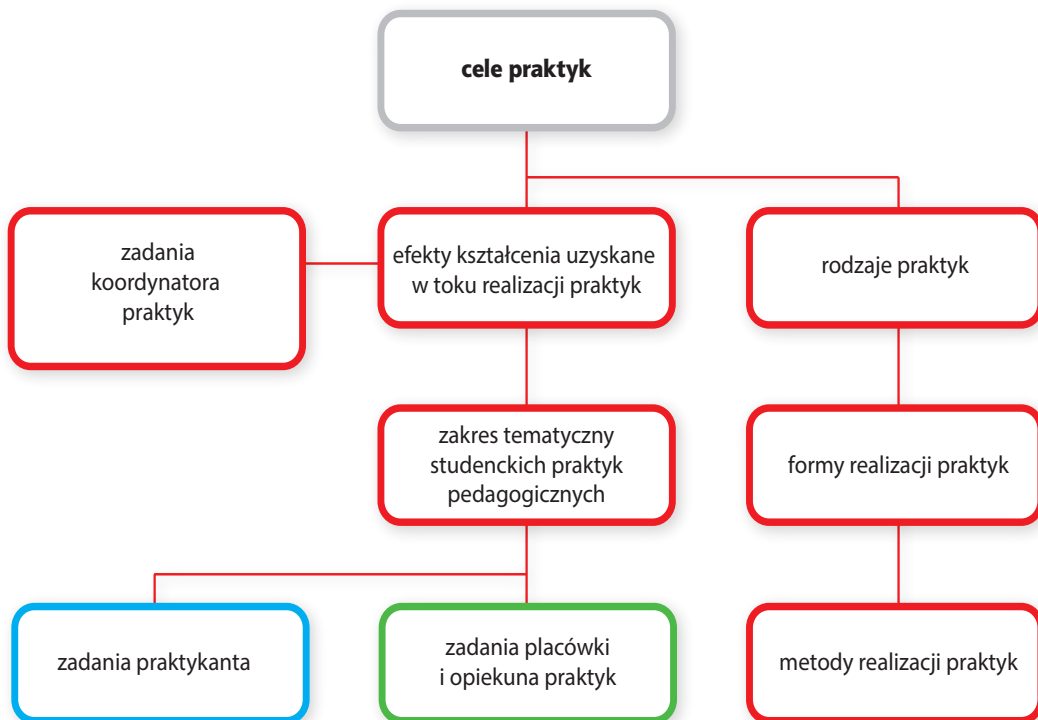
Tabela 4. System realizacji godzin praktyk w placówce (przykładowe zestawienie)

Miejsce praktyk	szkoła podstawowa [klasy I-III]		przedszkole	
	Wymiar praktyk (godziny)	100		80
Dzienna liczba godzin	5		5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	5	10	4	8

Opracowanie własne.

Program praktyk w placówkach oświatowych

Praktyka stanowi formę kształcenia umożliwiającą pogłębianie i weryfikację wiedzy oraz nabycie umiejętności praktycznych. Program praktyk jest tym elementem przebiegu całego procesu kształcenia nauczycieli, który w najwyższym stopniu powinien decydować o jakości dydaktyczno -wychowawczej praktyki, traktowanej jako czas i miejsce doświadczenia siebie w sytuacjach wpisanych w zawód nauczyciela. Zgodnie ze standardowym podejściem do konstruowania programów nauczania, proponowany w przedstawianych tutaj modelach studenckich praktyk pedagogicznych, program praktyk również opiera się określonej strukturze (rysunek 7).

Rysunek 7. Struktura programu praktyk

Proponowany program praktyk powinien zawierać zatem podstawowe informacje dotyczące całości przebiegu praktyk w ich merytoryczno-organizacyjnym i kompetencyjno-kwalifikacyjnym aspekcie znaczeniowym. W ramach praktyk pedagogicznych studenci mają możliwość dokonywania praktycznej weryfikacji wyniesionych z dotychczasowego toku studiów wiedzy i umiejętności. Praktyki te, stanowią również swoisty obszar zbierania doświadczeń i poszukiwań badawczych oraz źródło inspiracji do pracy nad sobą i podejmowania aktywności na rzecz przyszłego spełniania się w zawodzie nauczycielskim.

Realizacja studenckich praktyk pedagogicznym służy zatem osiągnięciu następujących celów ogólnych:

1. Cele ogólne:

- weryfikacja wiedzy, zdobytej w dotychczasowym przebiegu studiów, oraz doskonalenie kompetencji pedagogicznych;
- zdobycie praktycznych umiejętności związanych z funkcjonowaniem w zawodzie nauczyciela przedszkolnego i wczesnoszkolnego;
- zdobywanie, pogłębianie i rozwijanie kompetencji społecznych niezbędnych w zawodzie nauczyciel;
- poznanie organizacji, sposobów zarządzania i zasad funkcjonowania placówki oświatowej - przedszkola i szkoły podstawowej – jako miejsca przyszłej pracy zawodowej.

2. Cele szczegółowe student-praktykant osiąga, kiedy w trakcie trwania praktyk:

- rozwija swoje kompetencje merytoryczne, dydaktyczne i wychowawcze w bezpośrednim kontakcie z rzeczywistością przedszkolną i szkolną;
- zapoznaje się z podstawą prawną funkcjonowania placówek oświatowych, celami, funkcjonowaniem i istotą organizacji tych placówek;
- zapoznaje się z obowiązującymi na terenie przedszkoli i szkół przepisów BHP i PPOŻ;
- zapoznaje się z podstawową dokumentacją prowadzoną przez przedszkola i szkoły oraz jej obiegiem i nadzorem, m.in. statutem przedszkola i szkoły, regulaminami, podstawą programową, programami nauczania, wychowawczymi, profilaktycznymi dostosowanymi do potrzeb szkoły, wewnątrzszkolnym systemem oceniania;
- zapoznaje się z zakresem zadań i obowiązków pracowników przedszkola (dyrektora, nauczycieli, opiekunów, pedagogów, psychologów, bibliotekarzy, pracowników administracji i obsługi szkoły);
- zapoznaje się z typowymi czynnościami wykonywanymi przez nauczyciela-wychowawcę w toku codziennej pracy przedszkola i szkoły;
- zapoznaje się z dokumentacją klasową, która będą wypełniać jako nauczyciele czy wychowawcy: dziennik lekcyjny, arkusze ocen, arkusze obserwacji;
- zapoznaje się z formami i metodami pracy stosowanymi w przedszkolu i edukacji wczesnoszkolnej;
- zapoznaje się ze metodami, formami i środkami dydaktycznymi służącymi realizacji treści programowych wychowania przedszkolnego o edukacji wczesnoszkolnej;
- zapoznaje się z formami realizacji zajęć pozalekcyjnych i bierze w nich czynny udział;
- wdrażany jest do podejmowania systematycznej pracy polegającej na przygotowywaniu się do zajęć, analizowaniu przeprowadzonych lekcji i wyciągania wniosków do dalszej pracy;

- zapoznaje się z formami współpracy nauczycieli ze środowiskiem przedszkolnym i szkolnym;
- aktywnie uczestniczy w realizacji zadań placówki.

W nowych modelach praktyk pedagogicznych realizacja programu praktyk służy osiągnięciu jasno określonych celów kształcenia praktycznego. Zakłada się również, że w wyniku realizacji programu praktyk pedagogicznych student-praktykant osiąga określone efekty kształcenia w obszarze wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Uwzględniając wymogi Krajowych Ram Kwalifikacji dla programów studiów I stopnia na kierunku pedagogika, efekty kształcenia dla programu praktyk pedagogicznych można sformułować następująco:

1. W zakresie wiedzy student-praktykant:

- posiada użyteczną wiedzę o typowych rodzajach struktur, celach, organizacji i funkcjonowaniu placówek oświatowych – przedszkoli /szkół podstawowych, w których prowadzona jest działalność edukacyjna, wychowawcza, opiekuńcza, kulturalna i pomocowa;
- posiada użyteczną wiedzę o różnych rodzajach struktur społecznych typowych dla funkcjonowania placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych oraz zachodzących między nimi relacjach;
- posiada użyteczną wiedzę o rodzajach więzi społecznych i o rządzących nimi prawidłowościach, uwzględnieniem specyfiki placówek oświatowych – przedszkoli /szkół podstawowych;
- posiada użyteczną wiedzę o różnych środowiskach wychowawczych, ich specyfice i procesach w nich zachodzących w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej;
- posiada użyteczną wiedzę o strukturze i funkcjach systemu edukacji, celach, podstawach prawnych, organizacji i funkcjonowaniu placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych;
- posiada użyteczną wiedzę o uczestnikach działalności edukacyjnej, wychowawczej, opiekuńczej, kulturalnej i pomocowej w przestrzeni placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych;
- posiada użyteczną wiedzę o metodyce wykonywania typowych zadań, normach, procedurach stosowanych w różnych obszarach działalności pedagogicznej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej.

2. W zakresie umiejętności student - praktykant:

- potrafi obserwować i interpretować zjawiska społecznych w powiązaniu z różnymi obszarami działalności pedagogicznej przedszkola/szkoły podstawowej;
- potrafi korzystać z posiadanej wiedzy psychologiczno-pedagogicznej, w celu szczegółowego opisu i praktycznego analizowania procesów i zjawisk społecznych, istotnych z punktu widzenia edukacji zachodzących w przestrzeni przedszkolnej/szkolnej;
- potrafi analizować przyczyny i przebieg wybranych procesów edukacyjnych i zjawisk

społecznych specyficznych dla różnych obszarów działalności pedagogicznej przedszkola/szkoły podstawowej;

- potrafi posługiwać się zasadami i normami etycznymi w podejmowanej działalności, dostrzega i analizuje dylematy etyczne; przewidywać skutki konkretnych działań pedagogicznych w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej;
- potrafi prawidłowo posługiwać się normami i regułami prawnymi w działalności pedagogicznej, planując i realizując rozwiązania konkretnych zadań z zakresu edukacji, opieki, wychowania, działalności kulturalnej i pomocowej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej;
- potrafi prawidłowo posługiwać się zasadami i normami bezpieczeństwa i higieny pracy w instytucjach edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych i pomocowych w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej;
- potrafi ocenić przydatność typowych metod, procedur i dobrych praktyk do realizacji zadań związanych z różnymi sferami działalności pedagogicznej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej;
- potrafi generować rozwiązania konkretnych problemów pedagogicznych i prognozować przebieg ich rozwiązywania oraz przewidywać skutki planowanych działań w przedszkolu/szkole podstawowej;
- potrafi wdrażać rozwiązania konkretnych problemów edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych i pomocowych w przedszkolu/szkole podstawowej;
- potrafi diagnozować i prognozować sytuację uczestników procesów edukacyjnych w przedszkolu/szkole podstawowej;
- potrafi animować prace nad rozwojem uczestników procesów pedagogicznych oraz wspierać ich samodzielność w zdobywaniu wiedzy w przedszkolu/szkole podstawowej i poza nimi;
- potrafi przygotować wystąpienie ustne, prezentować własne pomysły, wątpliwości i sugestii.

3. W zakresie kompetencji społecznych student – praktykant:

- ma świadomość poziomu swojej wiedzy i umiejętności, rozumie potrzebę ciągłego doskonalenia się zawodowego i rozwoju osobistego, dokonuje samooceny własnych kompetencji i doskonali umiejętności, wyznacza kierunki własnego rozwoju i kształcenia;
- jest gotowy do podejmowania wyzwań zawodowych; wykazuje aktywność, podejmuje trud i odznacza się wytrwałością w realizacji indywidualnych i zespołowych działań profesjonalnych w zakresie edukacji;
- potrafi pracować w zespole pełniąc różne role; umie przyjmować i wyznaczać zadania, jest przygotowany do aktywnego uczestnictwa w grupach, organizacjach i instytucjach realizujących projekty społeczne w różnych obszarach działalności pedagogicznej;
- dostrzega i formułuje problemy moralne i dylematy etyczne związane z własną i cudzą pracą zawodową, poszukuje optymalnych rozwiązań, postępuje zgodnie z zasadami etyki

zawodowej;

- ma elementarne umiejętności organizacyjne pozwalające na realizację celów zawodowych związanych z projektowaniem i podejmowaniem indywidualnych działań profesjonalnych.

Biorąc pod uwagę cele praktyk i efekty kształcenia, które praktykant powinien osiągnąć w wyniku realizacji praktyk pedagogicznych oraz rodzaje praktyk (obserwacyjne, asystenckie i czynne) sformułowano następujące zagadnienia tematyczne do opracowania przez studenta-praktykanta w toku realizacji praktyk (zdania praktykanta):

praktyka obserwacyjna

1. Struktura, zasady działania i organizacji przedszkola/szkoły podstawowe, infrastruktura miejsca.
2. Cele, funkcje i istota organizacji przedszkola/szkoły podstawowej.
3. Zadania i obowiązki nauczycieli i innych pracowników przedszkola/szkoły podstawowej.
4. Plany i programy dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne w przedszkolu/szkole podstawowej.
5. Metody i formy pracy dydaktycznej w przedszkolu/szkole podstawowej.
6. Zasady, techniki i środki dydaktyczno- wychowawcze w przedszkolu/szkole podstawowej.
7. Kontrola i ocena działań dydaktyczno-wychowawczych przedszkola/szkoły podstawowej.
8. Planowanie i organizowanie pracy indywidualnej i grupowej w toku lekcji i poza nimi.
9. Obserwacja realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci w przedszkolu/szkole podstawowej.
10. Obserwacja realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych w przedszkolu/szkole podstawowej.
11. Obserwacja zachowań nauczyciela w toku zajęć i poza nimi w przedszkolu/szkole podstawowej.

praktyka asystencka (mieszana, obserwacyjno-metodyczna)

1. Obserwacja, uczestnictwo i realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych pod opieką nauczyciela-opiekuna praktyk w przedszkolu/szkole podstawowej.
2. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu spotkań z rodzicami.
3. Obserwacja, udział i pomoc w organizacji imprez szkolnych.
4. Obserwacja, udział i pomoc przy organizacji i przygotowaniu uczniów do konkursów.
5. Obserwacja, udział i pomoc w pracy zespołów wyrównawczych i kółek zainteresowań, udział w radach pedagogicznych.
6. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu wycieczki i wyjścia grup/ klas na wycieczki.
7. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w pełnieniu dyżurów.

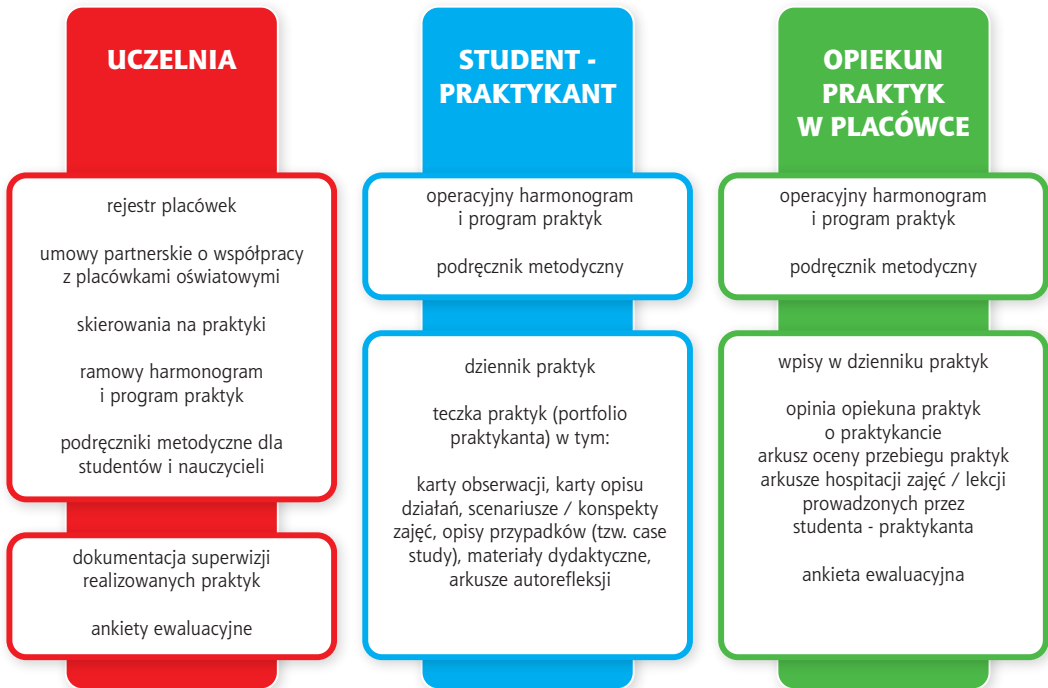
8. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w wypełnianiu podstawowej dokumentacji grupowej/klasowej.

praktyka czynna (metodyczna)

1. Samodzielne prowadzenie zajęć specjalnościowych.
2. Samodzielna praca z dziećmi w przedszkolu i klasie szkolnej.
3. Samodzielna praca z dziećmi poza przedszkolem i klasą szkolną.
4. Samodzielne przygotowanie koncepcji zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych.
5. Samodzielne przygotowanie konspektów/ scenariuszy zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych.
6. Samodzielne przygotowanie środków dydaktycznych.
7. Samodzielne planowanie, organizowanie i realizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego.
8. Samodzielne planowanie, organizacja i realizacja dodatkowych działań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych.
9. Samodzielne dobierania celów, metod, form i środków realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych.
10. Samodzielnie diagnozuje i podejmuje działania zaspokajające potrzeby dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńczo-terapeutyczne swoich podopiecznych.

Dokumentacja praktyk

Dokumentacja studenckich praktyk pedagogicznych stanowi rzeczowe świadectwo uczestnictwa studenta-praktykanta w praktyce zawodowej (rysunek 8). Stanowi dowód na zaistnienie sytuacji edukacyjnej, w której student skierowany na praktykę, wziął udział. Dokumentem praktyk może być każda utrwalona na piśmie, taśmie filmowej, fotografii, cyfrowych i elektronicznych nośnikach informacji, treść stanowiąca wyraz uczestnictwa studenta w praktykach. Najczęściej stosowanymi dokumentami, za pomocą których praktyka jest formalnie rejestrowana, są dokumenty opracowane w formie pisemnej, do których należą dzienniki praktyk lub teczki praktyk. Dokumenty te składają się na ogół z harmonogramu zajęć, arkuszy hospitacyjnych, scenariuszy /konspektów zajęć wraz z wszelkimi wykorzystanymi materiałami dydaktycznymi. Dokumentacja praktyk wypełniana jest w dużej mierze przez studenta – praktykanta. Istnieją również dokumenty, które winny być wypełniane przez opiekuna praktyk z ramienia placówki oświatowej. Dokumentami tym są przeważnie opinie nauczyciela na temat studenta i jego pracy w toku praktyk, ale także wypełniane arkusze oceny przebiegu praktyk, sprawdzone i zaakceptowane scenariusz/konspekty zajęć, zeszyty hospitacji i zeszyty obecności.

Rysunek 8. Dokumentacja praktyk pedagogicznych

Proponowane tutaj modele studenckich praktyk pedagogicznych wprowadzają istotne zmiany w doborze rodzajów dokumentów i sposobach ich wypełniania. Za kryterium opracowywania dokumentacji studenckich praktyk pedagogicznych przyjęto rodzaj praktyki i jej cele oraz zadania wykonywane przez opiekunów praktyk z ramienia uczelni (koordynator, superwizor), studenta-praktykanta oraz opiekuna praktyk w placówce oświatowej (nauczyciel). Każda z osób zaangażowanych w realizację praktyk dysponuje również podstawowymi dokumentami na etapie organizacji praktyk.

Monitoring praktyk

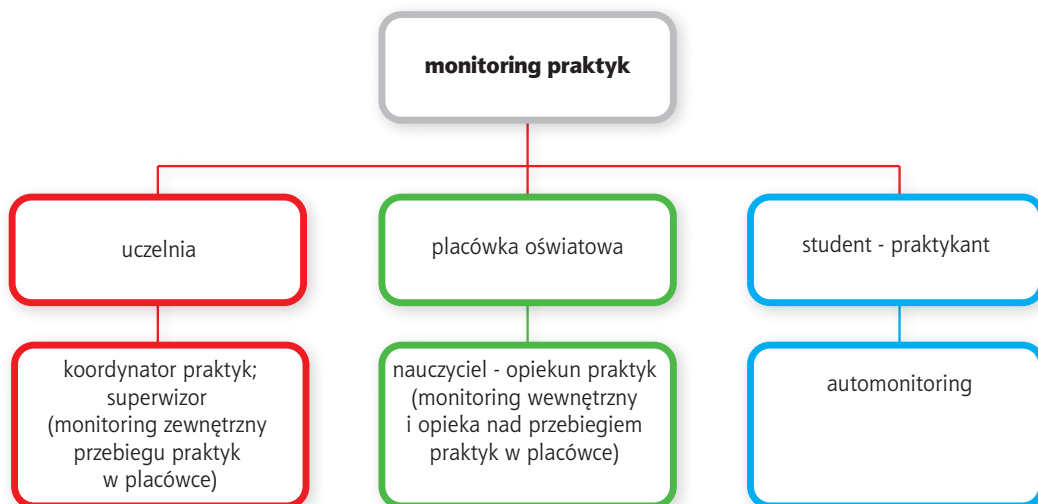
W celu prowadzenia systematycznej kontroli jakości realizacji studenckich praktyk pedagogicznych i nie dopuszczenie do powstania jakichkolwiek uchybień w ich przebiegu, podejmowanych jest szereg działań monitorujących, które mają zapobiec takim nieprzewidzianym sytuacjom. Monitorowanie, czyli zorganizowany sposób ciągłej obserwacji toku praktyk staje się strategią mierzenia ich jakości. Mierzenie jakości studenckich praktyk pedagogicznych sprowadza się zaś do uzyskiwania - w różny sposób – rzetelnych informacji pozwalających stwierdzić, czy poprzez realizację studenckich praktyk pedagogicznych osiągnane są określone dla nich efekty kształcenia wynikające z wizji sylwetki absolwenta studiów pedagogicznych o specjalizacji nauczycielskiej i wizji modelu współczesnego nauczyciela. W takim ujęciu proponowane w dwóch nowych modelach praktyk działania monitorujące mają bardziej charakter poznawczy niż proceduralny. Wiążą się jednak one z dwoma podejściami do przeprowadzania pomiaru jakości przebiegu praktyk, a mianowicie:

- Pierwszy – związany z zastosowaniem w monitoringu powszechnie znanych (ale nie koniecznie stosowanych) procedur pozyskiwania informacji, takich jak: pomiar dydaktyczny, ewaluacja, rozwój organizacji szkoły;
- Drugi zaś – związany z podejmowaniem różnych form dialogu z bezpośrednimi podmiotami przebiegu praktyki, czyli studentami-praktykantami, opiekunem praktyk z ramienia placówki oświatowej, w której odbywają się praktyki, gronem pedagogicznym, dziećmi i ich rodzicami.

Dla potrzeb stworzenia dwóch nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych przyjęto również, by monitorowanie realizacji tych praktyk odbywało się na dwóch poziomach, i to zarówno w stosunku do studenta-praktykanta, jak i nauczyciela-opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły, w których odbywają się praktyki. Argumentacją za przyjęciem takiego rozwiązania stał się fakt, że zarówno student-praktykant, jak i nauczyciel-opiekun praktyk, w toku praktyk występują w podobnych rolach:

- Student – praktykant – w roli nauczyciela i kierownika wobec swoich uczniów prowadzi monitoring nauczycielski i kierowniczy;
- Nauczyciel - opiekun praktyk – w roli nauczyciela-nauczycieli i kierownika wobec studenta-praktykanta prowadzi monitoring nauczycielski i kierowniczy.

Pewnym novum wnoszonym do realizacji studenckich praktyk pedagogicznych w nowych modelach praktyk jest fakt, który docenia prowadzenie monitoringu zarówno przez opiekuna praktyk z ramienia Uczelni, jak i przez opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły i samego studenta-praktykanta – automonitoring (rysunek 9).

Rysunek 9. Monitoring przebiegu praktyk w placówce

Założeniem nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych jest to, by zarówno nauczyciel – opiekun praktyk w placówce oświatowej, jak i student-praktykant, będąc w roli nauczyciela z natury wykonywanej przez siebie pracy prowadzili wobec siebie nawzajem, ale i wobec swoich uczniów, monitoring o charakterze nauczycielskim. Natomiast w kontekście prowadzenia monitoringu o charakterze kierowniczym w trakcie praktyki, student powinien pozyskać tylko te informacje o placówce i jej różnych obszarach pracy, które są strategicznie ważne, głównie ze względu na jego rozwój zawodowy i stanowią warunek umożliwiający osiąganie sukcesów w przyszłej pracy zawodowej. Takie postępowanie monitorujące o cechach kierowniczych, osadzone jest przede wszystkim w kontekście osobistego rozwoju zawodowego studenta-praktykanta. Nauczyciel – opiekun praktyk z kolei, stosując monitoring o cechach kierowniczych wobec swojego podopiecznego, powinien skupić się przede wszystkim na takich informacjach o strategicznym charakterze, które pozwoliłyby mu stwierdzić, co dzieje się z jego podopiecznym w trakcie praktyk oraz skutecznie wesprzeć go w jego poczynaniach, i to tak, by swoje obecne doświadczenia wyniesione z praktyk potrafił „przekuć” w swoje przyszłe sukcesy zawodowe.

Prezentując założenia organizacyjne i programowe nowych modeli praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w przedszkolu i klasach I-III szkoły podstawowej mamy świadomość, że nie stanowią one „sztywnej” ramy działania, ale są zbiorem ogólnych i bardziej szczegółowych wytycznych. Z pewnością będą one w kolejnych latach akademickich, w trakcie bieżącej realizacji praktyk studenckich, podlegać zmianom i modyfikacjom, w myśl zasady „refleksyjnej pedagogiki”, która nas w szczególny sposób obliuguje do dbałości o program kształcenia nauczycieli – ciągłej weryfikacji i odnoszenia jego założeń do praktycznych wymiarów przyszłych zadań społeczno-zawodowych pedagogów.

Bibliografia

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w klasach I-III szkół podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w w klasach I-III szkół podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Praktyki zawodowe na kierunku pedagogika I stopień studiów w roku akademickim 2011/2012 (specjalizacja: edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna) [dokument wewnętrzny uczelni].

Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w przedszkolach prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

Regulamin studenckich praktyk zawodowych w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa [dokument wewnętrzny uczelni].

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Modele praktyk pedagogicznych dla studentów specjalności nauczycielskiej edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna

Opracowane w ramach projektu nowe modele studenckich praktyk pedagogicznych służą przede wszystkim poprawie jakości przygotowania studentów Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa kierunku pedagogika, specjalności edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna do wykonywania zawodu nauczyciela przedszkolnego (edukacja przedszkolna) i w klasach I-III szkoły podstawowej (edukacja wczesnoszkolna). Nowy program praktyk może przyczynić się również do poszerzenia wiedzy i podniesienia kompetencji nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych (I etap edukacyjny) Poznania, a także innych przedstawicieli organów prowadzących tego typu placówki w najbliższym rejonie. Uwzględniając założenia reformy szkolnictwa wyższego, nowe standardy kształcenia nauczycieli oraz opinie respondentów wyrażone w ogólnopolskich badaniach eksperckich²⁹, nowe modele praktyk pedagogicznych opierają się na innowacyjnym podejściu do realizacji praktyk przez studentów przygotowujących się do wykonywania zawodu nauczyciela.

Moduły i etapy realizacji modeli praktyk

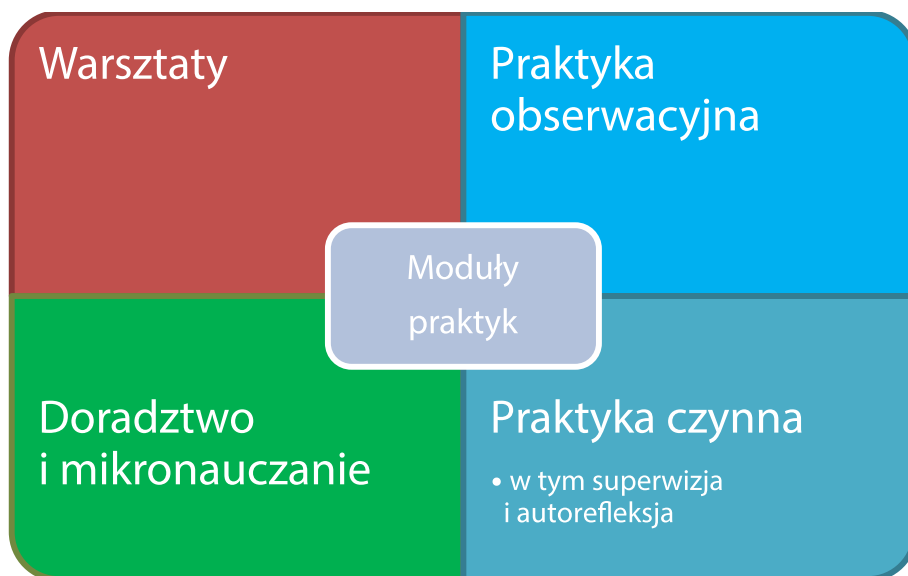
Realizacja nowych modeli praktyk pedagogicznych dla studentów specjalności nauczycielskiej przebiega w trzech etapach:

- Etap I – przygotowanie studentów i nauczycieli – opiekunów praktyk do realizacji programu praktyk w placówkach oświatowych – w przedszkolach i w klasach I-III szkół podstawowych;
- Etap II – realizacja programu praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych zgodnie z:
 - 1) założeniami modelu praktyk pedagogicznych w przedszkolu,
 - 2) założeniami modelu praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych, w klasach I-III (edukacja wczesnoszkolna);

²⁹ Podstawy założeń organizacyjnych i programowych z uwzględnieniem nowych przepisów MNiSW oraz wyników badań ogólnopolskich wskazano w poprzedniej części niniejszej publikacji, s. 17-28.

- Etap III – realizacja indywidualnych i grupowych form praktyk pogłębiających kompetencje merytoryczne, metodyczne i opiekuńczo-wychowawcze studentów oraz umożliwiających dokonanie ewaluacji praktyk przez studentów.

Harmonogram praktyk powinien być zintegrowany z programem kształcenia na kierunku pedagogika, specjalność nauczycielska (edukacja wczesnoszkolna i/lub przedszkolna). Student-praktykant zobowiązany jest do zrealizowania określonej liczby godzin praktyk wynikających z przepisów MNiSW, MEN oraz wewnątrz uczelnianych założeń (w WSNHiD wymiar praktyk w przedszkolu i szkole podstawowej łącznie wynosił 180 godzin praktyk obserwacyjnych i czynnych). Nowy program praktyk uwzględnia realizację praktyk w czterech modułach (rysunek 10).

Rysunek 10. Moduły praktyk pedagogicznych

Moduł 1. Warsztaty – przygotowanie do realizacji praktyk w placówkach oświatowych, zapoznanie się z ramowym harmonogramem i programem praktyk oraz zapoznanie się ze specyfiką pracy w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap I; przykładowy wymiar w WSNHiD: 16 godzin).

Moduł 2. Praktyka obserwacyjna – realizacja praktyk w placówce oświatowej - w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap II; przykładowy wymiar w WSNHiD: 40 godzin).

Moduł 3. Praktyka czynna – realizacja praktyk w placówce oświatowej - w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap II; przykładowy wymiar w WSNHiD: 140 godzin), w tym:

- autorefleksja (m.in. analizowanie własnej pracy, przygotowanie portfolio praktykanta; wymiar: 10 godzin);
- superwizja (zewnętrzny monitoring realizacji praktyk czynnych studenta przez niezależnego specjalistę; wymiar: 4 godziny).

Moduł 4. Doradztwo i mikronauczanie – realizacja praktyk pogłębiających kompetencje praktykanta oraz podsumowujących i oceniających przebieg praktyk (Etap III; wymiar: 16 godzin).

Realizacja programu praktyk powinna przebiegać według planu semestralnego studiów, zgodnie z program kształcenia na danym kierunku (tabela 5 prezentuje przykładowy ramowy harmonogram praktyk). Kolejność realizacji modułów powinna zostać zachowana, przy czym moduł 4. Doradztwo może być realizowany równoległe z modułem 3. Praktyki czynne.

Tabela 5. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych (wzór)

Etap realizacji	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar – ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu (*)
1	2	3	4	5	6
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)			
Etap II	Moduł 2	Praktyk obserwacyjne w szkole podstawowej (indywidualne)			
	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w przedszkolu (indywidualne)			
	Moduł 3	Praktyki czynne w szkole podstawowej (indywidualne)			
	Moduł 3	Praktyki czynne w przedszkolu (indywidualne)			
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)			
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)			

(*) Należy wskazać sposób realizacji praktyk: ciągły, skokowy lub mieszany.
Opracowanie własne.

Moduł 1. Warsztaty

Pierwszy etap realizacji nowego modelu studenckich praktyk pedagogicznych ma charakter wdrożeniowy. Jego naczelnym celem jest przygotowanie zarówno studentów -praktykantów, jak i opiekunów praktyk - nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych, w których odbywać się będą praktyki, do ich właściwego przeprowadzenia. Studenci – praktykanci i ich „przedszkolni” i „wczesnoszkolni” opiekunowie praktyk powinni przed przystąpieniem do realizacji praktyk zapoznać się z programem nowych modeli praktyk. Poznać ich główne założenia merytoryczne, dydaktyczne, organizacyjne i realizacyjne. Powinni zapoznać się z zakresem swoich praw i obowiązków, z zadaniami do wykonania, oczekiwanymi od nich efektywnymi formami partnerskiej współpracy, z dokumentacją praktyk i sposobami jej wypełniania oraz formami i kryteriami zaliczenia praktyk i ich oceny.

W ramach I etapu realizacji modelu praktyk, student ma możliwość kształtować swoje kompetencje opiekuńczo-wychowawcze (A) oraz kompetencje dydaktyczne (B) przez wstępne zapoznanie się ze specyfiką pracy w przedszkolu i pracy w szkole podstawowej na poziomie wczesnoszkolnym (tabela 6).

Tabela 6. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na I etapie realizacji

A.1	zapoznanie się ze specyfiką przedszkola, szkoły lub placówki, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań opiekuńczo-wychowawczych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji
B.1	zapoznanie się ze specyfiką szkoły lub placówki, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań dydaktycznych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji

Opracowanie własne.

Przeprowadzane na tym etapie zajęcia mają charakter warsztatowy, co oznacza, że wszelkie podejmowane tutaj działania mają wymiar praktyczny i przekładają się na konkretną sytuację dydaktyczną. Warsztaty prowadzone są w dwóch grupach:

- nauczycieli – opiekunów praktyk
- studentów - praktykantów.

Warsztaty powinny być prowadzone przez doświadczonych pedagogów, którzy przeszli w tym kierunku, stosowne szkolenie. Zaleca się, aby każda grupa zrealizowała 16 godzin warsztatów. Istotnym zadaniem tego etapu, do wspólnego zrealizowania przez studentów - praktykantów i nauczycieli-opiekunów praktyk z ramienia placówek oświatowych oraz uczelnianych koordynatorów praktyk, jest opracowanie dogodnego dla wszystkich uczestników praktyk – bez względu na rolę, jaką w nich pełnią – harmonogramu praktyki w placówce oświatowej.

Na etapie tym, nie ma ustalonych jednoznacznych sposobów monitorowania efektów zajęć warsztatowych. Sprawdzianem ich jakości jest natomiast prawidłowy (bez zakłóceń i większych problemów) przebieg kolejnych dwóch etapów realizacji nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych i osiągnięcie sformułowanych w nich celów.

Moduł 2. Praktyka obserwacyjna

Etap II procesu realizacji nowych modeli praktyk stanowi meritum programu praktyk pedagogicznych. To właśnie tutaj student po raz pierwszy spotyka się z praktycznym wymiarem wybranego przez siebie zawodu. Przekraczając próg wybranej przez siebie placówki oświatowej – przedszkola/szkoły, wchodzi w środowisko, w którym przyjdzie mu funkcjonować w przyszłej pracy zawodowej. Na tym etapie ma szansę zweryfikowania posiadanej już wiedzy, pogłębienia umiejętności, czy skorygowania własnej postawy.

W założeniu programowym nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych przyjęto, że wskazane efekty praktycznego kształcenia zawodowego studentów pedagogiki, mającego miejsce w naturalnym środowisku przedszkola i szkoły podstawowej na poziomie wczesnoszkolnym, będą wynikiem przeprowadzania dwóch rodzajów praktyk: obserwacyjnej (moduł 2) i czynnej (moduł 3).

Rodzaj praktyki w istotnym stopniu determinuje sformułowanie celów praktyki, konkretnych zagadnień tematycznych praktyk, zadań studenta i nauczyciela-opiekuna praktyk, a także dobór metod realizacji, sposobów dokumentowania i monitorowania przebiegu praktyk.

W module 2. Praktyki obserwacyjne - jako element łączący specyfikę praktyk obserwacyjnych i czynnych - pojawi się również tzw. praktyka mieszana – asystencka, która opierać się będzie zarówno na prowadzonej przez studenta - praktykanta obserwacji, jak i na podejmowaniu przez niego konkretnych działań dydaktycznych, wychowawczych, czy też opiekuńczych zleconych mu przez nauczyciela-opiekuna praktyk z ramienia placówki oświatowej, w której odbywają się praktyki.

Moduł 2. Praktyki obserwacyjne (w tym asystenckie) zakłada:

- kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i dydaktycznych przez obserwowanie i współdziałanie z opiekunem praktyk (tabela 7),
- opracowanie zagadnień tematycznych przez praktykanta (tabela 8),
- realizację konkretnych zadań przez praktykanta i nauczyciela-opiekuna praktyk (tabela 9),
- określony sposób dokumentowania i monitorowania przebiegu praktyk (tabela 10).

Tabela 7. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 2

A	Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez:
A.2	obserwowanie: <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanej i podejmowanej spontanicznie aktywności formalnych i nieformalnych grup dzieci/uczniów, • aktywności poszczególnych dzieci/uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi (w tym samym i w różnym wieku), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupach wychowawczych, ich prawidłowości i zakłóceń, • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk oraz prowadzonych przez niego zajęć, • sposobu integrowania przez opiekuna praktyk różnej działalności, w tym opiekuńczo-wychowawczej, dydaktycznej, pomocowej i terapeutycznej, • dynamiki grupy, ról pełnionych przez uczestników grupy, zachowania i postaw dzieci, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny w grupie;
A.3	współdziałanie z opiekunem praktyk w: <ul style="list-style-type: none"> • sprawowaniu opieki i nadzoru nad grupą oraz zapewnianiu bezpieczeństwa, • podejmowaniu działań wychowawczych wynikających z zastanych sytuacji, • prowadzeniu zorganizowanych zajęć wychowawczych, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci/uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
B	Kształtowanie kompetencji dydaktycznych przez:

<p>B.2</p>	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk w toku prowadzonych przez niego lekcji (zajęć) oraz aktywności dzieci /uczniów, • toku metodycznego lekcji (zajęć), stosowanych przez nauczyciela metod i form pracy oraz wykorzystywanych pomocy dydaktycznych, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi w toku lekcji (zajęć), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupie przedszkolnej / klasie, ich prawidłowości i zakłóceń, • sposobów aktywizowania i dyscyplinowania dzieci / uczniów oraz różnicowania poziomu aktywności poszczególnych dzieci/ uczniów, • sposobu oceniania dzieci /uczniów, • sposobu zadawania i kontrolowania pracy domowej, • dynamiki i klimatu społecznego klasy, ról pełnionych przez uczniów, zachowania i postaw uczniów, • funkcjonowania i aktywności w czasie lekcji (zajęć) poszczególnych dzieci/ uczniów, z uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci /uczniów szczególnie uzdolnionych, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny, • organizacji przestrzeni w klasie, sposobu jej zagospodarowania (ustawienie mebli, wyposażenie, dekoracje);
<p>B.3</p>	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowaniu i przeprowadzaniu lekcji (zajęć), • organizowaniu pracy w grupach, • przygotowywaniu pomocy dydaktycznych, • wykorzystywaniu środków multimedialnych i technologii informacyjnej w pracy dydaktycznej, • kontrolowaniu i ocenianiu dzieci / uczniów, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci / uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci / uczniów szczególnie uzdolnionych, • organizowaniu przestrzeni klasy, • podejmowaniu działań w zakresie projektowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

Opracowanie własne.

Tabela 8. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych na II etapie realizacji – moduł 2

Zagadnienia tematyczne do opracowania w toku praktyki	Metody realizacji
PRAKTYKI OBSERWACYJNE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Struktura, zasady działania i organizacji przedszkola/szkoły podstawowe, infrastruktura miejsca 2. Cele, funkcje i istota organizacji przedszkola/szkoły podstawowej 3. Zadania i obowiązki nauczycieli i innych pracowników przedszkola/szkoły podstawowej 4. Plany i programy dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne w przedszkolu/szkole podstawowej 5. Metody i formy pracy dydaktycznej w przedszkolu/szkole podstawowej 6. Zasady, techniki i środki dydaktyczno- wychowawcze w przedszkolu/szkole podstawowej; 7. Kontrola i ocena działań dydaktyczno-wychowawczych przedszkola/szkoły podstawowej 8. Planowanie i organizowanie pracy indywidualnej i grupowej w toku lekcji i poza nimi. 9. Obserwacja realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci w przedszkolu/szkole podstawowej 10. Obserwacja realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych w przedszkolu/szkole podstawowej 11. Obserwacja zachowań nauczyciela w toku zajęć i poza nimi w przedszkolu/szkole podstawowej 	<p>SŁOWNNE - SŁUCHANIE OGLĄDOWE - POKAZ OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA PRACA ZE ŹRÓDŁAMI</p>
PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja, uczestnictwo i realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych pod opieką nauczyciela-opiekuna praktyk w przedszkolu/szkole podstawowej 2. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu spotkań z rodzicami, 3. Obserwacja, udział i pomoc w organizacji imprez szkolnych, 4. Obserwacja, udział i pomoc przy organizacji i przygotowaniu uczniów do konkursów, 5. Obserwacja, udział i pomoc w pracy zespołów wyrównawczych i kółek zainteresowań, udział w radach pedagogicznych, 6. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu wycieczki i wyjścia grup/ klas na wycieczki, 7. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w pełnieniu dyżurów 8. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w wypełnianiu podstawowej dokumentacji grupowej/klasowej 	<p>SŁOWNNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA METODA PROBLEMOWA METODA SYTUACYJNA METODY ĆWICZEBNE PRACA ZE ŹRÓDŁAMI OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA</p>

Opracowanie własne.

Tabela 9. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk na II etapie realizacji – moduł 2

Zadania do studenta-praktykanta	Zadania nauczyciela - opiekuna praktyk
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja zachowań i reakcji uczniów i nauczycieli indywidualnie i w interakcjach 2. Analiza pracy nauczycieli i uczniów w kontekście dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym 3. Poznawanie zagadnień prawno-organizacyjnych specyficznych dla oświaty 4. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu sali do zajęć 5. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu materiałów do zajęć 6. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu działań pozalekcyjnych i pozaszkolnych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie studentów z organizacją i funkcjonowaniem szkoły. 2. Udostępnienie studentom do zapoznania się dokumentacją przedszkolną i szkolną. 3. Umożliwienie studentom obserwacji własnych zajęć i u innych nauczycieli. 4. Umożliwienie studentom obserwacji innych form zajęć realizowanych w przedszkolu/szkole. 5. Umożliwienie studentom wglądu w dokumenty grupy/ klasy. 6. Umożliwienie studentom poznanie grupy dzieci/ uczniów w klasie.

Opracowanie własne.

Tabela 10. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 2

Sposób dokumentowania przez studenta przebiegu praktyk	Sposób monitorowania przebiegu praktyk		
	Student	Nauczyciel - opiekun	Opiekun uczelniany
PRAKTYKI OBSERWACYJNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec siebie	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów	Monitoring prowadzony przez koordynatora praktyk z ramienia uczelni obejmuje całość przebiegu praktyk i wszystkiego jej rodzaju. Monitorowana jest więc całość przebiegu praktyk i wszystkie jej elementy, odwołując się do: - pomiaru dydaktycznego - ewaluacji - rozwoju organizacyjnego placówki, a także do: - różnych form dialogu i zbierania informacji, tj. skrzynka wniosków, debata okrągłego stołu, sondaż diagnostyczny - hospitacja, diagnozująca postępy studenta-praktykanta, analiza dokumentacji praktyk. Fakt ten wymaga opracowania odrębnego dokumentowania i opracowania specyficznych wzorów dokumentów
PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ PORTFOLIO	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec organizacji i funkcjonowania placówki oświatowej	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta	

Opracowanie własne.

Moduł 3. Praktyka czynna

Praktyka czynna to najważniejszy etap realizacji nowych modeli praktyk. Moduł 3. Praktyki czynne (w tym superwizja i autorefleksja) zakłada:

- kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i dydaktycznych przez pełnieni ról opiekuna-wychowawcy i nauczyciela (tabela 11),
- opracowanie zagadnień tematycznych przez praktykanta (tabela 12),
- realizację konkretnych zadań przez praktykanta i nauczyciela-opiekuna praktyk (tabela 13),
- określony sposób dokumentowania i monitorowania przebiegu praktyk (tabela 14).

Tabela 11. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 3

A	Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez:
A.4	<p>pełnienie roli opiekuna-wychowawcy, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diagnozowanie dynamiki grupy oraz pozycji jednostek w grupie, • poznawanie uczniów i wychowanków, ich sytuacji społecznej, potrzeb, zainteresowań i zdolności, a także określanie poziomu rozwoju oraz wstępne diagnozowanie dysfunkcji i zaburzeń, • samodzielne prowadzenie działań opiekuńczo-wychowawczych wobec grupy i poszczególnych uczniów i wychowanków w grupie, • sprawowanie opieki nad grupą w toku spontanicznej aktywności uczniów i wychowanków, • organizację i prowadzenie zajęć wychowawczych (w tym zajęć integrujących grupę i działań profilaktycznych) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • animowanie aktywności grupy i współdziałania jej uczestników, organizowanie pracy uczniów i wychowanków w grupach zadaniowych, • podejmowanie indywidualnej pracy z uczniami i wychowankami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych o charakterze interwencyjnym w sytuacjach konfliktu, zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych lub nieprzestrzegania ustalonych zasad, • sprawowanie opieki nad uczniami i wychowankami poza terenem przedszkola, szkoły lub placówki;
A.5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku realizowania zadań opiekuńczych i wychowawczych (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych działań oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych sytuacji i przeprowadzanych działań, • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).
B	Kształtowanie kompetencji dydaktycznych przez:
B.4	<p>pełnienie roli nauczyciela, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowanie lekcji (zajęć), formułowanie celów, dobór metod i form pracy oraz środków dydaktycznych, • dostosowywanie metod i form pracy do realizowanych treści, etapu edukacyjnego oraz dynamiki grupy uczniowskiej, • organizację i prowadzenie lekcji (zajęć) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • wykorzystywanie w toku lekcji (zajęć) środków multimedialnych i technologii informacyjnej, • dostosowywanie sposobu komunikacji w toku lekcji (zajęć) do poziomu rozwoju dzieci / uczniów, • animowanie aktywności poznawczej i współdziałania dzieci / uczniów, rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem technologii informacyjnej, • organizację pracy dzieci / uczniów w grupach zadaniowych, • dostosowywanie podejmowanych działań do możliwości i ograniczeń dzieci / uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • diagnozowanie poziomu wiedzy i umiejętności dzieci / uczniów, • podejmowanie indywidualnej pracy dydaktycznej z dziećmi / uczniami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych w toku pracy dydaktycznej, w miarę pojawiających się problemów, w sytuacjach: zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych, nieprzestrzegania ustalonych zasad, • podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami, wychowawcą klasy, pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z dziećmi / uczniami;

B.5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku wypełniania roli nauczyciela (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych lekcji (zajęć) oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych i prowadzonych lekcji (zajęć), • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).
-----	---

Opracowanie własne.

Tabela 12. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych na II etapie realizacji – moduł 3

Zagadnienia tematyczne do opracowania w toku praktyki	Metody realizacji
PRAKTYKI CZYNNE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Samodzielne prowadzenie zajęć specjalnościowych. 2. Samodzielna praca z dziećmi w przedszkolu i klasie szkolnej. 3. Samodzielna praca z dziećmi poza przedszkolem i klasą szkolną. 4. Samodzielne przygotowanie koncepcji zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych. 5. Samodzielne przygotowanie konspektów/ scenariuszy zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych. 6. Samodzielne przygotowanie środków dydaktycznych. 7. Samodzielne planowanie, organizowanie i realizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego. 8. Samodzielne planowanie, organizacja i realizacja dodatkowych działań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych. 9. Samodzielne dobierania celów, metod, form i środków realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych. 10. Samodzielnie diagnozuje i podejmuje działania zaspokajające potrzeby dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńczo-terapeutyczne swoich podopiecznych. 	<p>SŁOWNNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA METODA PROBLEMOWA METODA SYTUACYJNA METODY ĆWICZEBNE PRACA ZE ŹRÓDŁAMI OGLĄDOWE - POKAZ OBSERWACJA UCZESTNICZĄCA METODY WALORYZACYJNE METODY AKTYWIZUJĄCE</p>

Opracowanie własne.

Tabela 13. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk na II etapie realizacji – moduł 3

Zadania do studenta-praktykanta	Zadania nauczyciela - opiekuna praktyk
<ol style="list-style-type: none"> 1. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć lekcyjnych. 2. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. 3. Autorefleksja. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie studentów z podstawą programową. 2. Pomoc studentom w zaplanowaniu i samodzielnej realizacji zajęć / lekcji. 3. Udostępnienie studentom pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji zaplanowanych zajęć. 4. Pomoc studentom w dokonaniu analizy własnych działań w roli opiekuna-wychowawcy i nauczyciela.

Opracowanie własne.

Tabela 14. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 3

Sposób dokumentowania przez studenta przebiegu praktyk	Sposób monitorowania przebiegu praktyk		
	Student	Nauczyciel - opiekun	Opiekun uczelniany
PRAKTYKI CZYNNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ SCENARIUSZE ZAJĘĆ PORTFOLIO	Automonitoring (analiza SWOT)	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta Automonitoring (analiza SWOT)	Monitoring prowadzony przez koordynatora praktyk z ramienia uczelni. Superwizja. Monitorowana jest więc całość przebiegu praktyk i wszystkie jej elementy, odwołując się do: - pomiaru dydaktycznego - ewaluacji - rozwoju organizacyjnego placówki, a także do: - różnych form dialogu i zbierania informacji, tj. skrzynka wniosków, debata okrągłego stołu, sondaż diagnostyczny hospitacja, diagnozująca postępy studenta-praktykanta, materiały z superwizji, analiza dokumentacji praktyk. Fakt ten wymaga opracowania odrębnego dokumentowania i opracowania specyficznych wzorów dokumentów

Opracowanie własne.

Superwizja

W ramach monitoringu praktyki czynnej zaproponowano dodatkową formę – niezależną ocenę zewnętrzną zajęć prowadzonych przez studenta. Superwizja w nowym modelu praktyk pedagogicznych ma na celu pomóc studentowi znaleźć źródła trudności w pracy dydaktycznej i opiekuńczo-wychowawczej z dziećmi i uczniami. Superwizja to szczególny, wieloaspektowy ogląd pracy studenta z dziećmi, prowadzący do rozwiązania problemów emocjonalnych i merytorycznych związanych z wykonywaniem konkretnych działań w grupie przedszkolnej lub w klasie. Jest to dwustronny proces pomagający poszerzać świadomość studenta-praktykanta, rozwijać jego umiejętności i kompetencje tak, aby w przyszłej pracy zawodowej mógł osiągać lepsze wyniki.

W module 3. Praktyki czynne zaleca się wyodrębnić minimum 4 godziny na realizację superwizji praktyk studenta (każdego studenta) w placówce oświatowej (planuje się przeprowadzenie tego typu wizyty w przedszkolach i szkołach podstawowych). Superwizję zrealizuje niezależny ekspert, specjalista w zakresie metodyki edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej. Do jego zadań będzie należała obserwacja zajęć prowadzonych przez praktykanta z dziećmi i analiza jego zachowań w roli nauczyciela, umiejętności reagowania na bieżące sytuacje wychowawcze, reakcji dzieci na jego działania. Za zgodą uczestników praktyk (w tym również rodziców małoletnich dzieci), zajęcia prowadzone przez praktykanta z dziećmi zostaną zarejestrowane kamerą video. Nagranie posłuży wyłącznie do

celów diagnostycznych (analiza nagrania przez superwizora, sporządzenie opinii i omówienie wyników obserwacji z praktykantem) oraz do celów dydaktycznych (po otrzymaniu niezbędnej pisemnej zgody od uczestników) w zajęciach grupowych dla studentów-praktykantów prowadzonych metodą mikronauczania. Należy przy tym pokreślić, że superwizor monitoruje sposób realizacji praktyki czynnej przede wszystkim dla studenta (informacja zwrotna), natomiast nie jest jego rolą oceniać pracę nauczyciela-opiekuna praktyk czy funkcjonowanie placówki.

Superwizor może pomóc praktykantowi:

- lepiej rozumieć uczniów, ich reakcje na sytuacje i zdarzenia w grupie / klasie
- uświadomić mu jakie działania pedagogiczne podejmuje,
- poznawać charakter kontaktów interpersonalnych nauczyciela z uczniami,
- poszukiwać lepszych sposobów uczenia i wspierania rozwoju uczniów.

Autorefleksja

Zgodnie z założeniami programowymi nowych modeli praktyk pedagogicznych, zarówno superwizja praktyk, jak i autorefleksja, przyczyniają się do kształtowania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych i dydaktycznych praktykanta. Autorefleksja dodatkowo rozszerza i pogłębia możliwości:

- oceny własnego funkcjonowania w pełnieniu roli nauczyciela i w realizowaniu zadań opiekuńczo-wychowawczych (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron),
- oceny przebiegu prowadzonych lekcji (zajęć) oraz realizacji zamierzonych celów.

W module 3. Praktyki czynne zaleca się wyodrębnić 10 godzin na realizację autorefleksji w konsultacji z nauczycielem-opiekunem praktyk w placówce oświatowej, superwizorem praktyk czynnych oraz koordynatorem praktyk z ramienia uczelni, a także innymi osobami, którzy w sposób pośredni lub bezpośredni uczestniczą w realizacji programu praktyk (np. specjaliści w poradni psychologiczno-pedagogicznych). W czasie przeznaczonym na autorefleksje student opracowuje, porządkuje i przygotowuje dokumentację przebiegu praktyk (tworzy teczkę praktyk / portfolio):

- karty obserwacji,
- karty opisu działań,
- scenariusz / konspekty działań (zajęć),
- opisy przypadków (case study),
- materiały dydaktyczne,
- inne dokumenty rejestrujące przebieg praktyk.

Student wypełnia również arkusz autorefleksji, oceniając efekty realizacji programu praktyk w obszarach: wiedza, umiejętności i kompetencje. Szczególnie ważne w procesie autorefleksji są konsultacje z opiekunem praktyk - omawianie obserwowanych i prowadzonych lekcji (zajęć), reakcji na różne sytuacje dydaktyczno-wychowawcze i przeprowadzanych działań. W myśl zasady „uczę się od najlepszych”, realizacja praktyk, szczególnie praktyk czynnych, powinna przebiegać w oparciu o model relacji „mistrz – uczeń”, czyli taki model relacji między nauczycielem-opiekunem praktyk i studen-

tem-praktykantem, w którym istnieje przestrzeń do wymiany wiedzy, doświadczeń praktycznych, spostrzeżeń, opinii i w których student pełni rolę aktywnego i refleksyjnego praktyka - nauczyciela.

Moduł 4. Doradztwo i mikronauczanie

W trzecim etapie realizacji nowych modeli praktyk pedagogicznych zasadniczym celem jest pogłębienie wiedzy i poszerzenie kompetencji praktykanta oraz podsumowanie całości przebiegu praktyk. Zakres tematyczny tego etapu, zgodnie z jego założeniem, powinien oscylować wokół następujących zagadnień:

- Ja – jako nauczyciel przedszkolny i edukacji wczesnoszkolnej – predyspozycje osobowościowe (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia),
- zakres niezbędnych kompetencji zawodowych – potrzeba doskonalenia; strategie samokształcenia,
- specjalne i specyficzne sytuacje dydaktyczno-wychowawcze,
- praktyka – czas prób i błędów; identyfikacja z zawodem.

Metodami, które najbardziej oddają specyfikę postępowania na tym etapie, są metody asymilacji wiedzy, w tym opis - wykorzystany w indywidualnej pracy studenta-praktykanta nad uzupełnianiem dziennika praktyk, dyskusja pomiędzy nauczycielem – opiekunem praktyk a praktykantem, służąca „przepracowaniu” przebiegu praktyki i refleksja nad osiągniętymi efektami. Na tym etapie realizacji praktyk w placówce, student-praktykant może podjąć dodatkowe działania wspierającego rozwój jego kompetencji zawodowej. W module 4 realizacji praktyk pedagogicznych przewidziano dwie formy tego typu działań – doradztwo i mikronauczanie.

Doradztwo

W programie nowych modeli praktyk pedagogicznych zaleca się wyodrębnienie 10 godzin na realizację indywidualnych konsultacji i spotkań studenta-praktykanta ze specjalistami z poradni psychologiczno-pedagogicznej. Celem konsultacji z psychologiem (i/lub logopedą, pedagogiem specjalnym) jest wzbogacenie wyniesionej z toku studiów wiedzy o aspekt praktyczny, zapoznanie się ze specyfiką zachowań dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, będących np. przyczyną trudności wychowawczych, stosowanych w praktyce aktualnych sposobów ich identyfikacji, diagnostyki, terapii i profilaktyki. Natomiast konsultacje z pedagogiem, pracownikami ODN, kuratorium (doradcą metodycznym) poświęcone są sprawom związanym z osobistym rozwojem zawodowym praktykanta i oceną jego gotowości zawodowej.

Mikronauczanie

Mikronauczanie jest jednym z ostatnich działań w procesie przebiegu praktyk pedagogicznych w nowych modelach. Na ten rodzaj działań, w nowym programie studenckich praktyk pedagogicznych przewidziano minimum 6 godzin na realizację mikronauczania. Jest to działanie dydaktyczne i ewaluacyjne. Odbywa się ono już poza rzeczywistym miejsce praktyk, czyli poza placówkami oświatowymi, w instytucji delegującej studentów na praktyki, czyli np. w salach wykładowych uczelni. Uczestnikami tej formy praktyki grupowej są przede wszystkim studenci, którzy odbyli już praktykę

pedagogiczną w przedszkolach i szkołach podstawowych. W mikronauczaniu uczestniczy superwizor, a także nauczyciele-opiekunowie praktyk. Zadaniem osób biorących udział w zajęciach jest obejrzenie fragmentów nagrań audio-video prowadzonych przez praktykantów zajęć, utrwalonych w trakcie superwizji. Następnie dokonanie grupowej analizy i oceny czynności studenta-praktykanta utrwalonych na filmie. Przeprowadzona obserwacja zarejestrowanych na filmie profesjonalnych i nieprofesjonalnych zachowań studentów-praktykantów w toku prowadzonych samodzielnie zajęć, służy przede wszystkim eliminowaniu popełnionych błędów i zapobiega ich powtarzaniu. Funkcją nagrania audiowizualnego jest sprzężenie zwrotne. Student oglądając nagranie i obserwując siebie samego w roli nauczyciela, ma szansę dostrzec własne reakcje, reakcje innych na jego zachowania, werbalne i niewerbalne komunikaty, a także własne błędy. Tego typu samoobserwację uzupełniają informacje zwrotne otrzymane od superwizora (lub innej osoby prowadzącej mikronauczanie) oraz od grupy studentów. Mikronauczanie jest zatem bardzo dobrą metodą rozwijania samoświadomości własnych kompetencji zawodowych.

Działania w trzecim etapie kończą realizację studenckich praktyk pedagogicznych przygotowujących do zawodu nauczycielskiego w przedszkolu i edukacji wczesnoszkolnej. Po zakończeniu praktyk, opiekun praktyk z ramienia przedszkola/szkoły na podstawowej poczynionych przez siebie obserwacji i spostrzeżeń, a także na podstawie przedstawionej mu przez studenta-praktykanta wypełnionej dokumentacji, dokonuje jej obiektywnej oceny, czyli ewaluacji. Ewaluacją obejmuje on pracę studenta-praktykanta na wszystkich etapach przebiegu praktyki, począwszy od etapu I – planowania – ustalania harmonogramu praktyk, poprzez ich realizację - na etapie II, aż po dokonany na etapie III - pomiar końcowy rezultatów praktyk. Pomiar ten oparty jest na komentarzu słownym wydanym w formie opinii o studencie-praktykancie, jego postępach, nabytych umiejętnościach i kompetencjach, zachowaniach itp.

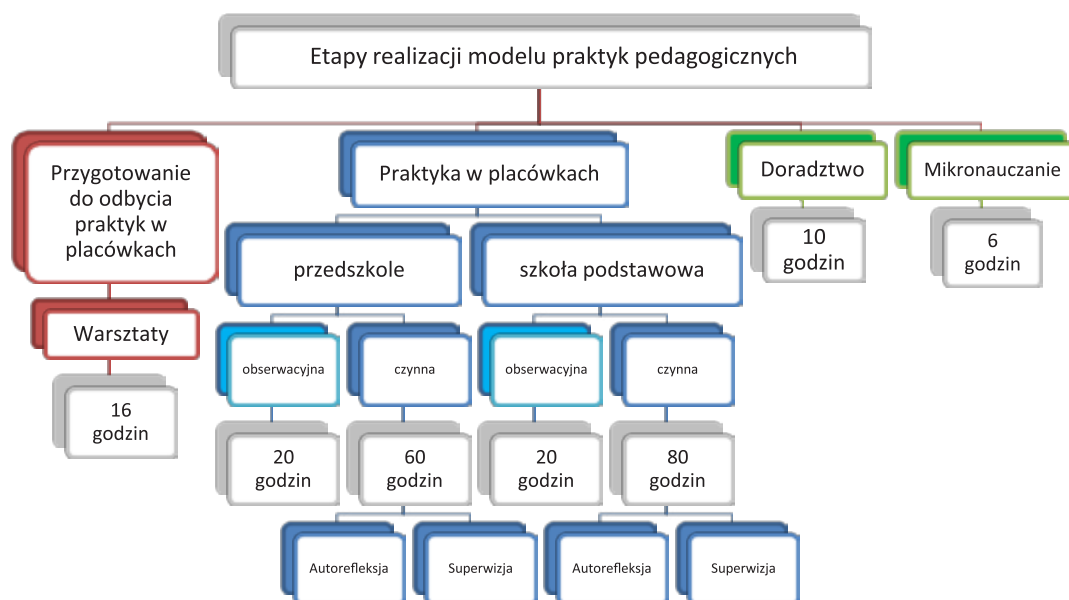
Wszystkie podmioty uczestniczące w realizacji praktyk pedagogicznych (praktykant, opiekun praktyk i koordynator uczelni ds. praktyk) dokonują podsumowania całości przebiegu praktyk w kontekście:

- merytorycznej, organizacyjnej i realizacyjnej oceny skuteczności praktyk
- osiągniętych celów i zrealizowanych zadań, skuteczności metod realizacyjnych
- napotkanych barier, osiągniętych sukcesów, poniesionych porażek
- wyniesionych w wyniku uczestnictwa w nich wiedzy, umiejętności i postaw pozwalających na dokonywanie zmian w obrębie zastanej rzeczywistości przedszkolnej i szkolnej oraz przystosowywania jej do otaczającego nas świata, modyfikując ją i kształtując;
- nabytej lub pogłębionej świadomości własnych kompetencji zawodowych i osobowościowych istotnych w pracy z dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi;
- ukształtowania studenckiej, twórczej i refleksyjnej postawy wobec pracy z dzieckiem, i innymi podmiotami środowiska społecznego przedszkola i szkoły podstawowej.

Zaliczenia praktyk i ich ostatecznej oceny dokonuje koordynator praktyk z ramienia uczelni. Osoba ta, na podstawie otrzymanej od opiekuna praktyk z ramienia placówki oświatowej opinii o przebiegu studenckich praktyk pedagogicznych i kompetencjach praktykanta, a także na podstawie innych dokumentów przedłożonych osobiście przez praktykanta, takich jak: dzienniczek praktyk, port folio,

z uwzględnieniem ogólnego wrażenia wyniesionego z mikronauczania, wpisuje do indeksu ocenę końcową z praktyk.

Prezentowane nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela można dostosować do potrzeb uczelni, kierunku studiów i wybranej specjalizacji nauczycielskiej. W zależności od programu praktyk, warunków organizacyjnych uczelni, przewidzianych w programie form praktyk, liczby godzin, sposobów realizacji praktyk itp., można tworzyć dowolne układy modułowej struktury programowej i organizacyjnej studenckich praktyk pedagogicznych. Bieżąca realizacja praktyk pedagogicznych studentów specjalności nauczycielskiej edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna na kierunku pedagogika w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu, umożliwiła „przetestowanie” wypracowanych w projekcie rozwiązań. Ogólne, schematyczne ujęcie modelu praktyk pedagogicznych wdrożonego do realizacji w ramach projektu w latach 2012-2014 prezentuje rysunek 11.

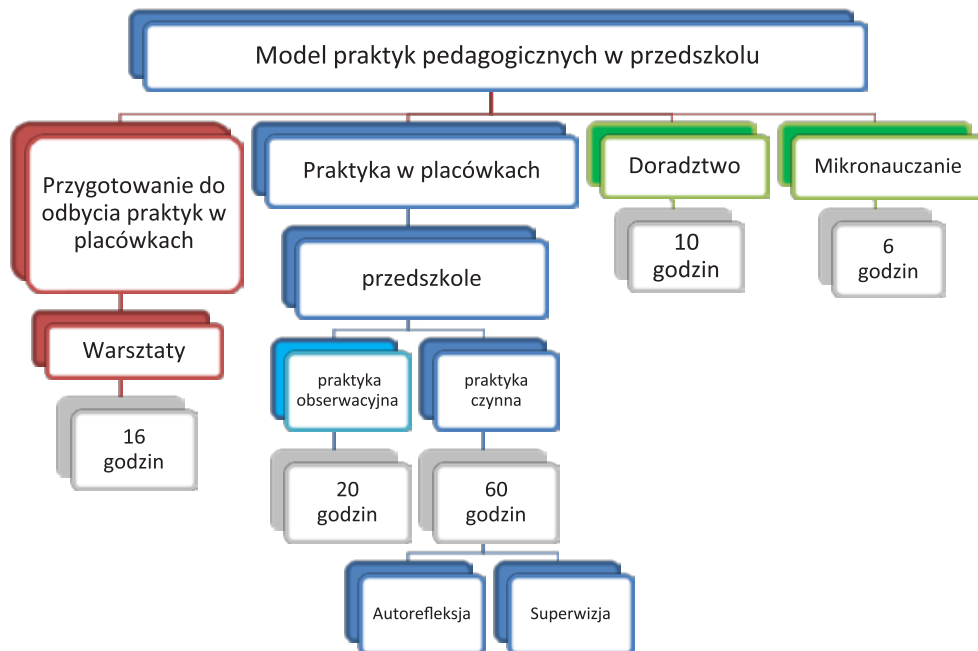

Rysunek 11. Schemat modelu praktyk pedagogicznych studentów EWiP w WSNHiD

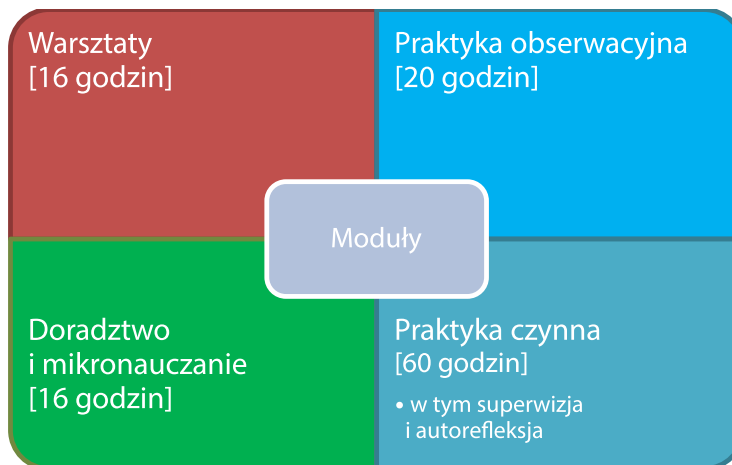
Jedną z zalet modułowej struktury nowego modelu praktyk pedagogicznych jest możliwość opracowania dowolnego wariantu praktyk. W załącznikach do niniejszego opracowania prezentujemy dwa modele opracowane na potrzeby studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w przedszkolu (model 1) oraz w klasach I-III szkoły podstawowej (model 2). Rozwinięciem szczegółowym prezentowanych modeli studenckich praktyk pedagogicznych jest Przewodnik metodyczny po studenckich praktykach pedagogicznych, opracowany przez dr Martę Szabelską-Holeksę i Ewę Sochę, dyrektor Szkół Akademickich Da Vinci w Poznaniu³⁰.

³⁰ Przewodnik metodyczny po studenckich praktykach pedagogicznych wraz z załącznikami został ujęty w całości w niniejszej publikacji, s.

1. Model praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Rysunek 12. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Rysunek 13. Moduły praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Rysunek 14. Praktyki w przedszkolu „krok po kroku”

Ramowy harmonogram praktyk w przedszkolu

Tabela 15. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Etap realizacji	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar - ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	semestr 5	16 godzin	ciągły
Etap II	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 3	Praktyki czynne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	60 godzin	skokowy
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	Semestr 6	10 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)	semestr 6	6 godzin	ciągły

Opracowanie własne.

Tabela 16. System realizacji godzin praktyk w przedszkolu

Miejsce praktyk	przedszkole	
Rok i semestr studiów	Rok III, semestr 6	
Wymiar praktyk (godziny)	80	
Termin realizacji (miesiące)	4	
Dzienna liczba godzin	5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	4	8

Opracowanie własne.

Ramowy program praktyk w przedszkolu

Tabela 17. Założenia programowe praktyk pedagogicznych studentów w przedszkolu

A	Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez:
1	zapoznanie się ze specyfiką przedszkola, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań opiekuńczo-wychowawczych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;
2	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanej i podejmowanej spontanicznie aktywności formalnych i nieformalnych grup dzieci, • aktywności poszczególnych dzieci, w tym dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi (w tym samym i w różnym wieku), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupach wychowawczych, ich prawidłowości i zakłóceń, • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk oraz prowadzonych przez niego zajęć, • sposobu integrowania przez opiekuna praktyk różnej działalności, w tym opiekuńczo-wychowawczej, dydaktycznej, pomocowej i terapeutycznej, • dynamiki grupy, ról pełnionych przez uczestników grupy, zachowania i postaw dzieci, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny w grupie;
3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawowaniu opieki i nadzoru nad grupą oraz zapewnianiu bezpieczeństwa, • podejmowaniu działań wychowawczych wynikających z zastanych sytuacji, • prowadzeniu zorganizowanych zajęć wychowawczych, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
4	<p>pełnienie roli opiekuna-wychowawcy, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diagnozowanie dynamiki grupy oraz pozycji jednostek w grupie, • poznawanie wychowanków, ich sytuacji społecznej, potrzeb, zainteresowań i zdolności, a także określanie poziomu rozwoju oraz wstępne diagnozowanie dysfunkcji i zaburzeń, • samodzielne prowadzenie działań opiekuńczo-wychowawczych wobec grupy i poszczególnych wychowanków w grupie, • sprawowanie opieki nad grupą w toku spontanicznej aktywności dzieci, • organizację i prowadzenie zajęć wychowawczych (w tym zajęć integrujących grupę i działań profilaktycznych) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • animowanie aktywności grupy i współdziałania jej uczestników, organizowanie pracy dzieci w grupach zadaniowych, • podejmowanie indywidualnej pracy z dziećmi (w tym dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych o charakterze interwencyjnym w sytuacjach konfliktu, zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych lub nieprzestrzegania ustalonych zasad, • sprawowanie opieki nad dziećmi poza terenem przedszkola;

5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku realizowania zadań opiekuńczych i wychowawczych (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych działań oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych sytuacji i przeprowadzanych działań, • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).
B	Kształtowanie kompetencji dydaktycznych przez:
1	zapoznanie się ze specyfiką przedszkola, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań dydaktycznych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;
2	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk w toku prowadzonych przez niego zajęć oraz aktywności dzieci, • toku metodycznego zajęć, stosowanych przez nauczyciela metod i form pracy oraz wykorzystywanych pomocy dydaktycznych, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi w toku zajęć, • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupie przedszkolnej / klasie, ich prawidłowości i zakłóceń, • sposobów aktywizowania i dyscyplinowania dzieci oraz różnicowania poziomu aktywności poszczególnych dzieci, • sposobu oceniania dzieci, • dynamiki i klimatu społecznego grupy, ról pełnionych przez dzieci, zachowania i postaw dzieci, • funkcjonowania i aktywności w czasie zajęć poszczególnych dzieci, z uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci szczególnie uzdolnionych, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny, • organizacji przestrzeni w sali, sposobu jej zagospodarowania (ustawienie mebli, wyposażenie, dekoracje);
3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowaniu i przeprowadzaniu zajęć, • organizowaniu pracy w grupach, • przygotowywaniu pomocy dydaktycznych, • wykorzystywaniu środków multimedialnych i technologii informacyjnej w pracy dydaktycznej, • kontrolowaniu i ocenianiu dzieci, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dzieci szczególnie uzdolnionych, • organizowaniu przestrzeni klasy, • podejmowaniu działań w zakresie projektowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

4	<p>pełnienie roli nauczyciela, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowanie zajęć, formułowanie celów, dobór metod i form pracy oraz środków dydaktycznych, • dostosowywanie metod i form pracy do realizowanych treści, etapu edukacyjnego oraz dynamiki grupy uczniowskiej, • organizację i prowadzenie zajęć w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • wykorzystywanie w toku zajęć środków multimedialnych i technologii informacyjnej, • dostosowywanie sposobu komunikacji w toku zajęć do poziomu rozwoju dzieci, • animowanie aktywności poznawczej i współdziałania dzieci, rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem technologii informacyjnej, • organizację pracy dzieci w grupach zadaniowych, • dostosowywanie podejmowanych działań do możliwości i ograniczeń dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • diagnozowanie poziomu wiedzy i umiejętności dzieci, • podejmowanie indywidualnej pracy dydaktycznej z dziećmi (w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych w toku pracy dydaktycznej, w miarę pojawiających się problemów, w sytuacjach: zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych, nieprzestrzegania ustalonych zasad, • podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami, wychowawcą grupy, pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z dziećmi;
5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku wypełniania roli nauczyciela (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych zajęć oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych i prowadzonych zajęć, • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).

Opracowanie własne.

Tabela 18. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Zagadnienia tematyczne do opracowania w toku praktyki	Metody realizacji
PRAKTYKI OBSERWACYJNE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Struktura, zasady działania i organizacji przedszkola/ infrastruktura 2. Cele, funkcje i istota organizacji przedszkola 3. Zadania i obowiązki nauczycieli i innych pracowników przedszkola 4. Plany i programy dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne w przedszkolu 5. Metody i formy pracy dydaktycznej w przedszkolu 6. Zasady, techniki i środki dydaktyczno- wychowawcze w przedszkolu 7. Kontrola i ocena działań dydaktyczno-wychowawczych przedszkola 8. Planowanie i organizowanie pracy indywidualnej i grupowej w toku zajęć i poza nimi 9. Obserwacja realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci w przedszkolu 10. Obserwacja realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych w przedszkolu 11. Obserwacja zachowań nauczyciela w toku zajęć i poza nimi w przedszkolu 	<p>SŁOWNE - SŁUCHANIE</p> <p>OGŁĄDOWE -</p> <p>POKAZ</p> <p>OBSERWACJA</p> <p>DIAGNOZUJĄCA</p> <p>PRACA ZE ŹRÓDŁAMI</p>

PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja, uczestnictwo i realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych pod opieką nauczyciela-opiekuna praktyk w przedszkolu 2. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu spotkań z rodzicami 3. Obserwacja, udział i pomoc w organizacji imprez okolicznościowych 4. Obserwacja, udział i pomoc przy organizacji i przygotowaniu dzieci do konkursów 5. Obserwacja, udział i pomoc w pracy zespołów wyrównawczych i kółek zainteresowań, udział w radach pedagogicznych 6. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu wycieczki i wyjścia grup na wycieczki 7. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w pełnieniu dyżurów 8. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w wypełnianiu podstawowej dokumentacji grupy 	<p>SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA, METODA PROBLEMOWA, METODA SYTUACYJNA, METODY ĆWICZEBNE, PRACA ZE ŹRÓDŁAMI, OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA</p>
PRAKTYKI CZYNNIE	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Samodzielne prowadzenie zajęć specjalnościowych. 2. Samodzielna praca z dziećmi w przedszkolu 3. Samodzielna praca z dziećmi poza przedszkolem i klasą szkolną 4. Samodzielne przygotowanie koncepcji zajęć przedszkolnych 5. Samodzielne przygotowanie konspektów/ scenariuszy zajęć przedszkolnych 6. Samodzielne przygotowanie środków dydaktycznych 7. Samodzielne planowanie, organizowanie i realizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego 8. Samodzielne planowanie, organizacja i realizacja dodatkowych działań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych 9. Samodzielne dobierania celów, metod, form i środków realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych 10. Samodzielnie diagnozuje i podejmuje działania zaspokajające potrzeby dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńczo-terapeutyczne swoich podopiecznych 	<p>SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA, METODA PROBLEMOWA, METODA SYTUACYJNA, METODY ĆWICZEBNE, PRACA ZE ŹRÓDŁAMI, OGLĄDOWE - POKAZ, OBSERWACJA UCZESTNICZĄCA, METODY WALORYZACYJNE, METODY AKTYWIZUJĄCE</p>

Opracowanie własne.

Tabela 19. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk w przedszkolu

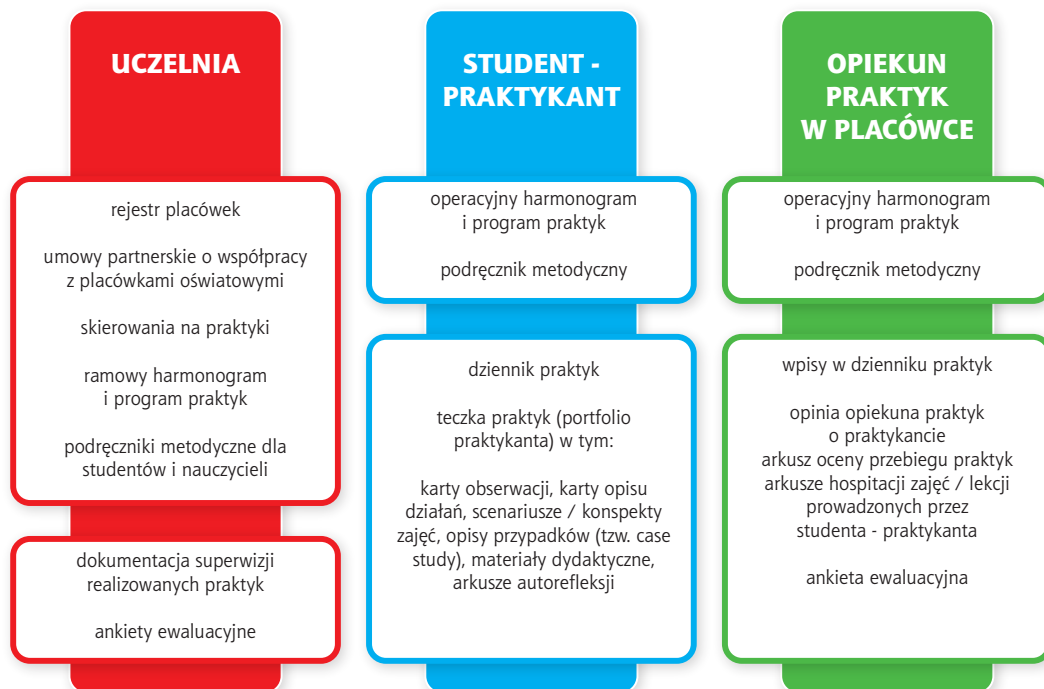
Zadania do studenta-praktykanta	Zadania nauczyciela - opiekuna praktyk
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja zachowań i reakcji dzieci i nauczycieli indywidualnie i w interakcjach. 2. Analiza pracy nauczycieli i dzieci w kontekście dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym. 3. Poznawanie zagadnień prawno-organizacyjnych specyficznych dla oświaty. 4. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu sali do zajęć. 5. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu materiałów do zajęć. 6. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu działań poza placówką. 7. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć. 8. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć poza placówką. 9. Autorefleksja. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie studentów z organizacją i funkcjonowaniem placówki. 2. Udostępnienie studentom do zapoznania się dokumentacją przedszkolną. 3. Umożliwienie studentom obserwacji własnych zajęć i u innych nauczycieli. 4. Umożliwienie studentom obserwacji innych form zajęć realizowanych w przedszkolu. 5. Umożliwienie studentom wglądu w dokumenty grupy. 6. Umożliwienie studentom poznanie grupy dzieci. 7. Zapoznanie studentów z podstawą programową. 8. Pomoc studentom w zaplanowaniu i samodzielnej realizacji zajęć. 9. Udostępnienie studentom pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji zaplanowanych zajęć. 10. Pomoc studentom w dokonaniu analizy własnych działań w roli opiekuna-wychowawcy i nauczyciela.

Opracowanie własne.

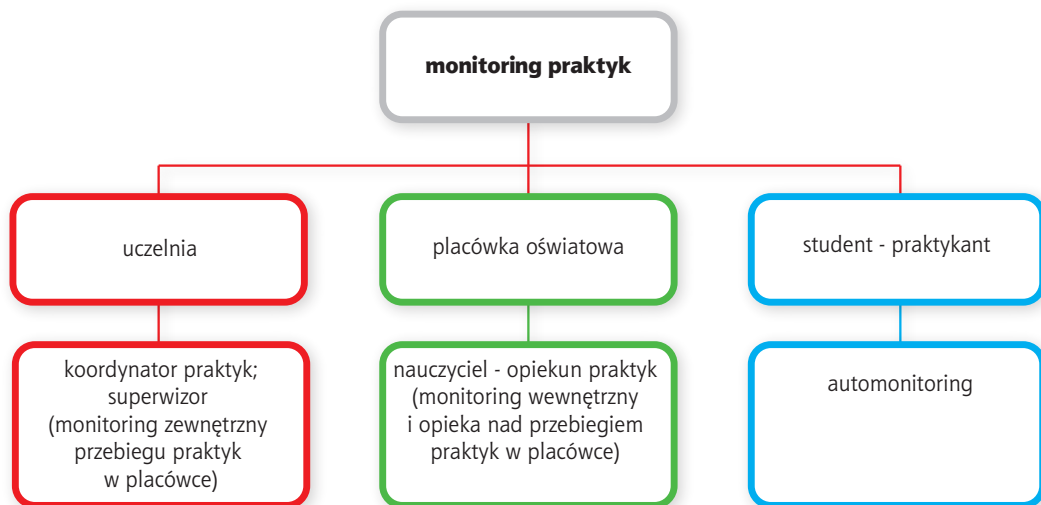
Tabela 20. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej w przedszkolu

Sposób dokumentowania przez studenta przebiegu praktyk	Sposób monitorowania przebiegu praktyk		
	Student	Nauczyciel - opiekun	Opiekun uczelniany
PRAKTYKI OBSERWACYJNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec siebie	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów	Monitoring prowadzony przez koordynatora praktyk z ramienia uczelni obejmuje całość przebiegu praktyk i wszystkiego jej rodzaje. Superwizja
PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE			Monitorowana jest więc całość przebiegu praktyk i wszystkie jej elementy, odwołując się do: - pomiaru dydaktycznego - ewaluacji - rozwoju organizacyjnego placówki, a także do: - różnych form dialogu i zbierania informacji, tj. skrzynka wniosków, debata okrągłego stołu, sondaż diagnostyczny hospitacja, diagnozująca postępy studenta-praktykanta, materiały z superwizji, analiza dokumentacji praktyk.
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ PORTFOLIO	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec organizacji i funkcjonowania placówki oświatowej	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta	
PRAKTYKI CZYNNIE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ SCENARIUSZE ZAJĘĆ PORTFOLIO	Automonitoring (analiza SWOT)	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta Automonitoring (analiza SWOT)	

Opracowanie własne.

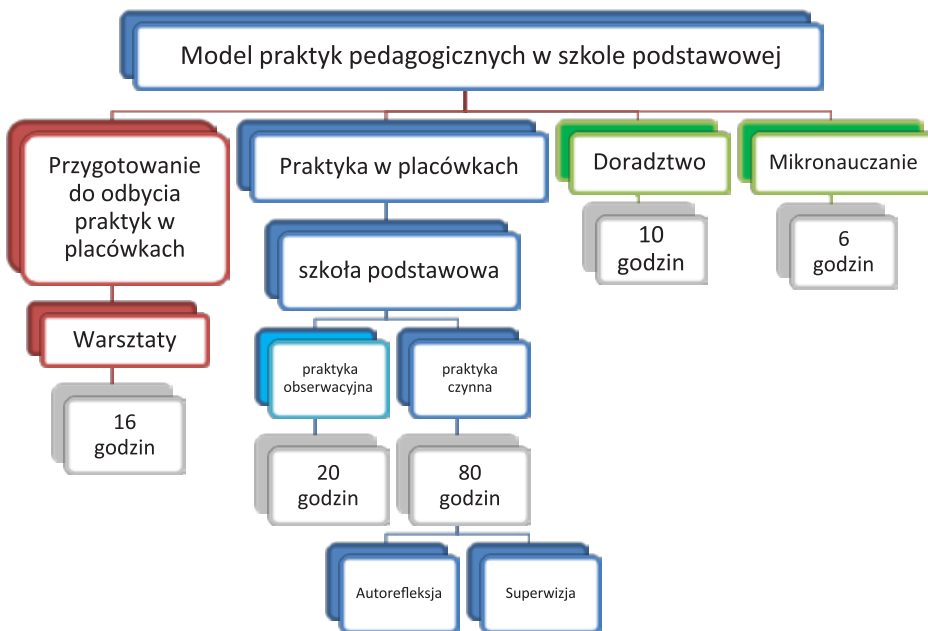

Rysunek 15. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w przedszkolu

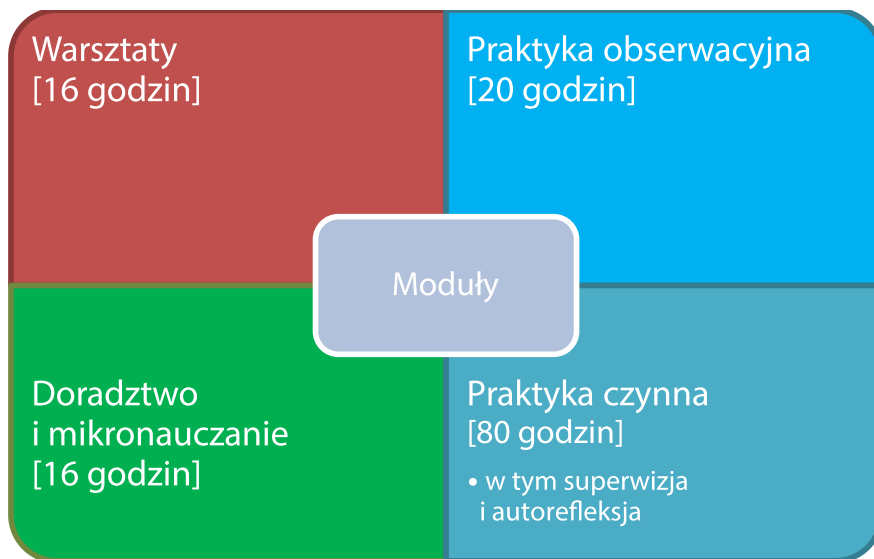

Rysunek 16. Monitoring praktyk pedagogicznych w przedszkolu

2. Model praktyk pedagogicznych w klasach I-III szkoły podstawowej

Rysunek 17. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Rysunek 18. Moduły praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Rysunek 19. Praktyki w szkole podstawowej „krok po kroku”

Ramowy harmonogram praktyk w szkole podstawowej

Tabela 21. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Etap	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar – ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	semestr 5	16 godzin	ciągły
Etap II	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w szkole podstawowej (indywidualne)	Semestr 5	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 3	Praktyki czynne w szkole podstawowej (indywidualne)	Semestr 5	80 godzin	skokowy
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	Semestr 5/6	10 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)	semestr 6	6 godzin	ciągły

Opracowanie własne.

Tabela 22. System realizacji godzin praktyk w klasach I-III szkoły podstawowej

Miejsce praktyk	szkoła podstawowa	
Rok i semestr studiów	Rok III, semestr 5	
Wymiar praktyk (godziny)	100	
Termin realizacji (miesiące)	4	
Dzienna liczba godzin	5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	5	10

Opracowanie własne.

Ramowy program praktyk w szkole podstawowej

Tabela 23. Założenia programowe praktyk pedagogicznych studentów w klasach I-III szkoły podstawowej

A	Kształtowanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych przez:
1	zapoznanie się ze specyfiką szkoły, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań opiekuńczo-wychowawczych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;
2	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zorganizowanej i podejmowanej spontanicznie aktywności formalnych i nieformalnych grup uczniów, • aktywności poszczególnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi (w tym samym i w różnym wieku), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w grupach wychowawczych, ich prawidłowości i zakłóceń, • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk oraz prowadzonych przez niego zajęć, • sposobu integrowania przez opiekuna praktyk różnej działalności, w tym opiekuńczo-wychowawczej, dydaktycznej, pomocowej i terapeutycznej, • dynamiki grupy, ról pełnionych przez uczestników grupy, zachowania i postaw dzieci, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny w grupie;
3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sprawowaniu opieki i nadzoru nad grupą oraz zapewnianiu bezpieczeństwa, • podejmowaniu działań wychowawczych wynikających z zastanych sytuacji, • prowadzeniu zorganizowanych zajęć wychowawczych, • podejmowaniu działań na rzecz dzieci/ uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi;
4	<p>pełnienie roli opiekuna-wychowawcy, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • diagnozowanie dynamiki grupy oraz pozycji jednostek w grupie, • poznawanie uczniów i wychowanków, ich sytuacji społecznej, potrzeb, zainteresowań i zdolności, a także określanie poziomu rozwoju oraz wstępne diagnozowanie dysfunkcji i zaburzeń, • samodzielne prowadzenie działań opiekuńczo-wychowawczych wobec grupy i poszczególnych uczniów i wychowanków w grupie, • sprawowanie opieki nad grupą w toku spontanicznej aktywności uczniów i wychowanków, • organizację i prowadzenie zajęć wychowawczych (w tym zajęć integrujących grupę i działań profilaktycznych) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • animowanie aktywności grupy i współdziałania jej uczestników, organizowanie pracy uczniów i wychowanków w grupach zadaniowych, • podejmowanie indywidualnej pracy z uczniami i wychowankami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych o charakterze interwencyjnym w sytuacjach konfliktu, zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych lub nieprzestrzegania ustalonych zasad, • sprawowanie opieki nad uczniami i wychowankami poza terenem przedszkola, szkoły lub placówki;

5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku realizowania zadań opiekuńczych i wychowawczych (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych działań oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych sytuacji i przeprowadzanych działań, • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).
B	Kształtowanie kompetencji dydaktycznych przez:
1	zapoznanie się ze specyfiką szkoły, w której praktyka jest odbywana, w szczególności poznanie realizowanych przez nią zadań dydaktycznych, sposobu funkcjonowania, organizacji pracy, pracowników, uczestników procesów pedagogicznych oraz prowadzonej dokumentacji;
2	<p>obserwowanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • czynności podejmowanych przez opiekuna praktyk w toku prowadzonych przez niego lekcji (zajęć) oraz aktywności uczniów, • toku metodycznego lekcji (zajęć), stosowanych przez nauczyciela metod i form pracy oraz wykorzystywanych pomocy dydaktycznych, • interakcji dorosły (nauczyciel, wychowawca) – dziecko oraz interakcji między dziećmi w toku lekcji (zajęć), • procesów komunikowania interpersonalnego i społecznego w klasie, ich prawidłowości i zakłóceń, • sposobów aktywizowania i dyscyplinowania uczniów oraz różnicowania poziomu aktywności poszczególnych uczniów, • sposobu oceniania uczniów, • sposobu zadawania i kontrolowania pracy domowej, • dynamiki i klimatu społecznego klasy, ról pełnionych przez uczniów, zachowania i postaw uczniów, • funkcjonowania i aktywności w czasie lekcji (zajęć) poszczególnych uczniów, z uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych, • działań podejmowanych przez opiekuna praktyk na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zachowania dyscypliny, • organizacji przestrzeni w klasie, sposobu jej zagospodarowania (ustawienie mebli, wyposażenie, dekoracje);
3	<p>współdziałanie z opiekunem praktyk w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowaniu i przeprowadzaniu lekcji (zajęć), • organizowaniu pracy w grupach, • przygotowywaniu pomocy dydaktycznych, • wykorzystywaniu środków multimedialnych i technologii informacyjnej w pracy dydaktycznej, • kontrolowaniu i ocenianiu uczniów, • podejmowaniu działań na rzecz uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych, • organizowaniu przestrzeni klasy, • podejmowaniu działań w zakresie projektowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej;

4	<p>pełnienie roli nauczyciela, w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planowanie lekcji (zajęć), formułowanie celów, dobór metod i form pracy oraz środków dydaktycznych, • dostosowywanie metod i form pracy do realizowanych treści, etapu edukacyjnego oraz dynamiki grupy uczniowskiej, • organizację i prowadzenie lekcji (zajęć) w oparciu o samodzielnie opracowywane scenariusze, • wykorzystywanie w toku lekcji (zajęć) środków multimedialnych i technologii informacyjnej, • dostosowywanie sposobu komunikacji w toku lekcji (zajęć) do poziomu rozwoju uczniów, • animowanie aktywności poznawczej i współdziałania uczniów, rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy z wykorzystaniem IT, • organizację pracy uczniów w grupach zadaniowych, • dostosowywanie podejmowanych działań do możliwości i ograniczeń uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, • diagnozowanie poziomu wiedzy i umiejętności uczniów, • podejmowanie indywidualnej pracy dydaktycznej z uczniami (w tym uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi), • podejmowanie działań wychowawczych w toku pracy dydaktycznej, w miarę pojawiających się problemów, w sytuacjach: zagrożenia bezpieczeństwa, naruszania praw innych, nieprzestrzegania ustalonych zasad, • podejmowanie współpracy z innymi nauczycielami, wychowawcą klasy, pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z uczniami;
5	<p>analizę i interpretację zaobserwowanych albo doświadczanych sytuacji i zdarzeń pedagogicznych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie dokumentacji praktyki, • konfrontowanie wiedzy teoretycznej z praktyką, • ocenę własnego funkcjonowania w toku wypełniania roli nauczyciela (dostrzeganie swoich mocnych i słabych stron), • ocenę przebiegu prowadzonych lekcji (zajęć) oraz realizacji zamierzonych celów, • konsultacje z opiekunem praktyk w celu omawiania obserwowanych i prowadzonych lekcji (zajęć), • omawianie zgromadzonych doświadczeń w grupie studentów (słuchaczy).

Opracowanie własne.

Tabela 24. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych w klasach I-III szkoły podstawowej

Zagadnienia tematyczne do opracowania w toku praktyki	Metody realizacji
PRAKTYKI OBSERWACYJNE	
<ol style="list-style-type: none"> Struktura, zasady działania i organizacji szkoły podstawowej /infrastruktura. Cele, funkcje i istota organizacji szkoły podstawowej. Zadania i obowiązki nauczycieli i innych pracowników szkoły podstawowej. Plany i programy dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne w szkole. Metody i formy pracy dydaktycznej w szkole podstawowej. Zasady, techniki i środki dydaktyczno- wychowawcze w szkole podstawowej. Kontrola i ocena działań dydaktyczno-wychowawczych szkoły podstawowej. Planowanie i organizowanie pracy indywidualnej i grupowej w toku lekcji i poza nimi. Obserwacja realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci w szkole podstawowej. Obserwacja realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych w szkole. Obserwacja zachowań nauczyciela w toku zajęć i poza nimi w szkole. 	<p>SŁOWNE - SŁUCHANIE OGLĄDOWE - POKAZ OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA PRACA ZE ŹRÓDŁAMI</p>
PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE	
<ol style="list-style-type: none"> Obserwacja, uczestnictwo i realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych. pod opieką nauczyciela-opiekuna praktyk w szkole podstawowej. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu spotkań z rodzicami. Obserwacja, udział i pomoc w organizacji imprez szkolnych. Obserwacja, udział i pomoc przy organizacji i przygotowaniu uczniów do konkursów. Obserwacja, udział i pomoc w pracy zespołów wyrównawczych i kółek zainteresowań, udział w radach pedagogicznych. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu wycieczki i wyjścia klas na wycieczki. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w pełnieniu dyżurów. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w wypełnianiu podstawowej dokumentacji klasowej. 	<p>SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA, METODA PROBLEMOWA, METODA SYTUACYJNA, METODY ĆWICZEBNE, PRACA ZE ŹRÓDŁAMI, OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA</p>
PRAKTYKI CZYNNNE	
<ol style="list-style-type: none"> Samodzielne prowadzenie zajęć specjalnościowych. Samodzielna praca z dziećmi w klasie szkolnej. Samodzielna praca z dziećmi poza klasą szkolną. Samodzielne przygotowanie koncepcji zajęć wczesnoszkolnych. Samodzielne przygotowanie konspektów/ scenariuszy zajęć wczesnoszkolnych. Samodzielne przygotowanie środków dydaktycznych. Samodzielne planowanie, organizowanie i realizacja procesu dydaktyczno wychowawczego. Samodzielne planowanie, organizacja i realizacja dodatkowych działań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych. Samodzielne dobierania celów, metod, form i środków realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych. Samodzielnie diagnozuje i podejmuje działania zaspokajające potrzeby dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńczo-terapeutyczne swoich podopiecznych 	<p>SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA METODA PROBLEMOWA METODA SYTUACYJNA METODY ĆWICZEBNE PRACA ZE ŹRÓDŁAMI OGLĄDOWE - POKAZ OBSERWACJA UCZESTNICZĄCA METODY WALORYZACYJNE METODY AKTYWIZUJĄCE</p>

Opracowanie własne.

Tabela 25. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk w szkole podstawowej

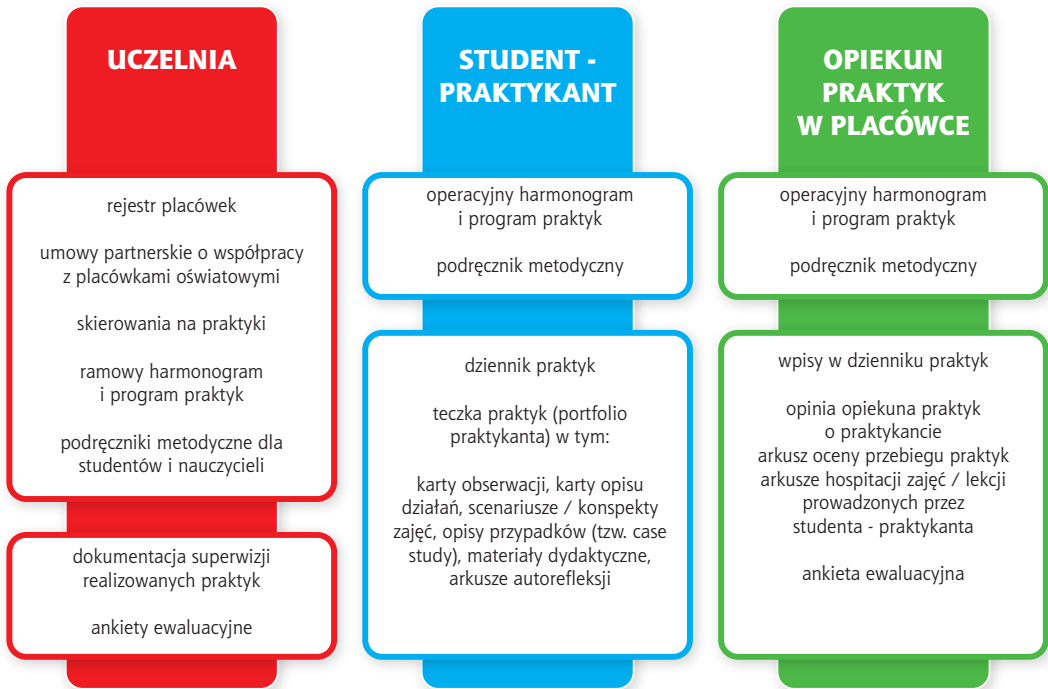
Zadania do studenta-praktykanta	Zadania nauczyciela - opiekuna praktyk
<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja zachowań i reakcji uczniów i nauczycieli indywidualnie i w interakcjach. 2. Analiza pracy nauczycieli i uczniów w kontekście dydaktyczno-wychowawczym i opiekuńczym. 3. Poznawanie zagadnień prawno-organizacyjnych specyficznych dla oświaty. 4. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu sali do zajęć. 5. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu materiałów do zajęć. 6. Pomoc nauczycielowi w przygotowaniu działań pozalekcyjnych i pozaszkolnych 7. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć lekcyjnych. 8. Planowanie i realizacja pracy własnej w toku zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych. 9. Autorefleksja 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapoznanie studentów z organizacją i funkcjonowaniem szkoły. 2. Udostępnienie studentom do zapoznania się dokumentacją szkolną. 3. Umożliwienie studentom obserwacji własnych zajęć i u innych nauczycieli. 4. Umożliwienie studentom obserwacji innych form zajęć realizowanych w szkole. 5. Umożliwienie studentom wglądu w dokumenty klasy. 6. Umożliwienie studentom poznanie grupy uczniów w klasie. 7. Zapoznanie studentów z podstawą programową. 8. Pomoc studentom w zaplanowaniu i samodzielnej realizacji zajęć / lekcji. 9. Udostępnienie studentom pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji zaplanowanych zajęć / lekcji. 10. Pomoc studentom w dokonaniu analizy własnych działań w roli opiekuna-wychowawcy i nauczyciela.

Opracowanie własne.

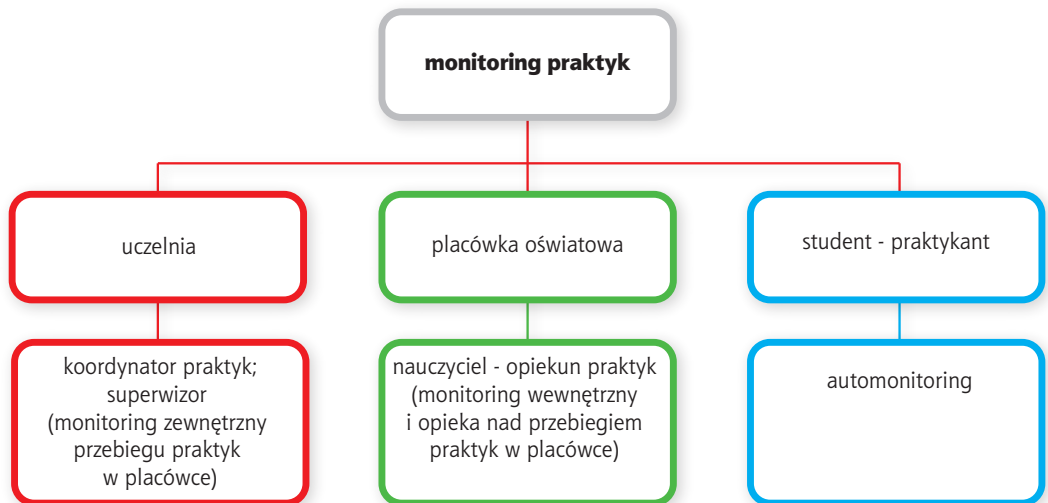
Tabela 26. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej w szkole podstawowej

Sposób dokumentowania przez studenta przebiegu praktyk	Sposób monitorowania przebiegu praktyk		
	Student	Nauczyciel - opiekun	Opiekun uczelniany
PRAKTYKI OBSERWACYJNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec siebie	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów	Monitoring prowadzony przez koordynatora praktyk z ramienia uczelni obejmujące całość przebiegu praktyk i wszystkiego jej rodzaje. Superwizja
PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE: OBSERWACYJNO-METODYCZNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ PORTFOLIO	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec nauczyciela-opiekuna praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec organizacji i funkcjonowania placówki oświatowej	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta	Monitorowana jest więc całość przebiegu praktyk i wszystkie jej elementy, odwołując się do: - pomiaru dydaktycznego - ewaluacji - rozwoju organizacyjnego placówki, a także do: - różnych form dialogu i zbierania informacji, tj. skrzynka wniosków, debata okrągłego stołu, sondaż diagnostyczny - hospicja, diagnozująca postępy studenta-praktykanta, materiały z superwizji, analiza dokumentacji praktyk.
PRAKTYKI CZYNNNE			
DZIENNIK PRAKTYK KARTA OBSERWACJI KARTA OPISU DZIAŁAŃ SCENARIUSZE ZAJĘĆ PORTFOLIO	Automonitoring (analiza SWOT)	Monitoring o charakterze nauczycielskim wobec studenta -praktykanta praktyk i uczniów Monitoring o charakterze kierowniczym wobec studenta Automonitoring (analiza SWOT)	

Opracowanie własne.

Rysunek 20. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Rysunek 21. Monitoring praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Wdrażanie modeli praktyk. Wskazówki i zalecenia dla uczelni wyższych, placówek oświatowych i nauczycieli-opiekunów praktyk

Praktyki studenckie są istotnym obszarem w kształceniu pedagogicznym. „Przekazywana studentom wiedza pedagogiczna – oprócz zasadności i sprawdzalności objętych nią twierdzeń oraz prezentowania różnych stanowisk – wymaga konkretyzacji, czyli przedstawienia na tle przykładów z codziennej praktyki wychowawczej”³¹. Poznanie i zastosowanie zdobytej wiedzy w praktyce wydaje się najlepszym działaniem. Dzięki oddziaływaniu teorii na praktykę mogą zaistnieć twórcze zmiany w sposobach organizowania procesów kształcenia nauczycieli oraz procesach wychowania.

W latach 2012-2014 w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu (WSNHiD) wdrażano nowe rozwiązania organizacyjne i programowe w zakresie praktyk pedagogicznych (projekt Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego)³². W przekonaniu autorki, potraktowanie prac nad podnoszeniem jakości praktyk pedagogicznych w kategoriach zadania ciągłego, nie zaś skończonego, jest jedynym rozwiązaniem gwarantującym satysfakcję wszystkich stron zaangażowanych w proces wdrażania nowych modeli praktyk pedagogicznych. Obliguje to bowiem do stałego uwzględniania doniesień studentów, nauczycieli i opiekunów praktyk posługujących się modelami praktyk oraz analizowania najnowszych opracowań z zakresu praktycznego kształcenia studentów.

Niniejszy artykuł jest pierwszą wersją Zaleceń dla uczelni wyższych, placówek oświatowych i nauczycieli-opiekunów praktyk, zainteresowanych wdrażaniem nowych modeli praktyk pedagogicznych wypracowanych w WSNHiD. Jest próbą krytycznej weryfikacji założeń nowych modeli, co może przyczynić się do kontynuowania prac nad ich kolejnymi wersjami. Podejmując się tego zadania uwzględniłam m.in. autorskie opracowania nowych modeli (M. Szabelska-Holeksa, J. Świątkiewicz)³³, uwag stron biorących udział w programie realizacji praktyk pedagogicznych w ramach projektu. Poniższe zalecenia stanowią również wynik analizy wyników ogólnopolskich badań eks-

31 M. Łobocki, Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 1999, s. 48.

32 Informacje o projekcie znajdują się w wstępie do niniejszej publikacji.

33 Materiały udostępnione przez Biuro Projektów WSNHiD: M. Szabelska-Holeksa, J. Świątkiewicz, Model praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w placówkach wychowania przedszkolnego, Poznań 2012; M. Szabelska-Holeksa, J. Świątkiewicz, Model praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w klasach I-III szkół podstawowych, Poznań 2012.

perckich zrealizowanych w ramach projektu³⁴. Warto podkreślić, że w badaniach swoje opinie na temat nauczycielskich praktyk pedagogicznych wyraziło 700 nauczycieli pracujących w przedszkolu oraz 700 nauczycieli pracujących w szkole, posiadających co najmniej 3-letnie doświadczenie w sprawowaniu opieki nad praktykami. Ponadto w badaniu udział wzięło 295 studentów specjalności nauczycielskich w zakresie edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej, którzy odbywali praktyki pedagogiczne w klasach I-III szkoły podstawowej oraz 195 studentów, którzy odbywali praktyki pedagogiczne w przedszkolu. Uzyskany materiał empiryczny wydaje się być rzetelny i wszechstronnie ujmujący problematykę praktyk pedagogicznych.

Na podstawie ogólnopolskich badań eksperckich oraz opracowanych na ich podstawie nowych modeli praktyk pedagogicznych, a także wytycznych sformułowanych w standardach kształcenia nauczycieli, można sformułować określone zalecenia dla uczelni wyższych, placówek oświatowych i nauczycieli – opiekunów praktyk w obrębie poszczególnych komponentów modeli praktyk pedagogicznych dla studentów edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej.

1. Organizacja praktyk

Organizacja praktyk jest istotnym elementem oddziałującym na jakość odbywanej praktyki oraz na jej późniejszą ocenę ze strony studentów oraz opiekunów praktyk. Poprzez organizację praktyk rozumie się zarówno możliwości studenta w zakresie wyboru miejsca realizacji praktyk, tzn. czy może szukać samodzielnie czy jest kierowany przez uczelnię, stopień poinformowania o terminie i założeniach programowych praktyk, a także o obowiązkach, zadaniach, celach i przywilejach zawartych w programie praktyk, jak i sposobie dokumentacji i ich monitorowania poprzez uczelnię oraz placówki oświatowe.

Opracowane nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, zakładają następujące elementy organizacji studenckich praktyk pedagogicznych:

- wybór miejsca praktyk

34 Raporty udostępnione przez Biuro Projektów WSNHiD: Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012; Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w przedszkolach prowadzonych w ramach projektu pn. "Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012; Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych prowadzonych w ramach projektu pn. "Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego" współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

- ustalenie harmonogramu praktyk
- ustalenie programu praktyk
- przygotowanie dokumentacji praktyk
- określenie form monitoringu i ewaluacji praktyk.

1.1. Wybór miejsca praktyki

Pierwszym elementem organizacji studenckich praktyk pedagogicznych jest dokonanie wyboru miejsca praktyk. Wyniki badań ilościowych³⁵, pokazują, że większość studentów samodzielnie poszukuje placówki, w której odbędzie praktykę pedagogiczną (61,8% badanych). Co trzeci badany student (30,9%) wskazywał, że korzystał z pomocy swojej uczelni (wybór miejsca praktyk z listy placówek przygotowanej przez uczelnię). W przypadku 7,3% badanych studentów to uczelnia narzuciła wybór placówki, w które mają odbyć praktykę.

W badaniach jakościowych³⁶, studenci wyrażali opinie na temat mocnych i słabych stron różnych sposobów wyboru placówki. Wśród zalet samodzielnego wyboru miejsce praktyk studenci najczęściej wymieniali:

- dowolność,
- możliwość wyboru spośród wielu placówek i wybór najbardziej odpowiadającej,
- brak poczucia dyskomfortu spowodowanego narzucaniem komuś rozwiązania.

Wśród najczęściej wymienianych wad samodzielnej organizacji praktyki przez studenta są:

- trudności w odnalezieniu placówki, wynikające z braku wolnych miejsc dla praktykantów,
- strata czasu wynikająca z przedłużającego się okresu poszukiwania odpowiedniego miejsca praktyk,
- możliwość oszukiwania i znalezienia praktyki po tzw. „znajomości” w efekcie czego nie jest ona realnie realizowana.

Nowe modele praktyk pedagogicznych zakładają, że student – praktykant ma trzy możliwości dokonania wyboru miejsca praktyki:

- student samodzielnie poszukuje i wybiera miejsce praktyki,
- student wybiera miejsce praktyki z listy placówek współpracujących z uczelnią,
- student realizuje praktyki w placówce wskazanej przez uczelnię.

Możliwość, w której student-praktykant samodzielnie poszukuje i wybiera miejsce praktyki, uwzględ-

35 Nowe modele praktyk ... Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania wczesnoszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 13.

36 Nowe modele praktyk ... Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 6-7.

nia indywidualne preferencje studenta. Student dokonuje wyboru najczęściej kierując się położeniem placówki, bliską odległością od miejsca zamieszkania, znajomością placówki (często sam do niej uczęszczał w przeszłości). Samodzielne poszukiwanie miejsca praktyki może jednak stwarzać trudności, może być czasochłonne, poza tym, student może spotkać się z odmową przyjęcia na praktyki ze strony placówki. Takie rozwiązanie również może stwarzać problemy koordynatorowi praktyk w monitorowaniu przebiegu praktyk. Możliwość, w której student wybiera miejsce praktyki z listy placówek współpracujących z uczelnią, daje studentowi gwarancję przyjęcia do placówki w określonym terminie. Przy takim rozwiązaniu istotne jest stworzenie dość bogatej oferty placówek oświatowych. Duża liczba placówek współpracujących z uczelnią stwarza również możliwość wyboru placówki na zasadzie indywidualnych preferencji. Ponadto student – praktykant może mieć poczucie bezpieczeństwa, iż placówka, w której odbędzie praktyki jest placówką dobrze funkcjonującą, sprawdzoną i monitorowaną przez koordynatora praktyk. Takie rozwiązanie daje optymalną możliwość współpracy pomiędzy placówkami, opiekunami z ramienia placówki, a koordynatorem praktyk i uczelnią. Z każdą placówką umieszczoną na liście, uczelnia powinna podpisać umowę, w której opisana jest organizacja i realizacja praktyk opracowana w oparciu o wspólne ustalenia uczelni i placówki. Ostatnia możliwość w której student-praktykant odbywa praktykę we wskazanej przez uczelnię placówce zmusza niejako studentów do dostosowania się do wymagań uczelni. Takie rozwiązanie może sprawiać studentowi trudności w realizacji praktyk na przykład ze względu na dużą odległość placówki od miejsca zamieszkania.

Zalecenia dot. organizacji miejsca praktyk:

1. **Kontrolowany wybór miejsca praktyk przez studenta:** zaleca się, aby wariant samodzielnego wyboru miejsca praktyk przez studenta był kontrolowany przez koordynatora praktyk na uczelni. W celu monitorowania przebiegu praktyk, czy jest realnie realizowana oraz w jaki sposób przebiega w wybranej placówce, zaleca się tworzenia bazy kontaktów (z placówką wskazaną przez studenta lub bezpośrednio z nauczycielem-opiekunem praktyk w placówce). Należy zwrócić uwagę, że samodzielne poszukiwania placówki przez studenta może wiązać się z określonymi problemami: zajmuje często studentowi więcej czasu, co może powodować opóźnienie w terminowym rozpoczęciu praktyki nauczycielskiej, nie zawsze student potrafi samodzielnie dobrać placówkę adekwatną do programu i celów praktyki, wybrana przez studenta placówka może nie spełniać oczekiwań uczelni. Rolą koordynatora praktyk na uczelni jest wspieranie studenta w rozwiązywaniu tego typu problemów.
2. **Bazy partnerów uczelni:** dobrym rozwiązaniem w zakresie organizacji praktyk może być stworzenie obszernej listy placówek współpracujących z uczelnią (bazy partnerów kierunku i specjalizacji³⁷ – placówek oświatowych o dobrej pozycji, uznanych w środowisku; początkowo może być tworzona z bazy kontaktów z placówkami samodzielnie wybranymi przez studentów starszych roczników, por. punkt 1). Rejestracja szkoły czy przedszkola w bazie partnerów uczelni może być również formą promocji dla placówki oświatowej – uznaniem dla jej osiągnięć, wyróżnieniem dla jej kadry pedagogicznej, wskazaniem, że

³⁷ Tego typu rozwiązanie funkcjonuje w WSNHID od kilku lat. Uczelnia posiada bogatą bazę partnerów, z którymi w ramach porozumienia o współpracy ustala warunki przyjęcia studentów na staże i praktyki zawodowe.

placówka jest „szkołą ćwiczeń” dla adeptów zawodu nauczyciela. Utworzenie tego typu bazy czy sieci „szkół ćwiczeń” daje realną możliwość podniesienia poziomu jakości praktyk pedagogicznych i stałej współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie programowania praktyk. Stworzenie bazy partnerów powinno wiązać się z podpisaniem umowy o współpracy pomiędzy placówkami a uczelnią (umowa powinna określać wzajemne zobowiązania stron w zakresie realizacji praktyk). Takie rozwiązanie daje możliwość większego monitoringu nad przebiegiem praktyk, jednak wiąże się z dodatkowymi nakładami uczelni w zakresie organizacji współpracy z placówkami (kwestie formalne, czas i zaangażowanie koordynatora, nakłady finansowe związane z nawiązaniem i podtrzymywaniem współpracy, prowadzeniem i aktualizacją bazy).

3. Rola koordynatora ds. praktyk na kierunku (opiekuna praktyk z ramienia uczelni):

do zadań organizacyjnych koordynatora praktyk na uczelni powinno należeć nawiązywanie współpracy i podtrzymywanie kontaktów z partnerskimi placówkami oraz z potencjalnymi pracodawcami (tworzenie bazy partnerów, por. punkt 2). W przypadku samodzielnego wyboru miejsca praktyk przez studenta – rejestrowanie kontaktów z placówką/ opiekunem praktyk i monitorowanie przebiegu praktyk w tych placówkach.

4. Formy kontaktu między koordynatorem a nauczycielem – opiekunem praktyk:

niezależnie od sposobu wyboru placówki przez studenta, należy zadbać o odpowiedni obieg informacji i komunikację między uczelnią a placówką przyjmującą studenta na praktyki. Ze względu na położenie geograficzne placówek (np. na obszarze różnych województw), warto wypracować nowe formy kontaktów w oparciu o komunikację online (np. strona www koordynatora praktyk; elektroniczny dziennik praktyk z aplikacją dla opiekuna praktyk w placówce).

1.2. Harmonogram i termin realizacji praktyk

W nowych modelach praktyk pedagogicznych zakłada się, iż ustalenie harmonogramu praktyk studenckich wymaga uwzględnienia trzech stanowisk:

- uczelni – planu organizacji studiów i planu zajęć dydaktycznych
- studenta – jego możliwości czasowych
- przedszkola/ szkoły jako placówki kształcenia praktycznego – organizacji roku szkolnego w placówce oraz innych ograniczeń.

W modelach przyjęto, że to uczelnia, na podstawie wcześniejszych ustaleń z placówkami oświatowymi, przygotowuje propozycję ramowego harmonogramu, a następnie w celu weryfikacji przedstawi ją przedszkolnym i szkolnym partnerom. Takie rozwiązanie wydaje się wpisywać w oczekiwania nauczycieli. Nauczyciele poproszeni o wskazanie najważniejszych czynników, które mogą przyczyniać się do jakości praktyk nauczycielskich, poddali między innymi (39% badanych nauczycieli), że na realizację praktyk pozytywnie wpłyną zmiany w programach praktyk, które są ustalane wspólnie z uczelnią. Z kolei 49,4% badanych studentów jako czynnik mogący pozytywnie wpłynąć na zmianę w jakości realizacji praktyk studenckich wymieniło elastyczny program praktyk ustalany pod kierunkiem nauczyciela – opiekuna praktyk.

W przeprowadzonych badaniach studentów zapytano o to, ile godzin trwały realizowane przez nich praktyki pedagogiczne w przedszkolu i szkole podstawowej. Wyniki wskazują, że wymiar praktyk pedagogicznych studentów specjalizacji nauczycielskich z największych ośrodków akademickich w Polsce jest zróżnicowany³⁸. Wśród osób, które praktyki realizowały w przedszkolu 41% badanych wskazało, że trwały one mniej niż 50 godzin. W następnej kolejności 34,9% respondentów wskazało na przedział od 51 do 100 godzin. Przez więcej niż 100 godzin praktyki realizowało 24,1% ankietowanych, przy czym 5,1% z nich wskazało na czas przekraczający 150 godzin³⁹. Nieco ponad połowa badanych osób, która praktyki realizowała w szkole podstawowej wskazała, że trwały one od 51 do 100 godzin. W następnej kolejności 36,3% respondentów wskazało, że trwały one mniej niż 50 godzin. Przez więcej niż 100 godzin praktyki realizowało 12,7% ankietowanych, przy czym 1,9% z nich wskazało na czas przekraczający 150 godzin⁴⁰. Badania wykazują, iż w większości przypadków praktyki studenckie nie spełniają wymogu minimalnej liczby godzin praktyk wynikających ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczycielskiego⁴¹.

Nowe modele praktyk pedagogicznych zakładają, iż harmonogram praktyk jest zintegrowany z programem kształcenia na kierunku pedagogika, specjalność nauczycielska edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna. Student - praktykant WSNHiD zobowiązany jest do zrealizowania ogółem 212 godzin programu praktyk, przy czym podstawowy wymiar praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych łącznie wynosi 180 godzin. Przykładowy program opracowany przez WSNHiD uwzględni realizację praktyk w czterech modułach z następującym podziałem godzin:

- Warsztaty (16 godzin)
- Praktyka obserwacyjna (40godzin)
- Praktyka czynna (140godzin)
- Doradztwo i mikronauczanie (16 godzin).

Wprowadzenie modułów (1) – Warsztaty i (2) Doradztwo i mikronauczanie stanowi innowacyjne rozwiązanie w realizacji praktyk pedagogicznych przez studentów przygotowujących się do wykonania zawodu nauczyciela. Warsztaty pełnią rolę przygotowania do realizacji praktyk w placówkach oświatowych, zapoznanie się z ramowym harmonogramem i programem praktyk oraz zapoznanie się ze specyfiką pracy w przedszkolu i klasach I-III szkoły podstawowej. Działania prowadzone na tym etapie mają wymiar praktyczny. Warsztaty prowadzone są w dwóch grupach:

- nauczycieli – opiekunów praktyk,
- studentów – praktykantów.

38 Badania ankietowe studentów zrealizowano w Poznaniu, Krakowie, Warszawie, Lublinie, Wrocławiu, Katowicach (aglomeracja śląska), Gdańsku (Trójmiasto).

39 Nowe modele praktyk ... Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 16.

40 Nowe modele praktyk ... Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania wczesnoszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 15.

41 Por. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Należy podkreślić, że wśród nauczycieli biorących udział w badaniu eksperckim, większość badanych wskazała, iż wcześniejsze przygotowanie studenta do praktyk przez uczelnie (np. poprzez szkolenia wprowadzające), jest najważniejszym czynnikiem, który może pozytywnie wpływać na jakość praktyk nauczycielskich. Wskazało tak 62,4% nauczycieli szkół podstawowych i 61,4% nauczycieli placówek przedszkolnych⁴². Odpowiedzialność za tego typu wcześniejsze przygotowanie studenta ponosi uczelnia. Postulat badanych nauczycieli został wpisany do założeń nowych modeli praktyk pedagogicznych realizowanych w projekcie.

Interesujące są odpowiedzi ankietowanych na pytania odnoszące się do terminów realizacji praktyk w placówce. Na ich podstawie można wyróżnić kilka wariantów:

- **praktyki śródroczne**, realizowane w jednym, wyznaczonym dniu tygodnia przez cały rok szkolny; przez pół roku praktykant obserwuje pracę nauczyciela, a przez kolejne pół prowadzi zajęcia samodzielnie w klasie lub w grupie przedszkolnej,
- **praktyki miesięczne** (lub 2-, 3-tygodniowe), realizowane w wyznaczonym przez uczelnię miesiącu lub pewnym okresie roku akademickiego, odbywane w systemie ciągłym, w taki sposób, że praktykant przychodzi do placówki codziennie na średnio 5 godzin (jednostki lekcyjne),
- praktyka obejmująca 15 godzin pracy, np. 3 dni w dowolnym lub wyznaczonym przez placówkę/ uczelnię terminie.

Zdaniem badanych nauczycieli ze szkół podstawowych model ciągłych praktyk studenckich jest efektywniejszy od modelu śródrocznego, jego praktyczne zastosowanie było także częściej preferowane przez nauczycieli- opiekunów z placówek wychowania przedszkolnego.

Zalecenia dot. harmonogramu i terminów praktyk:

1. Elastyczny harmonogram: ustalenie harmonogramu praktyk powinno odbywać się w oparciu o porozumienie stron, czyli ustalenia poczynione przez opiekuna praktyk z ramienia uczelni oraz placówki przedszkolnej i szkoły podstawowej, w której odbywać się będą praktyki. Dla ułatwienia realizacji tego zadania uczelnia może przygotować propozycję ramowego harmonogramu, a następnie w celu weryfikacji przedstawić ją partnerom procesu realizacji praktyk. Ramowy harmonogram powinien zawierać czas trwania i termin realizacji praktyk wynikających z założeń programowych praktyk. Ramowy harmonogram powinien obejmować liczbę godzin praktyk zgodną z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131). Harmonogram praktyk powinien uwzględniać organizację roku szkolnego w placówce oraz inne ograniczenia wynikające ze specyfiki placówki.
2. Mieszany system realizacji praktyk: w modelu praktyk zaproponowano mieszany system realizacji praktyk, czyli część godzin praktyk realizowana skokowo (praktyki śródroczne),

⁴² Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 36.

a część ciągle (np. praktyki miesięczne, 2-tygodniowe). Takie rozwiązanie wydaje się najbardziej optymalne, ponieważ pozwala elastycznie dopasować terminy praktyk do możliwości studenta (organizacja roku akademickiego) oraz placówki (organizacja roku szkolnego).

1.3. Dokumentacja

Jak wykazały badania, dokumentacja wymagana przez uczelnie jest różnorodna. Najczęściej wymienianym zarówno przez studentów, jak i nauczycieli dokumentem potwierdzającym praktyki był dzienniczek praktyk, ale wymagane także były teczki praktyk zawierające arkusze hospitacyjne, scenariusze i konspekty zajęć wraz z wszelkimi wykorzystanymi materiałami dydaktycznymi.

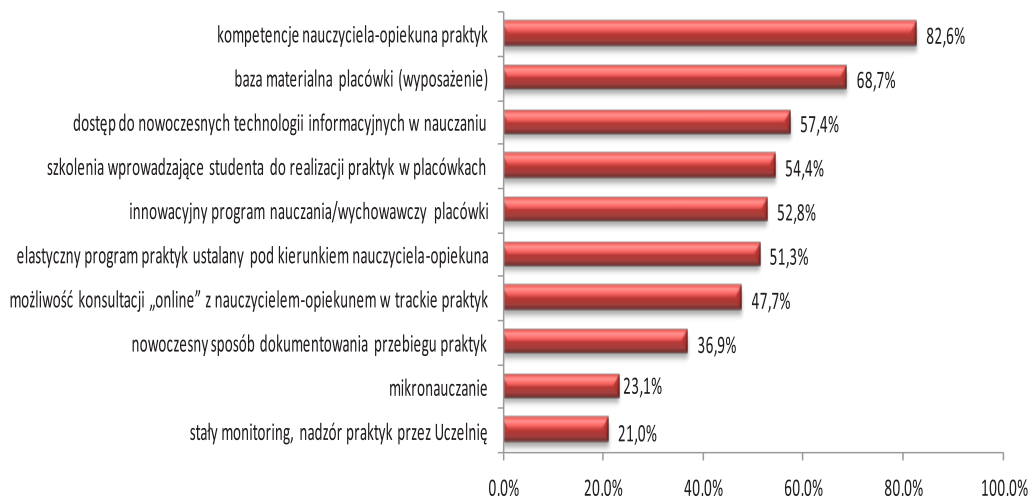
Za kryterium opracowywania dokumentacji studenckich praktyk pedagogicznych w nowych modelach praktyk pedagogicznych, przyjęto rodzaj praktyki i jej cele oraz zadania wykonywane przez opiekunów praktyk z ramienia uczelni (koordynator, superwizor), studenta-praktykanta oraz opiekuna praktyk w placówce oświatowej (nauczyciel). Każda ze stron dysponuje odpowiednią dokumentacją.

W przeprowadzonych badaniach 34,6% nauczycieli szkół podstawowych i 37,1% nauczycieli przedszkoli wskazuje na nadmierną biurokrację związaną z dokumentacją praktyk⁴³. Z kolei wśród czynników, które mogą pozytywnie wpływać na przebieg praktyk pedagogicznych, nauczyciele wskazali na nowoczesny sposób dokumentacji przebiegu praktyk (nauczyciele w przedszkolach - 17,3%; nauczyciele w szkołach podstawowych - 15,1%)⁴⁴. Ten sam czynnik wskazało 34% studentów odbywających praktykę w szkołach i 36,9% studentów odbywających praktykę w przedszkolach⁴⁵. Wśród nowych rozwiązań technicznych wspomagających realizację praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych, należy wskazać elektroniczny dziennik praktyk, który umożliwiłaby bieżącą rejestrację zadań wykonanych przez praktykanta (opis przebiegu obserwacji zajęć prowadzonych przez nauczyciela, opis przypadków dzieci i uczniów ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, autorefleksje praktykanta, opinie opiekuna praktyk, notatki z zakresu doradztwa czy mikronaucznia).

43 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 34, Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 33.

44 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 36, Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 35.

45 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 37, Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 36.

Rysunek 22. Czynniki, które mogą pozytywnie wpływać na jakość realizacji praktyk nauczycielskich w opinii studentów biorących udział w badaniu (N = 195)

Źródło: Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 38.

Zalecenia dot. dokumentacji przebiegu praktyk

- 1. Podstawowa dokumentacja uczelni:** dokumentacja studenckich praktyk stanowi formalny dowód organizacji praktyk studenckich i udział studenta w praktyce zawodowej. Dokumentacja uczelni – koordynatora praktyk z ramienia uczelni powinna zawierać:
 - wykaz placówek stanowiących miejsce studenckich praktyk pedagogicznych (rejestr placówek, baza partnerów kierunku),
 - porozumienie w sprawie organizacji praktyki przebiegu praktyk (porozumienie o współpracy w przypadku partnerów kierunku),
 - skierowanie na praktyki do wybranej uczelni,
 - opinie opiekuna praktyk w placówce o praktykancie,
 - opinia o przebiegu praktyk wystawiona na podstawie przedstawionej przez studenta dokumentacji praktyk,
 - dokumentacja ewaluacji przebiegu praktyk (opinia superwizora praktyk),
 - dokumentacja studenta – dziennik praktyk i portfolio (teczka zawierająca materiały wykorzystywane przez praktykanta, w tym konspekty zajęć i lekcji).
- 2. Elektroniczny dziennik praktyk:** zaleca się, aby opracować takie nowoczesne narzędzie przechowywania dokumentacji przebiegu praktyk (zbiór dokumentów – punkt 1).

1.4. Monitoring i ewaluacja przebiegu praktyk

Monitoring przebiegu realizacji studenckich praktyk pedagogicznych pozwala na kontrolę jakości realizowanych praktyk. Monitoring pozwala uzyskać informacje czy poprzez realizację praktyk studenckich zostały osiągnięte wymagane efekty kształcenia określone w programie studiów z zakresu edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Praktyki jako wspólna inicjatywa uczelni wyższej i placówki wychowania przedszkolnego może być monitorowana przez obie te instytucje.

Niemniej jednak uczelnia rzadko korzysta z tego przywileju, zaś jedyną formą sprawowania kontroli nad studentem praktykantem jest analiza dokumentów otrzymanych po zakończeniu praktyki, a także w kilku przypadkach połączenie telefoniczne z dyrekcją albo wizytacja opiekuna z ramienia uczelni. Tego typu pośredni kontakt z placówką jest zazwyczaj krótkotrwały i skupia się raczej na formalnym monitoringu, tzn. na sprawdzeniu czy student pojawia się na praktykach, czy jest punktualny, natomiast w mniejszym lub znikomym stopniu ocenia się i konsultuje kompetencje, postawy, ewentualne problemy praktykanta, które ujawniają się w trakcie realizacji praktyk. Do rzadkości zatem należy bardziej zaangażowany monitoring praktyki ze strony szkoły wyższej. Taką opinię podzielają zarówno badani studenci, jak i opiekunowie w przedszkolach⁴⁶. Znacznie większą rolę w tej dziedzinie odgrywa placówka przyjmująca praktykanta, gdzie monitoring polega na dokonywaniu formalnej oceny studenta za pomocą wpisów do dziennika, a także na rozmowach ze studentem, na przyglądaniu się jego pracy w czasie jego przygotowywania się oraz samodzielnego prowadzenia zajęć. Taką obserwacją zajmuje się nie tylko opiekun praktyk, ale także niejednokrotnie sam dyrektor placówki. Pewną formą monitoringu jest także omawianie działalności studenta na radzie pedagogicznej. Nauczyciel nadzoruje praktykanta także poprzez analizę jego konspektów i innych dokumentów, za pomocą ankiet ewaluacyjnych, które jednak nie są specjalnie popularne wśród badanych studentów i nauczycieli.

Projekt Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego wprowadza model, w którym monitoring przeprowadzany jest zarówno przez opiekuna praktyk z ramienia Uczelni (koordynator ds. praktyk na kierunku studiów I.S.; superwizor – monitoring zewnętrzny przebiegu praktyk w placówce), jak i przez nauczyciela-opiekuna praktyk z ramienia placówki (monitoring wewnętrzny i opieka nad przebiegiem praktyk w placówce) i samego studenta – praktykanta (automonitoring).

W ramach monitoringu praktyki czynnej zaproponowano dodatkową formę – niezależną ocenę zajęć prowadzonych przez praktykanta. Superwizję zrealizować ma niezależny ekspert, specjalista w zakresie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Taka propozycja zakłada konieczność opracowania odrębnej dokumentacji. Istotne zatem wydaje się pytanie, czy nie spowoduje to nadmiernej i tak już rozbudowanej dokumentacji praktyk pedagogicznych? Tym bardziej, iż najwięcej zadań monitoringu przypadnie dla koordynatora praktyk z ramienia uczelni. Zatem, czy opiekun uczelniany jest w stanie poddać takim wymaganiom? Badania jakościowe wskazują, że zarówno studenci – praktykanci, jak i nauczyciele – opiekunowie praktyk oczekują większego kontaktu z opiekunem praktyk z ramienia uczelni. W przeprowadzonych badaniach: 47,9% nauczycieli i 21% studentów wskazuje, że przebieg

⁴⁶ Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BİOSTAT, Lipiec 2012, s. 19.

zajęć z dziećmi prowadzonych samodzielnie przez praktykanta monitorowany jest przez dyrektora placówki; 41% studentów i prawie 30% nauczycieli wskazuje, że zajęcia obserwowane są przez innego nauczyciela. Jedna piąta badanych studentów i nauczycieli wskazuje, że zajęcia prowadzone przez studenta obserwuje przedstawiciel uczelni. Kilku nauczycieli wskazywało, że zajęcia obserwowały inne osoby: pomoc nauczyciela w młodszej grupie, przedszkolny koordynator praktyk, rodzice lub inny student⁴⁷. Wyniki badań wskazują, iż obecnie opiekunowie praktyk z ramienia uczelni nie obejmują monitoringiem wszystkich studentów-praktykantów.

Istotnym elementem ewaluacji jest sprawdzenie wiedzy i umiejętności po przebiegu praktyk. Badania wykazują, iż 67,4% nauczycieli wychowania przedszkolnego, w trakcie praktyk lub po ich zakończeniu sprawdzało wiedzę, kompetencje i umiejętności studenta-praktykanta⁴⁸. Prawie co trzeci badany student wskazywał, że ich kompetencje uzyskane w trakcie realizacji praktyki pedagogicznej nie zostały poddane ocenie (29,2%). Pozostali studenci wskazywali, że ich wiedza i kompetencje były sprawdzane przez: nauczyciela-opiekuna praktyk (56,4%); przedstawiciela uczelni (20,0%) lub innego pracownika placówki (15,0%).

Najczęściej wiedza i umiejętności studentów nabyte w trakcie trwania praktyk sprawdzane były na podstawie analizy dokumentacji praktyk oraz wywiadu indywidualnego. Test kompetencyjny lub ankietę pisemną wskazało 5% nauczycieli i 7,7% studentów (kilku badanych wskazało na inną formę, tj. obserwację, hospitację zajęć i zadań realizowanych przez studenta oraz rozmowę)⁴⁹.

W badaniach nauczyciele i studenci oceniali również, w jakim stopniu realizacja praktyk pedagogicznych pozwala studentom nabyć wiedzę oraz określone umiejętności potrzebne do pracy nauczyciela⁵⁰. Badani ogółem najwyżej ocenili przydatność praktyk w zakresie nabywania przez studentów umiejętności prowadzenia zajęć (średnia ocen 4,0). Na poziomie 3,8 oceniono możliwość nabycia umiejętności planowania zajęć, sprawności językowej w zakresie wiedzy przedmiotowej oraz motywowania dzieci do pracy. Nieco niżej oceniono nabywanie umiejętności analizowania własnej pracy i jej efektów (średnia 3,7). Na poziomie 3,6 oceniono nabywanie przez studentów umiejętności rozwiązywania konfliktów w grupie, zdobywanie wiedzy o sposobach doskonalenia własnego warsztatu pracy nauczyciela, prowadzenie dokumentacji pracy dzieci oraz wiedzę z zakresu etyki zawodu nauczyciela. Najniżej oceniono przydatność praktyk pedagogicznych w zakresie współpracy studentów z pedagogiem lub psychologiem szkolnym, zdobycia przez nich wiedzy w zakresie administracji i organizacji pracy szkoły, współpracy z rodzicami oraz wiedzy z zakresu prawa oświatowego (średnie oceny poniżej 3,0).

47 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s.27.

48 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s.28.

49 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s.29.

50 Oceny dokonywano w pięciopunktowej skali, gdzie 1 oznaczało „w bardzo małym stopniu”, a 5 – „w bardzo dużym stopniu” praktyki pozwoliły nabyć praktykantowi nową wiedzę i umiejętności.

Studenci najwyżej ocenili nabywane przez siebie umiejętności w zakresie prowadzenia zajęć (średnia ocena 3,9) oraz umiejętności ich planowania (średnia ocena 3,8). Nauczyciele najwyżej ocenili przydatność praktyk pedagogicznych w zakresie przygotowania studentów do prowadzenia zajęć (średnia 4,0)⁵¹.

1.5. Mikronauczanie

Zdania badanych na temat mikronauczania były podzielone. Metoda ta polega na rejestracji audiowizualnej zajęć prowadzonych przez praktykantów, a następnie oglądanie nagrań i omawianie mocnych i słabych stron przeprowadzonych zajęć. Zrealizowanie takiego nagrania kosztuje wiele czasu, ale niewątpliwie jest pomocne, o czym świadczą wypowiedzi badanych studentów i nauczycieli. Warto przy tym zauważyć, że żaden z praktykantów przedszkoli nie miał doświadczeń w czasie praktyk z procesem mikronauczania, podobnie jak większość nauczycieli. Dwójka studentów skorzystała z takiej metody nauki, ale jedynie w czasie zajęć na uczelni. Ponadto pytane osoby dostrzegały możliwe pozytywne skutki mikronauczania, ale nie stroniły także od wypowiedzenia swoich wątpliwości na ten temat. Główną wadą mikronauczania wydaje się być narażenie studentów na duży stres, a także konieczność posiadania odpowiedniego sprzętu do rejestracji audiowizualnej zajęć w placówce. Nowe modele praktyk pedagogicznych przewidują mikronauczanie jako jedno z ostatnich działań w procesie realizacji praktyk pedagogicznych (moduł 4). Modele praktyk zakładają realizację tej formy w instytucji Uczelni⁵². W mikronauczaniu uczestniczyć mają studenci, którzy już odbyli praktykę pedagogiczną w przedszkolach i szkołach podstawowych, superwizor, a także nauczyciele opiekuńcze praktyk. Zadaniem osób biorących udział w zajęciach jest obserwacja zarejestrowanych zajęć, prowadzonych przez praktykantów w placówce. „Funkcją nagrania audiowizualnego jest sprzężenie zwrotne. Student oglądając nagranie i obserwując samego siebie w roli nauczyciela, ma szansę dostrzec własne reakcje, reakcje innych na jego zachowania, werbalne i niewerbalne komunikaty, a także własne błędy. Tego typu samoobserwację uzupełniają informacje zwrotne otrzymane od superwizora (lub innej osoby prowadzącej mikronauczanie) oraz grupy studentów”⁵³.

Zalecenia dot. monitoringu praktyk

Zróżnicowane formy monitoringu monitoring praktyk stanowi istotny element kontroli jakości realizacji studenckich praktyk pedagogicznych. Należy realistycznie ocenić możliwość monitorowania całości przebiegu praktyk i wszystkie jej elementy przez jednego koordynatora praktyk z ramienia uczelni. Opracowując dokumentację dotyczącą monitoringu praktyk pedagogicznych należy mieć na uwadze, aby stanowiła ułatwienie w pracy opiekuna praktyk, a nie przyczyniała się do analizy obszernej dokumentacji praktyk pedagogicznych. Wprowadzenie mikronauczania, może przyczynić

51 Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s.33.

52 W WSNHiD do prowadzenia tego typu zajęć wykorzystuje się pracownię mikronauczania odpowiednio wyposażoną w system monitorujący, audiowizualny, umożliwiający obserwację (lustro weneckie).

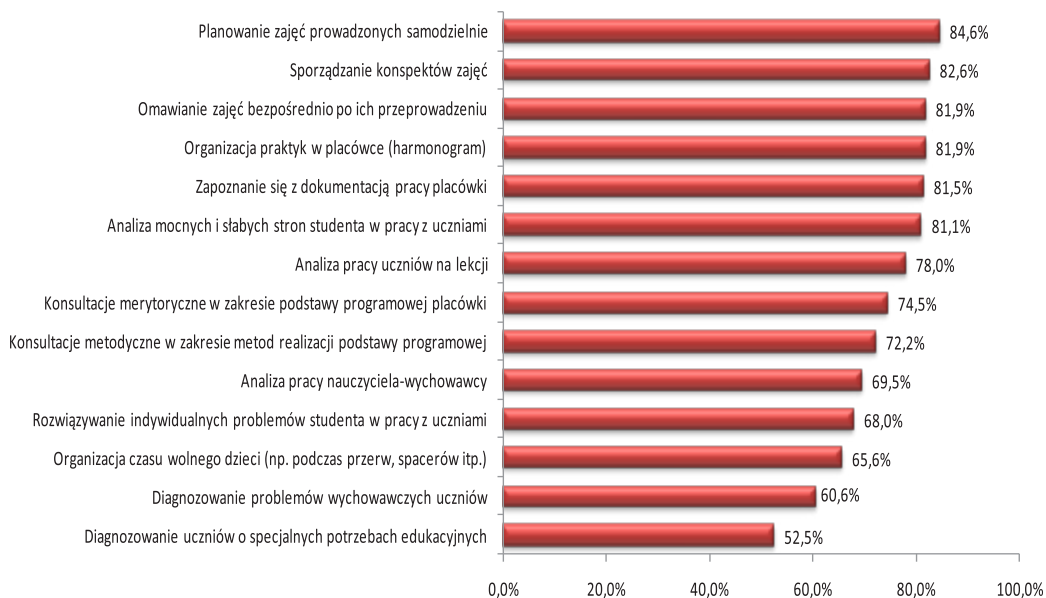
53 M. Szabelska-Holeksa, J. Świątkiewicz, Model praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w placówkach wychowania przedszkolnego, Poznań 2012 s. 47.

się do twórczego samorozwoju studenta-praktykanta, wymaga zapewnienia odpowiedniego sprzętu przez uczelnię (np. przenośna kamera wideo) oraz zaangażowania superwizora do realizacji zadania, jakim jest rejestracja zajęć prowadzonych samodzielnie przez praktykanta w placówce oświatowej. Realizacja mikronauczania, w szczególności superwizji w placówce, wymaga ponadto uwzględnienia aspektów prawnych i etycznych związanych ewentualną rejestracją zajęć z udziałem nieletnich (wymagana zgoda rodziców, opiekunów prawnych dzieci na tego typu nagrania).

Konsekwencją prowadzonych studenckich praktyk pedagogicznych jest osiągnięcie konkretnych efektów kształcenia. Dokonanie oceny praktyk pedagogicznych w zakresie nabycia wiedzy i umiejętności niezbędnych do pracy nauczyciela stanowi mierzalną efektywność realizowanego programu praktyk. Na podstawie wyników oceny praktyk można dokonać weryfikacji realizowanego programu praktyk. Sprawdzanie wiedzy i umiejętności studenta – praktykanta przez nauczyciela – opiekuna i opiekuna z ramienia uczelni, to ważna informacja zwrotna dla studenta na temat nabytych w czasie praktyki umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu nauczyciela. Dzięki tej ocenie student – praktykant może dokonać autorefleksji, która poszerza i pogłębia możliwości oceny własnego funkcjonowania w pełnieniu roli nauczyciela i w realizowaniu zadań opiekuńczo-wychowawczych.

1.6 Opiekun praktyk

Nad prawidłową realizacją praktyk studenckich czuwa opiekun praktyk z ramienia uczelni oraz z nauczyciel-opiekun praktyk w placówce oświatowej. W przeprowadzonych badaniach eksperckich studenci wskazywali obszary współpracy z opiekunem praktyk.

Rysunek 23. Współpraca studenta z nauczycielem-opiekunem praktyk w poszczególnych obszarach w opinii studentów biorących udział w badaniu (N = 259)

Źródło: Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSAT, Lipiec 2012, s. 26.

Badania wykazują w jak wielu obszarach opiekun praktyk współpracuje ze studentami. Z odpowiedzi studentów wynika również, czego oczekują od koordynatora praktyk na uczelni. Koordynator powinien być nie tylko pomocny w zakresie informowania o możliwościach związanych z odbywaniem praktyk oraz z szukaniem odpowiedniej placówki. Przede wszystkim powinien być dla studenta dostępny albo osobiście albo przynajmniej mailowo, tak, aby młody człowiek mógł z nim skonsultować swoje wątpliwości. Co więcej, ważna jest także postawa opiekuna wobec studenta. Powinien być życzliwy oraz wspierający⁵⁴. Również nauczyciele opiekunowie praktyk z ramienia placówki wskazują na potrzebę większego kontaktu z koordynatorem praktyk z uczelni.

2. Podsumowanie

Proponowane zmiany w programach i sposobach realizacji praktyk pedagogicznych

- przygotowanie zarówno studentów – praktykantów, jak i opiekunów – nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych do realizacji programu praktyk np. poprzez szkolenia wprowadzające; przykładem dobrych praktyk są nowe modele praktyk pedagogicznych, w których harmonogramie uwzględniono warsztaty wprowadzające,
- potrzeba dostosowania praktyk do wiedzy i umiejętności studenta - praktyki powinny mieć inny wymiar na pierwszym roku, a inny w dalszych latach studiów, powinny być wkomponowane w program studiów tak, aby była zgodność między treściami kształcenia w ramach zajęć dydaktycznych na uczelni a celami i zadaniami praktyk,
- opracowanie programu i harmonogramu praktyk na drodze konsultacji pomiędzy uczelnią wyższą a placówką oświatową - ramowy harmonogram praktyk dla studentów powinien zawierać wymiar godzinowy (wynikający ze standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczycielskiego) i termin realizacji praktyk; harmonogram powinien uwzględniać organizację pracy placówki przedszkolnej i szkoły podstawowej, zwraca się szczególną uwagę aby wymiar godzin praktyki czynnej przeważał nad praktyką obserwacyjną,
- dostęp do nowoczesnych technologii informacyjnych w nauczaniu (tablice interaktywne),
- nowoczesny sposób dokumentowania przebiegu praktyk (elektroniczne dzienniki praktyk),
- stały monitoring, nadzór praktyk studentów przez uczelnię,
- możliwości konsultacji on-line z praktykantem, nauczycielem- opiekunem, koordynatorem praktyk;
- wprowadzenie mikronauczania, tj. rejestracji audio-video zajęć praktykantów z dziećmi i omawianie ich ze specjalistą metodykiem, co może znacząco wpłynąć na podniesienie jakości praktyk pedagogicznych,

⁵⁴ Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012, s. 21.

- dostęp do specjalistów, z którymi studenci-praktykanci mogliby konsultować się w sprawach specyficznych potrzeb edukacyjnych i wychowawczych dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym (psycholog dziecięcy, logopeda, neurologopeda, pedagog szkolny itp.),
- powołanie przez uczelnię koordynatora do spraw praktyk nauczycielskich lub zespół ds. jakości praktyk nauczycielskich ze względu na szeroki zakres obowiązków, różnorodność działań oraz istotną rolę koordynatora w procesie realizacji praktyk studenckich,
- konieczność zmiany w wynagrodzeniu nauczyciela-opiekuna praktyk – rozwiązania wewnątrzuczelniane i systemowe, np. objęcie dotacją rządową lub samorządową placówek oświatowych, które wzorcowo realizują zadania wspierające praktyczne kształcenie osób przygotowujących do zawodu nauczyciela, a wynikające także ze standardów kształcenia nauczycieli („szkoły ćwiczeń”).

Bibliografia

Gruba J., Sikora D., Organizowanie praktyk studenckich, [w:] Łobocki M. (red.), Z zagadnień modernizacji kształcenia pedagogicznego studentów, Lublin 2001.

Łobocki M., Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych, Kraków 1999.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania ilościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Raport z badania jakościowego. Opinie i wnioski na temat praktyk pedagogicznych realizowanych w szkołach podstawowych. Projekt i opracowanie BIOSTAT, Lipiec 2012.

Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w przedszkolach prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

Raport z badania. Raport końcowy z badań FGI dotyczących praktyk pedagogicznych w szkołach podstawowych prowadzonych w ramach projektu pn. „Nowe modele praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. ASM. Kutno, czerwiec 2012.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Szabelska-Holeksa M., Świątkiewicz J., Model praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w placówkach wychowania przedszkolnego, Poznań 2012.

Szabelska-Holeksa M., Świątkiewicz J., Model praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela w klasach I-III szkół podstawowych, Poznań 2012. Et ina, P. M. et acit L. Tum opublin simo ac fecris, notium patquem overractem nos nossen virit? Fortiorae tum, nent.

Przewodnik metodyczny po studenckich praktykach pedagogicznych

Wprowadzenie

Zawód nauczyciela, jak żaden inny zawód, wymaga wielostronnego i gruntownego kształcenia. Rzetelna wiedza ogólna i kierunkowa, umiejętności dydaktyczne i wychowawcze, odpowiedni poziom intelektualny, wysoka kultura osobista, cechy osobowościowe i predyspozycje psychofizyczne, stanowią bowiem podstawę sukcesu w pracy zawodowej. Ze względu na rangę tego zawodu w procesie tworzenia przyszłego obrazu świata, zagadnienie kształcenia nauczycieli, stało się jednym z priorytetów polityki oświatowej Unii Europejskiej. Kryzys społeczno-gospodarczy, ekonomiczno-polityczny i demograficzny w istotnym stopniu implikuje dokonujące się od 1999 roku przeobrażenia organizacyjno-legislacyjne w obrębie europejskich systemów oświatowych, w tym i Polski. Zmiany te dotyczą przede wszystkim samej istoty edukacji (komu i czemu ma ona służyć?), jej idei – (kogo i co kształtujemy, formujemy, rozwijamy?) oraz form i strategii realizacyjnych adekwatnych do aktualnych potrzeb, możliwości i oczekiwań społecznych. Wszystkie te wątpliwości, z kolei determinują koncepcje kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli.

W podstawowym dokumencie zapoczątkowanego w 1999 roku Procesu Bolońskiego, czyli Deklaracji Bolońskiej, ani w późniejszych dokumentach, czyli komunikatach sygnowanych przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w krajach europejskich nie odnajdujemy wykreowanego przez nie jednoznacznego modelu-wzorca współczesnego nauczyciela, ani też jednoznacznej koncepcji jego kształcenia. Istnieją jednak ogólne przesłanki dotyczące edukacji na poziomie wyższym, które wyznaczają nam właściwy kierunek postępowania. Z dokumentacji tej wynikają bowiem jasno określone cele kształcenia ukierunkowane na studenta, takiej jak:

- przygotowanie uczących się do rynku pracy,
- przygotowanie do bycia aktywnym obywatelem demokratycznego społeczeństwa,
- rozwój osobowy uczących się,
- rozwój i podtrzymywanie podstaw wiedzy zaawansowanej (społeczeństwo i gospodarka oparta na wiedzy),

oraz priorytety:

- wykorzystanie potencjału i możliwości jednostki,
- aktywność i samodzielność studentów we własnym uczeniu się, konstruowaniu własnych punktów odniesień, pojęć, w pracy nad sobą, w wielostronnym rozwijaniu swojej osobowości,
- współpraca, dialog pomiędzy studentem i nauczycielem,
- odpowiedzialność nie tylko po stronie nauczyciela, ale równocześnie studenta.

Proces boloński zmienia zatem spojrzenie na proces kształcenia, wskazując na potrzeby i możliwości studenta, określając zespół jego wiedzy, umiejętności i postaw, z którymi powinien on ukończyć studia, czyli uzyskanymi kompetencjami przekładanymi na konkretne kwalifikacje uprawniające do wykonywania danego zawodu. Opis wzajemnych relacji między kwalifikacjami, adekwatnymi do poziomu i profilu kształcenia przedstawiony został w Krajowych Ramach Kwalifikacyjnych (KRK). KRK dla szkolnictwa wyższego odpowiadają trzem poziomom wyróżnionym w Europejskich Ramach Kwalifikacji (ERK) dla szkolnictwa wyższego, ukształtowanych jako efekt Procesu Bolońskiego. Wszystkie powyższe innowacje organizacyjne uwarunkowane zostały legislacyjnie i znalazły swe odbicie w znowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym.

Zatem w myśl rozporządzeń wynikających z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym WSNHiD kształcenie nauczycieli kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna ujęto w zgodnych z nimi założeniach programowych, w których szczególnie istotne są :

- wiedza,
- umiejętności,
- praktyka.

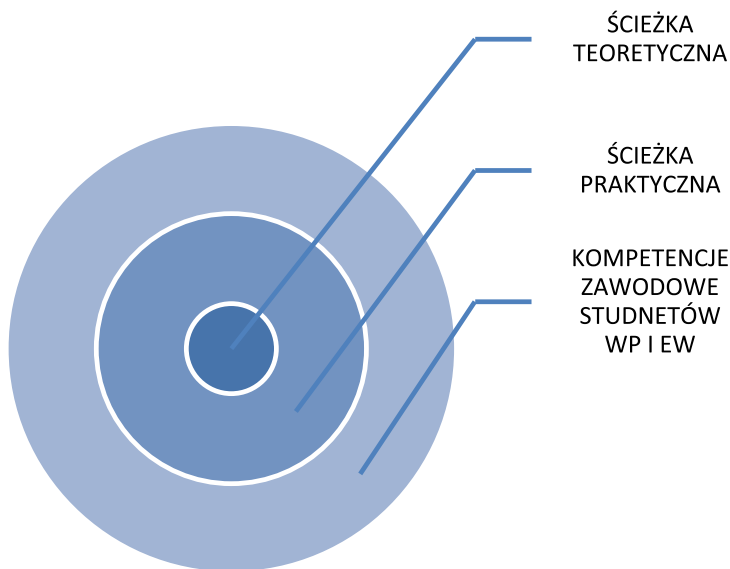
Rysunek 24. Obszar i profil kształcenia nauczycieli kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna w WSNHiD w Poznaniu.

Opracowanie własne

Przyjęta przez WSNHiD trajektoria edukacji nauczycieli na kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna wskazuje, że głównym priorytetem przyjętego przez Uczelnię systemu kształcenia jest model kształcenia przez praktyki dla praktyki. Stąd stworzony został program nauczania-uczenia się, oparty w znacznej części na zindywidualizowanym kontakcie studenta z jego mistrzem.

Doceniając rolę praktyk zawodowych, opracowany program studiów nie zaniedbuje jednak sfery przygotowania teoretycznego i stara się połączyć te obszary kształcenia poprzez równoległe prowadzenie dwóch ścieżek:

- teoretycznej – realizowanej w murach Uczelni, gdzie istotną rolę odgrywają wykładowcy, których zadaniem jest bardzo dobre przygotowanie studentów pod względem psychopedagogicznym, merytorycznym i dydaktycznym,
- praktycznej – nakierowanej na zdobywanie doświadczenia zawodowego, realizowanej poza murami Uczelni, gdzie istotną rolę odgrywają doświadczeni praktycy – mistrzowie zawodu, a studencie uczą się poprzez podejmowane przez siebie działania w przestrzeni przedszkola i szkoły.

Rysunek 25. Powiązania ścieżek kształcenia w edukacji zawodowej nauczycieli na kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna w WSNHiD w Poznaniu

Objaśnienia skrótów: WP – wychowanie przedszkolne; EW – edukacja wczesnoszkolna

Opracowanie własne

Łączenie obu ścieżek ma przede wszystkim na celu podniesienie efektywności procesu nauczania-uczenia się w toku studiów. Jest również dowodem nowoczesnego podejścia do edukacji zawodowej nauczycieli, w której odchodzi się od jednostronnego, technologicznego modelu nauczania na rzecz wielostronności kształcenia i modelu funkcjonalnego, w którym ważną rolę odgrywa: przeżycie, kreatywność, racjonalność, komunikacja i poczucie odpowiedzialności i własnej niezależności.

Powyższe rozważania stały się punktem wyjścia dla opracowania dwóch modeli praktyk pedagogicznych dla studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego oraz przewodnika metodycznego skierowanego przede wszystkim do studentów. Opracowanie to, stanowiąc ma bowiem, niezbędną pomoc w realizowaniu przez nich praktyki zawodowej oraz ułatwić przełamanie barier wynikających z ich „wejściem” w nowe środowisko oraz pierwszym kontaktem z przedszkolakami czy uczniami, ale też dyrektorami, opiekunami praktyk, gromem pedagogicznym, rodzicami i wszystkimi innymi osobami tworzącymi środowisko przedszkolne i szkolne.

Przewodnik ten stanowić może również istotne źródło wiedzy dla opiekunów praktyk z ramienia instytucji, w których te praktyki będą realizowane. Zawiera on bowiem szczegółowy opis wytycznych regulujących kwestie związane z realizacją obowiązków oraz zadań studentów, ale też osób sprawujących opiekę nad przebiegiem praktyk. W przewodniku ujęte zostały niezbędne informacje dotyczące m.in. podstaw prawnych organizacji i przebiegu praktyk pedagogicznych w toku studiów, cele praktyk i ich zadania, oraz program praktyk. Nakreślona została również sylwetka studenta-praktykanta i zakres jego obowiązków, a także sylwetki i obowiązki opiekunów praktyk zarówno z ramienia placówki oświatowej, w której odbywają się praktyki, jak i z ramienia Uczelni. Zainteresowani znajdą tu również szereg wskazówek, dotyczących właściwego i prowadzenia dokumentacji praktyk, w tym dziennika praktyk i port folio, oraz krótkie opisy placówek oświatowych, będących miejscem studenckich praktyk, pokazowe przykłady scenariuszy zajęć oraz mini słowniczek podstawowych pojęć związanych z przebiegiem praktyki, rozwojem kompetencji zawodowych studentów i nabywanych przez nich kwalifikacji.

Praktyki pedagogiczne w podstawowych aktach prawnych

Obowiązek odbycia praktyk pedagogicznych przez studentów specjalizacji nauczycielskiej wynika z następujących aktów prawnych:

- Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2004 r., nr 207, poz. 2110 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365 z późn. zm.);
- Rozporządzenie MEN z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z 2009r., nr 50, poz. 400);
- Rozporządzenie MEN z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia

przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U. z 2005 r., nr 164, poz. 1365 z późn. zm.).

Dokładny przebieg praktyk, jak również jej cele szczegółowe i zadania ustala macierzysta Uczelnia studenta. W WSNHiD dokumentem wewnętrznym regulującym przebieg praktyk na kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna jest:

- Zarządzenie nr 7/12 Rektora WSNHiD w Poznaniu z dnia 5 kwietnia 2012 roku w sprawie Regulaminu Praktyk Zawodowych;
- Regulamin studiów w WSNHiD w Poznaniu.

Zgodnie z założeniami przyjętymi w powyższych dokumentach, celem studenckich praktyk zawodowych w WSNHiD w Poznaniu jest:

- poszerzenie wiedzy zdobytej na studiach,
- zdobycie praktycznej znajomości zagadnień związanych z wybranym kierunkiem studiów i specjalizacją,
- poznanie zasad organizacji i mechanizmów funkcjonowania zakładu pracy,
- poznanie struktury i specyfiki pracy na różnych stanowiskach w zakładzie pracy,
- przygotowanie studentów do samodzielnego wykonywania pracy i odpowiedzialności za powierzone zadania.

Ogólne założenia nowego modelu studenckich praktyk pedagogicznych

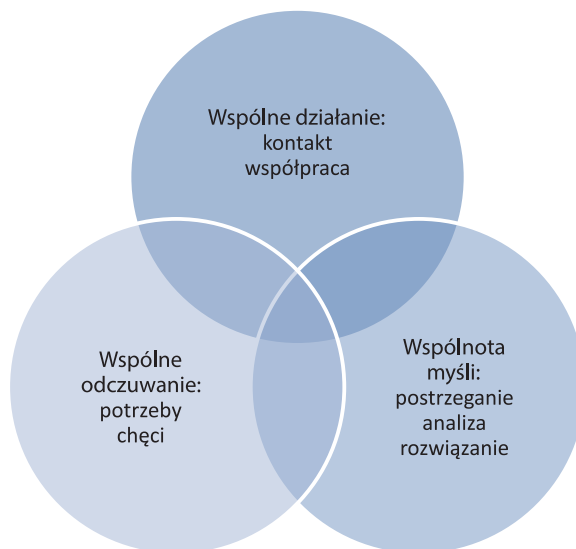
Opracowane w WSNHiD w Poznaniu nowe modele studenckich praktyk pedagogicznych przygotowujące do zawodu nauczyciela w przedszkolu i szkole podstawowej na poziomie klas I – III proponują szereg innowacyjnych działań, które w istotnym stopniu zmieniają ich dotychczasową strukturę organizacyjno-realizacyjną i merytoryczną. Podstawą opracowania nowych modeli praktyk stały się przed wszystkim zmiany legislacyjne w polskim Prawie Oświatowym i Prawie o szkolnictwie, zamiana priorytetów edukacyjnych wynikająca z obecnych potrzeb i oczekiwań społecznych, a także gwałtowne przeobrażenia sytuacji społeczno-gospodarczej i politycznej współczesnego świata. Modele dostosowane są do specyfiki pracy nauczycielskiej w przedszkolu oraz w klasach I – III szkoły podstawowej. Podstawę teoretyczną nowych modeli praktyk stanowiły założenia:

- **funkcjonalizmu** – jako paradygmatu, pozwalającego dostrzec związki, podobieństwa i analogie pomiędzy sytuacjami i zjawiskami zachodzącymi w przestrzeni przedszkola i szkoły, umożliwiającego zdobywanie wiedzy i umiejętności poprzez praktykę, i aktywność własną; pozwalającego na nabywanie (dzięki wzorom) umiejętności rozpoznawania danej sytuacji jako podobnej⁵⁵,

55 zob. G. Marshall (red.), Słownik socjologii i nauk społecznych, Warszawa 2000, s.20; M. Sławińska, Przedszkole w perspektywie funkcjonalistycznej i krytycznej, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2005, nr 2, s. 114 - 120.

- **konstruktywizmu** - jako teorii nauczania – uczenia się; będzie to oznaczało podkreślenie aktywności studenta w procesie zdobywania i rozwijania własnej wiedzy; takie podejście sprawia, że zdobyta wiedza jest trwała, bo uzyskana poprzez własne działanie, a nie przekazana z zewnątrz⁵⁶,
- **rozumiejącego poznania** – jako hermeneutyczno - fenomenologicznego odwoływanie się do zdobytych w środowisku przedszkolnym i szkolnym, holistycznie postrzeganych - osobistych i zawodowych - doświadczeń (przeżycia, obserwowalne fakty, analiza rozumowa sytuacji i zdarzeń) będących wynikiem stosowania introspekcji, empatii, i interpretacji humanistycznej⁵⁷.

Efektywność nowego modelu studenckich praktyk pedagogicznych przygotowujących do zawodu nauczyciela przedszkolnego i wczesnoszkolnego postrzegana jest przez pryzmat jedności myślenia, działania i odczuwania trzech głównych podmiotów zaangażowany w przebieg praktyk, czyli studenta-praktykanta, opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły podstawowej i opiekuna praktyk z ramienia uczelni. Uwzględnienie tych trzech elementów w realizacji nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych wiąże się z organizacją i realizacją działań dodatkowych, takich jak: warsztaty edukacyjnych, spotkania z ekspertami, wyjścia do placówek wspomagających i wspierających dydaktyczno-wychowawcza i opiekuńczo-pomocowa funkcję przedszkoli i szkół).

Rysunek 26. Warunki efektywnych praktyk pedagogicznych

Opracowanie własne

56 zob. D. Klus-Stańska, Behawiorystyczne źródła myślenia o nauczaniu, czyli siedem grzechów wczesnej edukacji, [w:] D. Klus-Stańska, E. Szatan, D. Bronk (red.), Wczesna edukacja. Między schematem a poszukiwaniem nowych ujęć teoretyczno-badawczych, Gdańsk 2007, s. 18; D. Klus-Stańska, Konstruowanie wiedzy w szkole, Olsztyn 2000, s. 54 i n.

57 K. Ablewicz, Hermeneutyczno – fenomenologiczna perspektywa badań w pedagogice, Kraków 1994, s. 44 i n.

Cele i zadania praktyk pedagogicznych wynikające z nowych modeli

W ramach praktyk pedagogicznych studenci mają możliwość dokonywania praktycznej weryfikacji wyniesionych z dotychczasowego toku studiów wiedzy i umiejętności. Praktyki te, stanowią również, swoisty obszar zbierania doświadczeń i poszukiwań badawczych oraz źródło inspiracji do pracy nad sobą i podejmowania aktywności na rzecz przyszłego spełniania się w zawodzie nauczycielskim. Realizacja studenckich praktyk pedagogicznym służy zatem osiągnięciu następujących **celów ogólnych**:

- weryfikacja wiedzy, zdobytej w dotychczasowym przebiegu studiów, oraz doskonalenie kompetencji pedagogicznych,
- zdobycie praktycznych umiejętności związanych z funkcjonowaniem w zawodzie nauczyciela przedszkolnego i wczesnoszkolnego,
- zdobywanie, pogłębianie i rozwijanie kompetencji społecznych niezbędnych w zawodzie nauczyciel,
- poznanie organizacji, sposobów zarządzania i zasad funkcjonowania placówki oświatowej - przedszkola i szkoły podstawowej – jako miejsca przyszłej pracy zawodowej.

Cele szczegółowe zaś osiągnąć są wtedy, gdy student-praktykant:

- rozwija swoje kompetencje merytoryczne, dydaktyczne i wychowawcze w bezpośrednim kontakcie z rzeczywistością przedszkolną i szkolną,
- zapoznaje się z podstawą prawną funkcjonowania placówek oświatowych, celami, funkcjonowaniem i istotą organizacji tych placówek,
- zapoznaje się z obowiązującymi na terenie przedszkoli i szkół przepisów BHP i PPOŻ,
- zapoznaje się z podstawową dokumentacją prowadzoną przez przedszkola i szkoły oraz jej obiegiem i nadzorem, m.in. statutem przedszkola i szkoły, regulaminami, podstawą programową, programami nauczania, wychowawczymi, profilaktycznymi dostosowanymi do potrzeb szkoły, wewnątrzszkolnym systemem oceniania,
- zapoznaje się z zakresem zadań i obowiązków pracowników przedszkola (dyrektora, nauczycieli, opiekunów, pedagogów, psychologów, bibliotekarzy, pracowników administracji i obsługi szkoły,
- zapoznaje się z typowymi czynnościami wykonywanymi przez nauczyciela-wychowawcę w toku codziennej pracy przedszkola i szkoły,
- zapoznaje się z dokumentacją klasową, która będą wypełniać jako nauczyciele czy wychowawcy: dziennik lekcyjny, arkusze ocen, arkusze obserwacji,
- zapoznaje się z formami i metodami pracy stosowanymi w przedszkolu i edukacji wczesnoszkolnej,
- zapoznaje się ze metodami, formami i środkami dydaktycznymi służącymi realizacji treści programowych wychowania przedszkolnego o edukacji wczesnoszkolnej,

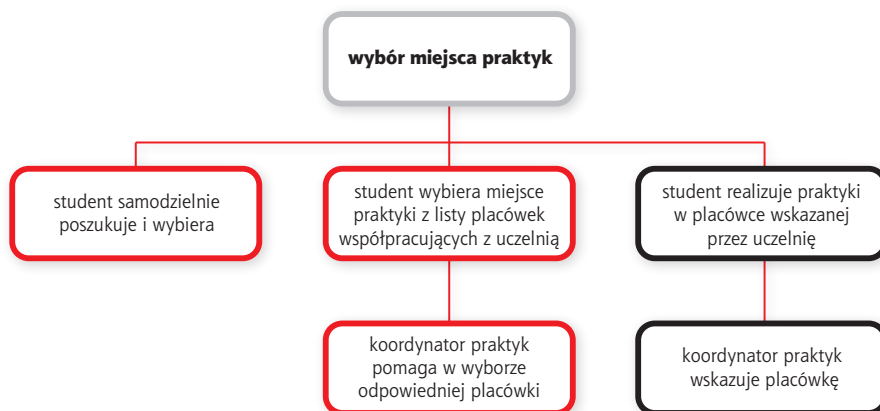
- zapoznaje się z formami realizacji zajęć pozalekcyjnych i bierze w nich czynny udział,
- wdrażany jest do podejmowania systematycznej pracy polegającej na przygotowywaniu się do zajęć, analizowaniu przeprowadzonych lekcji i wyciągania wniosków do dalszej pracy,
- zapoznaje się z formami współpracy nauczycieli ze środowiskiem przedszkolnym i szkolnym,
- w toku praktyk aktywnie uczestniczy w realizacji zadań placówki.

Rysunek 27. Cele praktyk jako czynnik determinujący ich organizację i przebieg

Program praktyk pedagogicznych

Nowe modele studenckich praktyk pedagogicznych pozwalają studentowi – praktykantowi na wybór miejsca praktyki, w jeden z trzech proponowanych poniżej sposobów:

Rysunek 28. Trzy możliwości wyboru miejsca praktyk

Po dokonaniu wyboru placówki student-praktykant przystępuje do ich realizacji. Realizacja procesu modelowego programu studenckich praktyk pedagogicznych przebiega w trzech etapach.

Rysunek 29. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych

- **Etap I** – przygotowujący do studenckiej praktyki zawodowej w placówkach oświatowych - przedszkolach/szkoła.
- **Etap II** – realizacja studenckiej praktyki zawodowej w placówkach oświatowych - przedszkolach/szkołach.
- **Etap III** – inne działania w toku praktyk oraz jej zakończenie, podsumowanie i ocena.

W toku tychże praktyk student – praktykant zobowiązany jest do przepracowania **ogółem 212 godzin**. Na ogólną liczbę godzin praktyki składa się czas przeznaczony na cały szereg działań, wynikających ze specyfiki poszczególnych jej etapów. Realizacja całości praktyk przewidziana jest na okres V i IV semestru, III roku studiów licencjackich.

Etap I nowego modelu studenckich praktyk pedagogicznych ma charakter wdrożeniowy. Jego naczelnym celem jest przygotowanie zarówno studentów - praktykantów jak i opiekunów praktyk - nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych, w których odbywać się będą praktyki, do ich właściwego przeprowadzenia.

Do zadań tego etapu należy zapoznanie studentów – praktykantów i ich „przedszkolnych” i „wczesnoszkolnych” opiekunów praktyk z:

- naczelną ideą nowych modeli praktyk;
- założeniami merytorycznymi, dydaktycznymi, organizacyjno-realizacyjnymi praktyk,
- z zakresem swoich praw i obowiązków, z zadaniami do wykonania, oczekiwanymi od nich

efektywnymi formami partnerskiej współpracy, z dokumentacją praktyk i sposobami jej wypełniania oraz formami i kryteriami zaliczenia praktyk i ich oceny,

- ze specyfiką pracy w przedszkolu i szkole podstawowej na poziomie wczesnoszkolnym, oraz opracowanie dogodnego dla wszystkich podmiotów praktyk, harmonogramu ich realizacji.

Przeprowadzane na tym etapie zajęcia mają charakter warsztatowy, co oznacza, że wszelkie podejmowane tutaj działania mają wymiar praktyczny i przekładają się na konkretną sytuację dydaktyczną. Warsztaty prowadzone będą w dwóch grupach:

- dla nauczycieli – opiekunów praktyk,
- dla studentów.

Prowadzone będą przez doświadczonych pedagogów, którzy przeszli w tym kierunku, stosowne szkolenie. Każda grupa powinna zrealizować 16 godzin warsztatów, co przekłada się na cztery, czterogodzinne spotkania z każdą grupą. Miejszem realizacji zajęć są świetnie wyposażone sale wykładowe WSNHiD w Poznaniu. Spotkania wdrożeniowe zaplanowane są na pierwsze tygodnie, każdego roku akademickiego (X. 2012, i X. 2013).

Etap II - stanowi meritum procesu realizacji nowych modeli praktyk. To właśnie tutaj student przekracza próg wybranej przez siebie placówki oświatowej – przedszkola/szkoły podstawowej i wchodzi w środowisko przyszłej pracy zawodowej.

W założeniu nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych przyjęto, że student- praktykant odbędzie trzy rodzaje praktyk: **bierną i czynną** oraz tzw. **praktykę mieszaną – asystencką**, która opierać się będzie zarówno na prowadzonej przez studenta - praktykanta obserwacji, jak i na podejmowaniu przez niego konkretnych działań dydaktycznych, wychowawczych, czy też opiekuńczych zleconych mu przez nauczyciela-opiekuna praktyk z ramienia placówki oświatowej, w której odbywają się praktyki. Praktyki te będą realizowane przez studentów- praktykantów zarówno w przedszkolach – **80 godzin**, na wszystkie trzy rodzaje praktyk jak i w kl. I – III szkół podstawowych – **100 godzin** również na wszystkie trzy rodzaje praktyk. Praktyki realizowane są według planu przedstawionego w poniższej tabeli.

Tabela 27. Rodzaje studenckich praktyk pedagogicznych – miejsce, czas i godziny realizacji

Rodzaj praktyk	Termin praktyki rok III/ I stopień	Liczba godzin praktyki przedszkolnej	Liczba godzin praktyki wczesnoszkolnej	Sposób realizacji praktyk
Praktyka bierna – obserwacyjna	V semestr	10	10	Skokowo, czyli systematycznie, w określonych dniach tygodnia
Praktyka mieszana – asystencka (obserwacyjno-działaniowa)	między V i VI semestrem	10	10	Skokowo, czyli systematycznie, w określonych dniach tygodnia
Praktyka czynna – metodyczna	VI semestr	80	60	Skokowo, czyli systematycznie, w określonych dniach tygodnia
(w tym superwizja i autorefleksja)		(4+10)		
Razem		100	80	

opracowanie własne

Rodzaj praktyki w istotnym stopniu determinuje sformułowanie konkretnych zagadnień, a także dobór metod ich realizacji. W ramach etapu II przebiegu praktyk student powinien zgłębić wskazane obszary tematyczne, stosując adekwatnie dobrane do nich metody postępowania.

Tabela 28. Rodzaje studenckich praktyk pedagogicznych – zagadnienia tematyczne i metody realizacji

Rodzaj praktyk	Zagadnienia tematyczne do opracowania w toku praktyki	Metody realizacji zagadnień tematycznych w toku praktyk
PRAKTYKI BIERNE – OBSERWACYJNE	<ol style="list-style-type: none"> Struktura, zasady działania i organizacji przedszkola/szkoły podstawowe, infrastruktura miejsca Cele, funkcje i istota organizacji przedszkola/szkoły podstawowej Zadania i obowiązki nauczycieli i innych pracowników przedszkola/szkoły podstawowej Plany i programy dydaktyczne, wychowawcze, profilaktyczne w przedszkolu/szkole podstawowej Metody i formy pracy dydaktycznej w przedszkolu/szkole podstawowej Zasady, techniki i środki dydaktyczno- wychowawcze w przedszkolu/szkole podstawowej; Kontrola i ocena działań dydaktyczno-wychowawczych przedszkola/szkoły podstawowej Planowanie i organizowanie pracy indywidualnej i grupowej w toku lekcji i poza nimi. Obserwacja realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci w przedszkolu/szkole podstawowej Obserwacja realizacji zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych w przedszkolu/szkole podstawowej Obserwacja zachowań nauczyciela w toku zajęć i poza nimi w przedszkolu/szkole podstawowej 	SŁOWNE - SŁUCHANIE OGLĄDOWE - POKAZ OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA PRACA ZE ŹRÓDŁAMI

PRAKTYKI MIESZANE – ASYSTENCKIE – OBSERWACYJNO- METODYCZNE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obserwacja, uczestnictwo i realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych pod opieką nauczyciela-opiekuna praktyk w przedszkolu/szkole podstawowej 2. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu spotkań z rodzicami, 3. Obserwacja, udział i pomoc w organizacji imprez szkolnych, 4. Obserwacja, udział i pomoc przy organizacji i przygotowaniu uczniów do konkursów, 5. Obserwacja, udział i pomoc w pracy zespołów wyrównawczych i kółek zainteresowań, udział w radach pedagogicznych, 6. Obserwacja, udział i pomoc w przygotowaniu wycieczki i wyjścia grup/ klas na wycieczki, 7. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w pełnieniu dyżurów 8. Obserwacja, udział i pomoc nauczycielowi w wypełnianiu podstawowej dokumentacji grupowej/klasowej 	<p style="text-align: center;">SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA METODA PROBLEMOWA METODA SYTUACYJNA METODY ĆWICZEBNE PRACA ZE ŹRÓDŁAMI OBSERWACJA DIAGNOZUJĄCA</p>
PRAKTYKI CZYNNE - METODYCZNE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Samodzielne prowadzenie zajęć specjalnościowych 2. Samodzielna praca z dziećmi w przedszkolu i klasie szkolnej 3. Samodzielna praca z dziećmi poza przedszkolem i klasą szkolną 4. Samodzielne przygotowanie koncepcji zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych 5. Samodzielne przygotowanie konspektów/ scenariuszy zajęć przedszkolnych i wczesnoszkolnych 6. Samodzielne przygotowanie środków dydaktycznych 7. Samodzielne planowanie, organizowanie i realizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego; 8. Samodzielne planowanie, organizacja i realizacja dodatkowych działań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych 9. Samodzielne dobierania celów, metod, form i środków realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych 10. Samodzielnie diagnozuje i podejmuje działania zaspokajające potrzeby dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńczo-terapeutyczne swoich podopiecznych 	<p style="text-align: center;">SŁOWNE – POGADANKA, WYKŁAD, DYSKUSJA METODA PROBLEMOWA METODA SYTUACYJNA METODY ĆWICZEBNE PRACA ZE ŹRÓDŁAMI OGLĄDOWE -POKAZ OBSERWACJA UCZESTNICZĄCA METODY WALORYZACYJNE METODY AKTYWIZUJĄCE</p>

Opracowanie własne

Etap III - jest etapem finalnym całości przebiegu nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych przygotowujących do zawodu nauczycielskiego w przedszkolu i edukacji wczesnoszkolnej. Zadaaniem studenta na tym etapie jest przede wszystkim dokonanie podsumowania całości przebiegu praktyk.

Zakres realizowanych tutaj tematów, zgodny z jego założeniem powinien oscylować wokół następujących zagadnień:

- ja – jako nauczyciel przedszkolny i edukacji wczesnoszkolnej – predyspozycje osobowościowe (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia),
- zakres niezbędnych kompetencji zawodowych – potrzeba doskonalenia; strategie samokształceniowe,
- specjalne i specyficzne sytuacje dydaktyczno-wychowawcze,
- praktyka – czas prób i błędów; identyfikacja z zawodem.

Zgłębiając powyższe zagadnienia student powinien posługiwać się metodami, które najbardziej oddają specyfikę postępowania na tym etapie, czyli metodami asymilacji wiedzy, w tym opisem (wypełnianie dziennika praktyk, autorefleksji) i dyskusją, stanowiącą doskonałą formę wymiany poglądów na temat realizacji praktyk i ich przebiegu, pomiędzy nauczycielem – opiekunem praktyk a praktykantem.

W etap ten wpisują się również innego rodzaju - niż dydaktyczno-wychowawcze i opiekuńcze – działania studenta-praktykanta, ukierunkowane na wspieranie jego rozwoju zawodowego. W ramach tego typu działań, student-praktykant zobligowany jest do zrealizowania 10 godzin indywidualnych spotkań z doradcami zawodowymi - ekspertami z poradni psychologiczno-pedagogicznej. Spotkania te mają charakter konsultacyjny i służą:

- wzbogaceniu i usystematyzowaniu wyniesionej z toku studiów wiedzy, o aspekt praktycznego zapoznawania się ze specyfiką zachowań dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, będących np. przyczyną trudności wychowawczych, stosowanych w praktyce aktualnych sposobów ich identyfikacji, terapii i profilaktyki,
- osobistemu rozwojowi zawodowemu praktykanta i oceną jego przydatności i gotowości zawodowej.

Po zrealizowaniu wszystkich zajęć, które odbywały się na terenie przedszkola/szkoły podstawowej i w instytucjach bezpośrednio z tymi placówkami współpracującymi. Student-praktykant zobowiązany jest to wzięcia udziału w zajęciach zorganizowanych jego macierzystej uczelni. Realizacja tychże zajęć oparta jest na jednej z metod samodzielnego dochodzenia do wiedzy, a mianowicie mikronauczaniu. Na ten rodzaj działań, w programie studenckich praktyk pedagogicznych, przewidziano 6 godzin dydaktycznych.

Mikronauczanie jest jednym z ostatnich stricte dydaktycznych, ale też ściśle ewaluacyjnych działań w procesie przebiegu praktyk. Odbywa się ono już poza rzeczywistym miejsce praktyk, czyli poza placówkami oświatowymi, w instytucji delegującej studentów na praktyki, czyli w salach WSNHiD w Poznaniu. Uczestnikami tej formy zajęć są zarówno studenci, którzy odbyli już praktykę pedagogiczną w przedszkolach i szkołach podstawowych, jak i ich nauczyciele-opiekunowie praktyk, z tych placówek oraz opiekunowie praktyk z ramienia Uczelni. Zadaniem osób biorących udział w zajęciach jest obejrzenie fragmentów prowadzonych przez praktykantów zajęć, utrwalonych przy pomocy kamery video (zapis audio-video) w trakcie mającej miejsce w toku praktyk, superwizji, a następnie dokonanie grupowej analizy i oceny przedstawionego materiału. Przeprowadzona obserwacja zarejestrowanych na filmie profesjonalnych i nieprofesjonalnych zachowań studentów-praktykantów w toku prowadzonych samodzielnie zajęć, służy przede wszystkim eliminowaniu popełnionych błędów, i zapobiega ich powtarzaniu. Student bowiem, obserwując siebie, dostrzega własne błędy i świadomie podejmie działania w celu zapobiegania pojawieniu się ich w przyszłości. Mikronauczanie jest zatem bardzo dobrą metodą rozwijania samoświadomości własnych kompetencji zawodowych.

Sylwetka studenta – praktykanta

Ponieważ praktyki pedagogiczne przygotowujące do zawodu nauczyciela stanowią integralną część całego procesu edukacyjnego na kierunku pedagogicznych, zarysowana sylwetka studenta-praktykanta jest de facto sylwetką absolwenta kierunku Pedagogika specjalność edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne. Zatem student-praktykant na kierunku Pedagogika specjalność edukacja wczesnoszkolna i wychowanie przedszkolne prezentuje ogólnohumanistyczną postawę we wszelkich podejmowanych przez siebie formach aktywności życiowej. Docenia ludzką niepowtarzalność – możliwości, predyspozycje, zdolności i talenty, podejmuje działalność kształcąco-wychowawczą, opiekuńczo-pomocową i profilaktyczno-terapeutyczną specyficzną dla wykonywanego przez siebie zawodu. Otwartość i dialog, szacunek dla innych, wrażliwość na potrzeby drugiego człowieka i świata przyrody, odpowiedzialność, autonomia, poczucie własnej tożsamości osobistej i zawodowej, kreatywność i twórcze myślenie, to podstawowe cechy charakteryzujące naszego studenta-praktykanta. Dysponując wiedzą ogólnopedagogiczną, historyczno-filozoficzną, socjologiczną i psychologiczną niezbędną do zrozumienia społeczno-kulturowego kontekstu kształcenia, wychowania i pracy opiekuńczej oraz do kształtowania własnego wizerunku dobrego nauczyciela, potrafi sprostać wymogom edukacyjnym współczesnej rzeczywistości. Posiada bogaty zakres kompetencji społecznych, posługuje się szerokim wachlarzem umiejętności diagnostycznych, odczuwa ciągłą potrzebę doskonalenia i rozwijania się w zakresie praktycznego działania oraz tworzenia ciągle aktualizowanego i innowacyjnego warsztatu metodycznego. Wyposażony w umiejętności refleksyjnego spojrzenia na własną rolę zawodową oraz pogłębionego rozumienia rzeczywistości edukacyjnej, podejmuje działania badawcze ukierunkowane na zgłębianie problemów współczesnego środowiska przedszkolnego i szkolnego, a następnie modyfikuje go i kształtuje.

Powyższy obraz sylwetki studenta-praktykanta przekłada się na zakres jego obowiązków.

Obowiązki studenta - praktykanta

- a. Obowiązki studenta przed rozpoczęciem praktyki – wynikają z celów sformułowanych dla I etapu realizacji całości przebiegu nowych modeli studenckich praktyk pedagogicznych oraz ich struktury organizacyjnej. Zgodnie z powyższym, student-praktykant przed rozpoczęciem praktyk w placówce oświatowej winien:
 - dokonać wyboru placówek oświatowych,
 - z dyrektorami placówek uzgodnić przyjęcie na praktykę,
 - spotkać się z opiekunem praktyk z ramienia uczelni i odebrać od niego dokument deklaracji przyjęcia na praktykę, a następnie dostarczyć ją z powrotem,
 - wziąć udział w warsztatach szkoleniowych przygotowujących do realizacji praktyki w wybranych placówkach oświatowych,
 - wraz z uczelnianym i szkolnym opiekunem praktyk ustalić ich harmonogram,
 - odebrać komplet dokumentów praktyk od uczelnianego ich opiekuna,

- skierowanie na praktyki, porozumienie o współpracy oraz program praktyk z ich regulaminem przekazać dyrektorom placówek,
 - posiadać ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków oraz ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej na czas trwania praktyki zawodowej oraz deklarację ją poświadczającą. Koszty tego ubezpieczenia pokrywa student.
- b. Obowiązki studenta w trakcie odbywania praktyki - są bezpośrednio związane z założeniami II etap ich przebiegu. Student odbywający praktyki w placówce wcześniej przez siebie wybranej zobligowany jest do:
- zapoznania się i przestrzegania regulaminu praktyk pedagogicznych oraz do odbycia praktyki zawodowej w wymiarze przewidzianym w regulaminie praktyk,
 - przestrzegania ustalonego przez organizatora praktyki porządku i dyscypliny pracy,
 - zapoznania się z zasadami odbywania praktyki zawodowej na terenie placówki oświatowej,
 - przejścia szkolenia BHP w miejscu praktyki oraz przestrzegania zasad BHP i ochrony przeciwpożarowej,
 - przestrzegania zasad zachowania tajemnicy służbowej i państwowej oraz ochrony poufności danych w zakresie określonym przez organizatora praktyk,
 - sumienności i staranności w wykonywaniu powierzonych w trakcie trwania praktyki obowiązków,
 - aktywnego uczestnictwa w realizacji zadań objętych programem praktyki i wykonywania poleceń przełożonych w miejscu odbywania praktyki,
 - prowadzenia dziennika praktyk pedagogicznych oraz innych wymaganych regulaminowo dokumentów potwierdzających udział studenta w praktykach (wg zatwierdzonego wzoru), które stanowią podstawę do zaliczenia praktyki.

W wypadku rażącego naruszenia przez studenta-praktykanta dyscypliny pracy lub nie dostosowania się do wymogów podyktowanych charakterem i funkcją placówki oświatowej przyjmujący studenta na praktykę może żądać od Uczelni odwołania studenta z praktyki.

- c. Obowiązki studenta po zakończeniu praktyki oraz zasady ich zaliczenia – są następstwem założeń przyjętych na potrzeby ostatniego – III etapu przebiegu praktyk.

W postępowaniu końcowym praktyk student zobowiązany jest do:

- dostarczenie zaświadczenia i opinii o odbyciu studenckiej praktyki zawodowej,
- wzięcia udziału w zajęciach opartych na mikronauczaniu i przedstawieniu swojego fragmentu nagranych filmów z superwizji, której był uczestnikiem,
- wzięcia aktywnego udziału w działaniach realizowanych w ramach mikronauczania,
- dostarczenia opiekunowi praktyk pedagogicznych w WSNHiD w Poznaniu pełnej dokumentacji (wypełnionej i zatwierdzonej), potwierdzającej realizację celów i zadań

praktyki,

- zatwierdzoną dokumentację praktyk pedagogicznych, student ma obowiązek złożyć u opiekuna praktyk z ramienia uczelni.

Warunkiem zaliczenia praktyki pedagogicznej jest:

- odbycie praktyki w pełnym wymiarze godzin,
- dostarczenie opiekunowi praktyk z ramienia uczelni wypełnionej, pełnej dokumentacji praktyk, z potwierdzonym terminem ich rozpoczęcia, wykonywanymi czynnościami w zestawieniach tygodniowych oraz oceną wystawioną przez opiekuna z ramienia jednostki, w której odbyły się praktyk,
- aktywny udział w mikronauczaniu.

Obowiązki opiekuna praktyk

Obowiązki opiekuna praktyk z ramienia uczelni wyższej:

- przedstawienie studentom-praktykantom placówek oświatowych, w których będą odbywać się praktyki,
- zorganizowanie warsztatów ze studentami-praktykantami w celu zapoznania ich z wytycznymi dotyczącymi przebiegu i realizacji praktyk oraz sposobem wypełniania dokumentacji praktyk,
- ustalenie - wraz z pozostałymi dwoma współuczestnikami praktyk - szczegółowych terminów realizacji praktyk i liczby studentów w taki sposób, by praktyki zostały zakończone w ustalonym terminie,
- pozostanie w stałym kontakcie ze studentami-praktykantami i opiekunem praktyk z ramienia placówki oświatowej w celu monitorowania jej przebiegu,
- dokonanie kontroli wybiórczej miejsc odbywania praktyk przez studentów-praktykantów i zasięga opinii o ich przebiegu i stopniu przygotowania studentów do zawodu,
- uczestniczenie w zajęciach opartych na metodzie mikronauczania,
- sprawdzenie dokumentacji po zakończeniu praktyki i dokonanie wpisu do indeksu oraz w karcie okresowych osiągnięć studenta,
- przygotowanie sprawozdanie z realizacji studenckich praktyk pedagogicznych.

Obowiązki opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły

Nad prawidłowym przebiegiem praktyk, w placówce oświatowej, w której są one realizowane czuwa jej dyrektor (dyrektor przedszkola, szkoły). Po zakończeniu każdego rodzaju praktyki dyrektor zatwierdza wypełnienie odpowiedniej części dziennika praktyk studenta (np. po zrealizowaniu praktyki obserwacyjnej dyrektor składa podpis na kartach obserwacyjnych wypełnianych przez studen-

ta-praktykanta w toku jej odbywania). Dyrektor zatwierdza również przedłożoną mu przez opiekuna praktyk z ramienia tejże placówki, opinię o pobycie studenta w placówce. Opinia ta, wraz z całą dokumentacją, przekazywana jest opiekunowi praktyk z ramienia uczelni po jej zakończeniu. Dyrektor umożliwia nauczycielowi-opiekunowi wykonywanie dodatkowych zajęć związanych z opieką nad praktykantem.

Do podstawowych obowiązków opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły podstawowej należy:

- udział w warsztatach przygotowujących do realizacji praktyk oraz w spotkaniu ze studentami-praktykantami oraz opiekunem praktyk z ramienia uczelni w celu ustalenia ich harmonogramu,
- otoczenie opieką i nadzorem studenta-praktykanta w toku jego praktyki na terenie placówki oświatowej,
- ułatwienie praktykantowi zapoznanie się z wszelką dokumentacją obowiązującą w przedszkolu/szkole oraz nawiązywania kontaktów z innymi pracownikami placówki,
- przedstawienie studenta-praktykanta dzieciom/uczniom i pomoc we wzajemnym zaakceptowaniu się i życzliwym przyjęciu,
- stopniowe wprowadzanie studenta-praktykanta we wszelkie obowiązki związane z pracą w przedszkolu/szkole,
- ustalenie z praktykantem tematów zajęć/lekcji, które poprowadzi,
- zadbanie o to, by przeprowadzone przez studenta-praktykanta zajęcia były oparte na wykorzystaniu różnorodnych metod, technologii informacyjno-komunikacyjnej,
- akceptowanie konspektów zajęć studenta-praktykanta poprzez umieszczanie na nich swojego podpisu,
- umożliwienie praktykantowi korzystania z wszelkich pomocy dydaktycznych znajdujących się w placówce oświatowej,
- umożliwienie studentowi-praktykantowi skonstruowanie i zrealizowanie własnych zajęć fakultatywnych, które wspólnie ustalają,
- zachęcanie studenta do stawiania pytań i stałe dostarczanie mu informacji na temat zauważonych dobrych stron jego pracy oraz tych, nad którymi powinien pracować,
- obserwowanie postępów rozwojowych studenta-praktykanta w trakcie praktyk i umieszczenie tych spostrzeżeń w końcowej opinii o nim i całości przebiegu praktyk,
- uczestniczenie w zajęciach opartych na mikronauczaniu i podjęcie ze studentem rozmowy o jego mocnych stronach, które zauważył, wskazanie możliwości rozwinięcia obszarów słabszych,
- przygotowanie oceny opisowej praktyk oraz zaproponowanie noty zaliczającej praktykę.

Dokumentacja przebiegu praktyk

Dokumentacja przebiegu praktyki stanowi rzeczowe świadectwo jej realizacji. Jest odzwierciedleniem merytorycznej, organizacyjnej i realizacyjnej oceny jej skuteczności. Pokazuje obraz napotkanych barier, osiągniętych sukcesów, poniesionych porażek. Dokumentacja w projekcie podzielona została na trzy kategorie:

1. Dokumentacja uczelni – koordynatora praktyk

- Dokumentacja projektowa – dwa nowe modele praktyk
- Wykaz placówek stanowiących miejsce studenckich praktyk pedagogicznych
- Porozumienie w sprawie organizacji i przebiegu praktyk
- Skierowanie na praktyki do wybranej placówki oświatowej
- Opinia o praktykancie i przebiegu jego praktyk wystawiona na podstawie przedstawionej przez studenta- praktykanta dokumentacji praktyk
- Materiały i opinie przedstawione przez superwizora
- Arkusz zewnętrznego monitoringu i ewaluacji przebiegu praktyk (sondaż diagnostyczny, analiza dokumentów)

2. Dokumentacja studenta

- Dziennik praktyk
- Podręcznik metodyczny do realizacji praktyk

Część I – Praktyki obserwacyjne i asystenckie

- Harmonogram praktyk
- Karta obserwacji
- Karta działań własnych
- Studium indywidualnego przypadku – obserwacja i diagnoza
- Karta automonitoringu
- Portfolio

Część II – Praktyki czynne – metodyczne

- Harmonogram prowadzenia zajęć
- Scenariusz zajęć
- Karta działań własnych
- Karta automonitoringu
- Studium indywidualnego przypadku – profilaktyka i terapia
- Portfolio

- Nagranie lekcji (superwizja)

Część III – Doradztwo

- Harmonogram spotkań
- Karta zagadnień i autorefleksji

Część IV – Mikronauczanie i ewaluacja praktyk

- Arkusz SWOT
- Arkusz ewaluacji przebiegu praktyk

3. Dokumentacja opiekuna praktyk (w placówce)

- Podręcznik metodyczny do realizacji praktyk
- Karta obserwacji studenta w toku lekcji
- Arkusz wewnętrznego monitoringu i ewaluacji przebiegu praktyk
- Opinia o praktykancie i przebiegu jego praktyk w placówce oświatowej

Monitoring i ewaluacja przebiegu praktyk

Monitoring w szkole to kontrola jakości, to procedury obserwacyjne, diagnozujące inaczej nazywane mierzeniem jakości szkoły. Monitoring jest po to, aby uzyskać o uczniu jak najwięcej informacji potrzebnych do tworzenia optymalnego dla ucznia programu.

Jakościowe myślenie o edukacji to:

- projektowania rozwoju jakościowego,
- konstruowanie procedur rozwoju jakościowego,
- monitorowanie i informacja zwrotna,
- niezakończone dążenie do dalszego doskonalenia.

Monitoring kierowniczy to zbieranie informacji o efektach nadzoru pedagogicznego, który pełni nauczyciel oraz informacji o charakterze strategicznym. Ustalenie jakie informacje mają charakter strategiczny, to właśnie tworzenie kierowniczego monitoringu.

Wybrane procedury szkolnego monitoringu:

- samoocena,
- ankietowanie,
- hospitacje diagnozujące,
- przeglądy, wywiady.

Procedury te można zastosować również w toku projektu i w rezultacie odpowiedzieć na pytanie: czy poprzez realizację praktyk studenckich osiągnięte zostały efekty kształcenia wynikające z wi-

zji sylwetki absolwenta studiów pedagogicznych? Nowym elementem jest równorzędne traktowanie działań w tym obszarze wszystkich trzech podmiotów odpowiedzialnych za wysoka jakość praktyk.

Zamierzone efekty odbytych praktyk pedagogicznych

Konsekwencją przeprowadzonych studenckich praktyk pedagogicznych przygotowujących studentów do wykonywania zawodu nauczycielskiego w przedszkolu i klasach I – III szkoły podstawowej według założeń ich nowych modeli jest osiągnięcie konkretnych efektów kształcenia.

1. W zakresie uzyskanej wiedzy:

- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o typowych rodzajach struktur, celach, organizacji i funkcjonowaniu placówek oświatowych – przedszkolach/szkołach podstawowych, w których prowadzona jest działalność kształcąca, wychowawcza, opiekuńcza, kulturalna i pomocowa,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o różnych rodzajach struktur społecznych typowych dla funkcjonowania placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych oraz zachodzących między nimi relacjach,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o rodzajach więzi społecznych i o rządzących nimi prawidłowościach zachodzących w placówkach oświatowych – przedszkolach/szkołach podstawowych,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o różnych środowiskach wychowawczych, ich specyfice i procesach w nich zachodzących w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o strukturze i funkcjach systemu edukacji, celach, podstawach prawnych, organizacji i funkcjonowaniu placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o uczestnikach działalności kształcącej, wychowawczej, opiekuńczej, kulturalnej i pomocowej w przestrzeni placówek oświatowych – przedszkoli/szkół podstawowych,
- student - praktykant posiada użyteczną wiedzę o metodyce wykonywania typowych zadań, normach, procedurach stosowanych w różnych obszarach działalności pedagogicznej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej

2. W zakresie zdobytych umiejętności:

- student – praktykant potrafi obserwować i interpretować zjawiska społecznych w powiązaniu z różnymi obszarami działalności pedagogicznej przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi korzystać z posiadanej wiedzy psychologiczno-pedagogicznej, w celu szczegółowego opisu i praktycznego analizowania procesów i zjawisk społecznych, istotnych z punktu widzenia edukacji zachodzących w przestrzeni

przedszkolnej/szkolnej,

- student – praktykant potrafi analizować przyczyny i przebieg wybranych procesów edukacyjnych i zjawisk społecznych specyficznych dla różnych obszarów działalności pedagogicznej przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi posługiwać się zasadami i normami etycznymi w podejmowanej działalności, dostrzega i analizuje dylematy etyczne; przewidywać skutki konkretnych działań pedagogicznych w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi prawidłowo posługiwać się normami i regułami prawnymi w działalności pedagogicznej, planując i realizując rozwiązania konkretnych zadań z zakresu edukacji, opieki, wychowania, działalności kulturalnej i pomocowej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi prawidłowo posługiwać się zasadami i normami bezpieczeństwa i higieny pracy w instytucjach edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych i pomocowych w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi ocenić przydatność typowych metod, procedur i dobrych praktyk do realizacji zadań związanych z różnymi sferami działalności pedagogicznej w przestrzeni przedszkola/szkoły podstawowej,
- student – praktykant potrafi diagnozować i prognozować sytuację uczestników procesów edukacyjnych w przedszkolu/szkole podstawowej,
- student – praktykant potrafi generować rozwiązania konkretnych problemów pedagogicznych i prognozować przebieg ich rozwiązywania oraz przewidywać skutki planowanych działań w przedszkolu/szkole podstawowej,
- student – praktykant potrafi wdrażać rozwiązania konkretnych problemów edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych, kulturalnych i pomocowych w przedszkolu/szkole podstawowej,
- student – praktykant potrafi animować prace nad rozwojem uczestników procesów pedagogicznych oraz wspierać ich samodzielność w zdobywaniu wiedzy w przedszkolu/szkole podstawowej i poza nimi,
- student – praktykant potrafi przygotować wystąpienie ustne, prezentować własne pomysły, wątpliwości i sugestii.

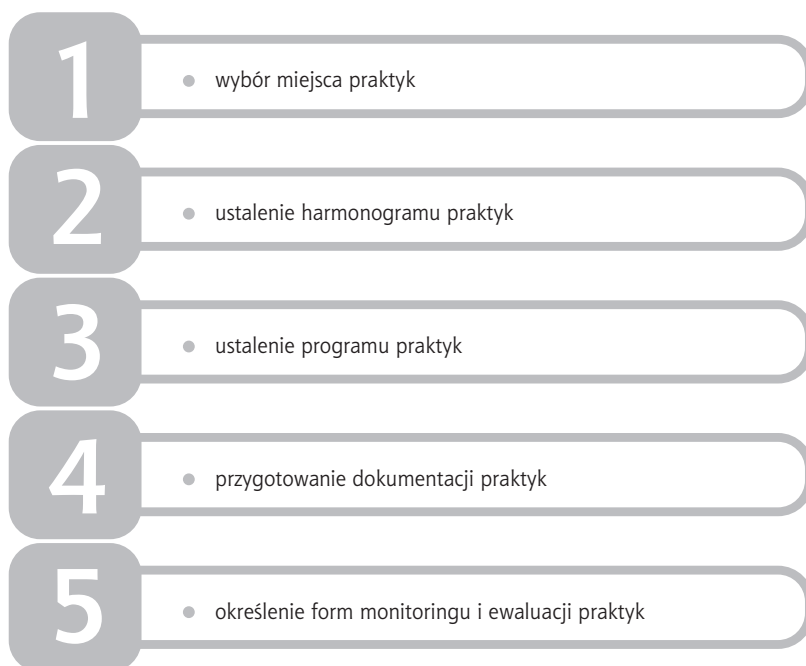
3. W zakresie zdobytych kompetencji społecznych:

- student – praktykant ma świadomość poziomu swojej wiedzy i umiejętności, rozumie potrzebę ciągłego dokształcania się zawodowego i rozwoju osobistego, dokonuje samooceny własnych kompetencji i doskonali umiejętności, wyznacza kierunki własnego rozwoju i kształcenia,

- student – praktykant jest gotowy do podejmowania wyzwań zawodowych; wykazuje aktywność, podejmuje trud i odznacza się wytrwałością w realizacji indywidualnych i zespołowych działań profesjonalnych w zakresie edukacji,
- student – praktykant potrafi pracować w zespole pełniąc różne role; umie przyjmować i wyznaczać zadania, jest przygotowany do aktywnego uczestnictwa w grupach, organizacjach i instytucjach realizujących projekty społeczne w różnych obszarach działalności pedagogicznej,
- student – praktykant dostrzega i formułuje problemy moralne i dylematy etyczne związane z własną i cudzą pracą zawodową, poszukuje optymalnych rozwiązań, postępuje zgodnie z zasadami etyki zawodowej,
- student – praktykant ma elementarne umiejętności organizacyjne pozwalające na realizację celów zawodowych związanych z projektowaniem i podejmowaniem indywidualnych działań profesjonalnych.

Praktyczny poradnik dla studentów - praktykantów

Student zamierzający odbyć praktyki pedagogiczne przygotowujące do zawodu nauczycielskiego w przedszkolu i klasach I – III szkoły podstawowej powinien przestrzegać jasno sprecyzowanej procedury postępowania przedstawionej poniżej w formie schematycznej. Innowacyjnym podejściem do opracowywania dokumentacji praktyk w przedstawianych tutaj dwóch modelach studenckich praktyk pedagogicznych jest kryterium poszczególnych etapów realizacji praktyk, czyli praktyk w ujęciu „krok po kroku” od poszukiwania miejsca praktyk, aż po ich zaliczenie.

Rysunek 30. Struktura organizacyjna studenckich praktyk pedagogicznych – opracowanie własne

Rysunek 31. Moduły praktyk pedagogicznych – opracowanie własne

Moduł 1. Warsztaty – przygotowanie do realizacji praktyk w placówkach oświatowych, zapoznanie się z ramowym harmonogramem i programem praktyki oraz zapoznanie się ze specyfiką pracy w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap I; wymiar: 16 godzin).

Moduł 2. Praktyka obserwacyjna – realizacja praktyk w placówce oświatowej - w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap II; wymiar: 40 godzin).

Moduł 3. Praktyka czynna – realizacja praktyk w placówce oświatowej - w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (Etap II; wymiar: 140 godzin), w tym:

- autorefleksja (m.in. analizowanie własnej pracy, przygotowanie portfolio praktykanta; wymiar: 10 godzin);
- superwizja (zewnętrzny monitoring realizacji praktyk czynnych studenta przez niezależnego specjalistę; wymiar: 4 godziny).

Moduł 4. Doradztwo i mikronauczanie – realizacja praktyk pogłębiających kompetencje praktykanta oraz podsumowujących i oceniających przebieg praktyki (Etap III; wymiar: 16 godzin).

Tabela 29. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk dla studentów EWiP

Etap realizacji	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar – ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	semestr 5	16 godzin	ciągły
Etap II	Moduł 2	Praktyk obserwacyjne w szkole podstawowej (indywidualne)	semestr 5	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 3	Praktyki czynne w szkole podstawowej (indywidualne)	semestr 5	80 godzin	skokowy
	Moduł 3	Praktyki czynne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	60 godzin	skokowy
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	Semestr 5/ 6	10 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)	semestr 6	6 godzin	ciągły

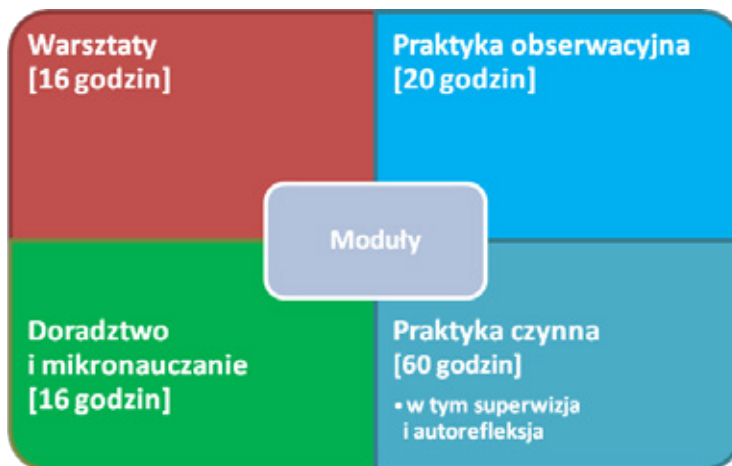
Rysunek 32. Moduły realizacji praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Tabela 30. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej

Etap realizacji	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar – ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	semestr 5	16 godzin	ciągły
Etap II	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w szkole podstawowej (indywidualne)	Semestr 5	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 3	Praktyki czynne w szkole podstawowej (indywidualne)	Semestr 5	80 godzin	skokowy
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	Semestr 5/6	10 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)	semestr 6	6 godzin	ciągły

Tabela 31. System realizacji godzin praktyk w klasach I-III szkoły podstawowej

Miejsce praktyk	szkoła podstawowa	
Rok i semestr studiów	Rok III, semestr 5	
Wymiar praktyk (godziny)	100	
Termin realizacji (miesiące)	4	
Dzienna liczba godzin	5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	5	10

Rysunek 33. Moduły realizacji praktyk pedagogicznych w przedszkolu

Tabela 32. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w przedszkolu

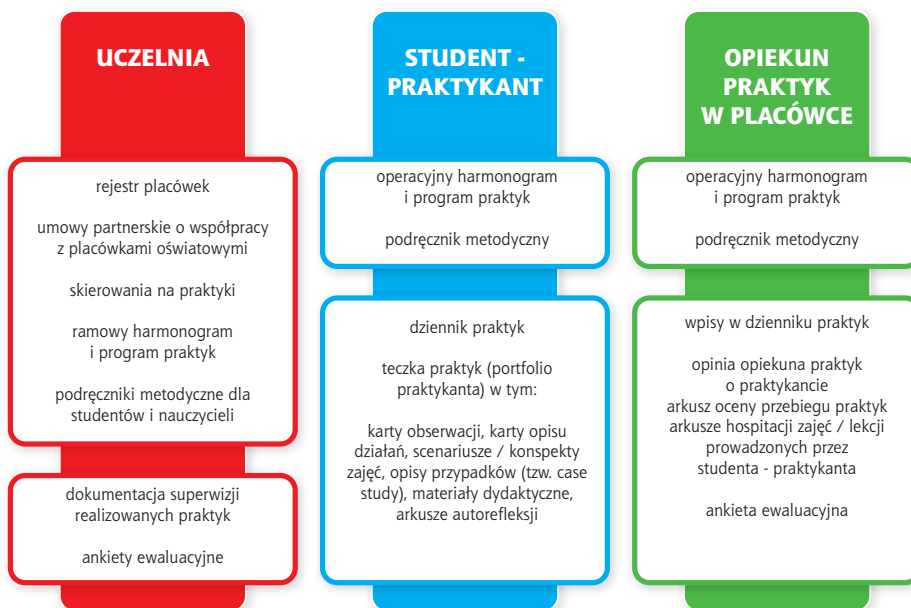
Etap realizacji	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar – ilość godzin na realizację modułu	Sposób realizacji modułu
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	semestr 5	16 godzin	ciągły
Etap II	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	20 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 3	Praktyki czynne w przedszkolu (indywidualne)	Semestr 6	60 godzin	skokowy
Etap III	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	Semestr 6	10 godzin	skokowy lub mieszany
	Moduł 4	Mikronauczanie (grupowe)	semestr 6	6 godzin	ciągły

Tabela 33. System realizacji godzin praktyk w przedszkolu

Miejsce praktyk	przedszkole	
Rok i semestr studiów	Rok III, semestr 6	
Wymiar praktyk (godziny)	80	
Termin realizacji (miesiące)	4	
Dzienna liczba godzin	5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	4	8

Tabela 34. System realizacji godzin praktyk w placówce (przykładowe zestawienie)

Miejsce praktyk	szkoła podstawowa [klasy I-III]		przedszkole	
Wymiar praktyk (godziny)	100		80	
Dzienna liczba godzin	5		5	
Liczba godzin w tygodniu [ciągły/ skokowy]	20	10	20	10
Liczba tygodni [ciągły/ skokowy]	5	10	4	8

Rysunek 34. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w przedszkolu i kl. I – III SP

Rysunek 35. Monitoring praktyk pedagogicznych w przedszkolu i kl. I – III SP

Rysunek 36. Praktyki „krok po kroku”

PRZYKŁADOWY WZÓR SCENARIUSZA LEKCJI Z UWZGLĘDNIENIEM OPERACJONALIZACJI CELÓW NAUCZANIA

TEMAT LEKCJI:

najczęściej zgodnie z rozkładem materiału

TREŚCI PROGRAMOWE:

z przyjętego programu nauczania

CELE OGÓLNE:

podają je dokumenty oświatowe (podstawa programowa) i często program nauczania

CELE OPERACYJNE:

są zawarte częściowo w niektórych programach nauczania, można też odwołać się do rozkładu materiału

WARIANT I	WARIANT II
<p>Po zakończonych zajęciach uczeń:</p> <p>POZIOM I - WIADOMOŚCI KATEGORIA A</p> <ul style="list-style-type: none"> • pamięta • • <p>POZIOM I – ROZUMIE KATEGORIA B</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie • • <p>POZIOM II - STOSOWANIE KATEGORIA C i D</p> <ul style="list-style-type: none"> • potrafi (stosuje) • 	<p>Po zakończonych zajęciach uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • łącznie wymieniamy (bez rozbicia na: pamięta, rozumie, potrafi) z użyciem czasowników określających działanie w: <p>POZIOMIE I – KATEGORIA A</p> <p>POZIOMIE I – KATEGORIA B</p> <p>POZIOMIE II – KATEGORIA C i D</p>

Kształcenie umiejętności np. :

- Posługiwanie się językiem ojczystym
- Rozwijanie sprawności umysłowych
- Współdziałanie w zespole
- Czasowniki określające działanie – jeśli jest to cykl długofalowy kształcenia tych samych umiejętności

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

METODY:

STRUKTURA I OPIS (PRZEBIEG) LEKCJI:

- Zaangażowanie
- Badanie i przekształcanie
- Prezentacja
- Podsumowanie i refleksja

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Scenariusz lekcji, nauczanie początkowe zajęcia zintegrowane klasa II

Krąg tematyczny:

Łąka wiosną.

Temat dnia:

Co ciekawego można zobaczyć i usłyszeć wiosną na łące?

Treści programowe

Edukacja polonistyczna: uczeń wyszukuje w tekście potrzebne informacje, czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacji i wyciąga z nich wnioski, uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie.

Edukacja przyrodnicza: uczeń opisuje życie w wybranym ekosystemie (na łące).

Edukacja muzyczna: uczeń tworzy improwizacje ruchowe do muzyki.

Edukacja matematyczna: uczeń podaje z pamięci iloczyny w zakresie tabliczki mnożenia, sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia.

Edukacja społeczna: współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki.

Cele ogólne:

- rozwijanie umiejętności wypowiedzania się pełnym zdaniem,
- doskonalenie umiejętności współdziałania w zespole,
- doskonalenie umiejętności wykonywania działań matematycznych (mnożenie i dzielenie),
- doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem,
- zapoznanie z różnorodnością roślin i zwierząt żyjących na łące,
- rozwijanie ekspresji ruchowej,
- utrwalenie kolejności liter w alfabecie,
- doskonalenie umiejętności wyszukiwania informacji w tekście i na ich podstawie tworzenia mapy pojęć.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- aktywnie i zgodnie uczestniczy w zajęciach,
- wypowiada się na temat swoich odczuć i wrażeń,
- czyta samodzielnie tekst i wyszukuje ważne informacje,
- na podstawie tekstu i własnych wiadomości wykonuje mapę pojęć,
- rozwiązuje krzyżówkę,
- potrafi zatańczyć według własnego pomysłu do muzyki,
- potrafi twórczo wykorzystać rekwizyt,
- mnoży i dzieli w zakresie 30,
- porządkuje nazwy roślin wg kolejności alfabetycznej,
- wybiera spośród różnych nazw roślin tylko nazwy roślin łąkowych,
- potrafi zaprezentować materiały wypracowane przez grupę.

Metody pracy:

- słowne - rozmowa, praca z tekstem,
- praktycznego działania – pisanie, zabawy ruchowe.

Formy pracy:

- indywidualna,
- zbiorowa,
- zespołowa.

Środki dydaktyczne:

- nagranie odgłosów łąki oraz utworu „Poranek” Griega i „Walc kwiatów” Czajkowskiego,
- materiały multimedialne –/Scholaris/ –Na łące,
- kartki z nazwami roślin,
- kartki z cyframi do zabawy matematycznej,
- tkanina /rekwizyt w zabawie ruchowej/
- kserokopie tekstów do czytania,

- papier w formie płatków kwiatów do wykonania mapy pojęć.

Przebieg zajęć:

1. Spotkanie w kręgu na dywanie – Zaproszenie dzieci na wycieczkę w wyobraźni.
Rozpoznanie miejsca wycieczki na podstawie odgłosów przyrody i tekstu o charakterze relaksacyjnym.
2. Rozmowa na temat wrażeń i odczuć towarzyszących odbiorowi tekstu i głosów przyrody – /Kolory wiosennej łąki, odgłosy, które do nas docierały, zapachy, które unosiły się w powietrzu/.
3. Obejrzenie filmu dydaktycznego i na jego podstawie wybranie spośród nazw różnych roślin tylko tych, które występują na łące. Uporządkowanie ich wg kolejności alfabetycznej /praca w grupach/.
4. Zabawa ruchowa – interpretacja utworu „Poranek” Griega z wykorzystaniem rekwizytu.
5. Rozwiązywanie zadań z treścią /tablica multimedialna/ -proponowanie sposobu obliczeń, zapisywanie i udzielanie odpowiedzi.
6. Zabawa matematyczna – mnożenie do 30.
Każdy otrzymuje kwiatek z cyfrą, muzyka zaprasza nas do tańca, na przerwę w pary łączą się te osoby, których liczby pomnożone przez siebie dają wynik mnożenia zaprezentowany na tablicy.
7. Rozwiązywanie krzyżówek /zwierzęta łąkowe/ i sprawdzenie haseł.
8. Podział na zespoły – czytanie tekstu, wyszukiwanie informacji i wykonanie mapy pojęć, zapisywanie haseł.
9. Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup.
10. Ewaluacja zajęć – tworzenie skojarzeń do słowa „łąka”.

Charakterystyka partnerskich placówek oświatowych – przedszkola/szkoły

W myśl przyjętych w projekcie założeń, placówki oświatowe, do których trafią studenci na praktyki pedagogiczne powinny:

- posiadać uprawnienia do realizacji praktyk na podstawie rozporządzenia MEN,
- posiadać minimum 3 nauczycieli ze stopniem mgr i stopniem zawodowym nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego,
- posiadają dostępny sprzęt ICT do prowadzenia zajęć,
- posiadają doświadczenie w realizacji praktyk dla min. 10 osób.

Te powyższe kryteria powinny przekładać się na jasno określoną wizję wzorcowych przedszkoli i szkół podstawowych, będących miejscem studenckich praktyk pedagogicznych. Przede wszystkim więc placówki te muszą odpowiadać na najistotniejsze pytanie studentów pedagogiki, a mianowicie: jak przełożyć osobistą wiedzę i umiejętności pedagogiczne wyniesione z toku dotychczasowych studiów, na praktykę przedszkolną i szkolną. Placówki te stają się bowiem pierwszą i podstawową jednostką praktycznego doskonalenia ich kompetencji zawodowych. Młodzi pedagodzy przychodząc do przedszkola/szkoły nie są przygotowani do realizacji wielu z czekających na nich zadań - znają przedmiot, którego mają uczyć, posiadają wiedzę z zakresu teoretycznych podstaw dydaktyki, ale nie wiedzą jak zastosować tę wiedzę w praktyce. Brak im umiejętności rozwiązywania problemów wychowawczych, praktycznego zarządzania zespołem uczniowskim. Odpowiedzi na nurtujące ich problemy powinni uzyskać właśnie w miejscu swojej pierwszej praktyki zawodowej. Tu również powinni się nauczyć współpracy z innymi nauczycielami, wejść w ich grupę i obserwować relacje zachodzące między nimi. To wzajemne obserwowanie się podczas pracy, uczenie się od siebie, przejmowanie wzorców postępowania i wypracowywanie zindywidualizowanych rozwiązań, służy przede wszystkim stworzeniu uczniom warunków do uczenia się nie niszcząc ich naturalnej ciekawości świata. Przedszkole/szkoła podstawowa, do której trafia student-praktykant powinna być zatem przykładem dobrej praktyki nauczycielskiej i miejscem, spotkań adeptów sztuki nauczycielskiej z doświadczonymi pedagogami, mogącymi stać się dla nich mistrzami i przewodnikami po „świecie” wybranej profesji. Student-praktykant powinien mieć szansę dowiedzieć się jak Ci doświadczeni nauczyciele radzą sobie z problemami dnia codziennego w przedszkolu/szkole, jakie stosują nowe rozwiązania dydaktyczne, wychowawcze, opiekuńcze i pomocowe, czym jest nowatorstwo pedagogiczne i jakich działań dotyczy, jaką rolę w procesie edukacji pełnią nowinki techniczne wspierające ten proces oraz, czym są niestandardowe rozwiązania, które wyróżniają tę placówkę na tle innych w środowisku. Przedszkola/szkoły wybrane do partnerstwa w naszym projekcie muszą spełniać te wymogi zarówno w zakresie swojej oferty programowej, nowoczesnych metod nauczania, wykwalifikowanej kadry nauczycielskiej przygotowanej do pracy zespołowej, umiejętności korzystania z zasobów lokalnego środowiska jak i nowoczesnej bazy dydaktycznej.

Reasumując:

Placówki oświatowe, czyli przedszkola i szkoły podstawowe, do których trafi na praktyki student-praktykant powinny posiadać:

- wysoko wykwalifikowaną kadrę pedagogiczną,
- pomoc specjalistyczną - logopedy, psychologa, pedagoga szkolnego i innych wspierających prawidłowy rozwój dziecka we wszystkich jego sferach,
- bardzo dobrą, zapewniającą bezpieczeństwo bazę lokalową,
- bardzo dobrą współpracę z rodzicami i środowiskiem lokalnym,
- nowocześnie opracowane programy dydaktyczno-wychowawcze, profilaktyczno-terapeutyczne i opiekuńczo-pomocowe wspierające i wspomagające dzieci/uczniów oraz ich rodziców w sytuacjach problemowych (zebrania szkoleniowe, warsztaty, spotkania ze specjalistami),
- duży wybór zajęć obligatoryjnych i fakultatywnych dostosowanych do zainteresowań i możliwości dzieci (liczne wycieczki autokarowe, wyjścia do teatru, imprezy plenerowe, udział w konkursach zewnętrznych zgodnie z zainteresowaniami dzieci (muzyczne, plastyczne, literackie, sportowe itp.).

Wszystkie te działania powinny znaleźć odniesienie do obowiązujących w oświacie aktów, w tym nowej podstawy programowej dla przedszkoli i kształcenia ogólnego w klasach I – III szkoły podstawowe.

Bibliografia

Ablewicz K., Hermeneutyczno – fenomenologiczna perspektywa badań w pedagogice, Kraków 1994.

Klus-Stańska D., Behawiorystyczne źródła myślenia o nauczaniu, czyli siedem grzechów wczesnej edukacji, [w:] D. Klus-Stańska, E. Szatan, D. Bronk (red.), *Wczesna edukacja. Między schematem a poszukiwaniem nowych ujęć teoretyczno-badawczych*, Gdańsk 2007.

Klus-Stańska D., *Konstruowanie wiedzy w szkole*, Olsztyn 2000.

Marshall G. (red.), *Słownik socjologii i nauk społecznych*, Warszawa 2000.

Regulamin studenckich praktyk zawodowych w Wyższej Szkole Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa [dokument wewnętrzny uczelni].

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (DZ.U. z 2012, Nr , poz. 131).

Sławińska M., *Przedszkole w perspektywie funkcjonalistycznej i krytycznej*, „Problemy Wczesnej Edukacji” 2005, nr 2.

Słowniczek

Arkusz obserwacji, forma tabeli, podzielonej na poszczególne zagadnienia, które obserwujemy. Obserwacje są prowadzone kilka razy i nie regularnie.

Cele kształcenia, kierunkowskazy, świadomie założone skutki, które chcemy osiągnąć w procesie kształcenia; działania, które mają doprowadzić do danego stanu rzeczy; stanowią podstawowy czynnik wyznaczający rozwiązania innych elementów procesu kształcenia; są wyznacznikiem doboru i układu treści kształcenia oraz podstawowym kryterium w doborze metod, form organizacyjnych i środków dydaktycznych, a także podstawą planowania i organizowania działań uczestników procesu kształcenia; stanowią kryterium oceny efektywności procesu dydaktycznego.

Cele wychowania, oznacza wszelkie zamierzone działania w formie interakcji społecznych mających na celu wywołanie trwałych, pożądanych zmian w osobowości człowieka. Zmiany te obejmują zarówno stronę poznawczo-instrumentalną, związaną z poznaniem rzeczywistości i umiejętnością oddziaływania na nią, jak i stronę aksjologiczną, która polega na kształtowaniu stosunku człowieka do świata i ludzi, jego przekonań i postaw, układu wartości i celu życia.

Efekty kształcenia, efekty kształcenia, uczenia się można zdefiniować jako to, co uczeń (student) powinien wiedzieć, rozumieć oraz umieć zademonstrować po ukończeniu procesu uczenia się. Odnoszą się one do tego, co uczeń (student) osiągnął, a nie jedynie do treści tego, co było nauczane, bądź tego, w jaki sposób nabył wiedzę i umiejętności. Rozróżnić można dwa rodzaje efektów kształcenia/uczenia się: 1) kompetencje ogólne (umiejętności uniwersalne), 2) kompetencje przedmiotowe (wiedza teoretyczna, praktyczna lub wiedza doświadczalna oraz umiejętności kierunkowe).

Ewaluacja, jest to systematyczne badanie wartości lub cech konkretnego programu, działania lub obiektu z punktu widzenia przyjętych w tym celu kryteriów. Celem jej jest usprawnienie, rozwój lub lepsze zrozumienie danej sytuacji, czy stanu. Ewaluacja w szkole to systematyczne gromadzenie, porządkowanie i ocena danych dotyczących dokumentów, działań i osób. Ewaluację przeprowadzamy według ustalonych kryteriów w celu podjęcia decyzji dotyczących przyszłych działań.

Formy nauczania, forma nauczania obejmuje zewnętrzne warunki tegoż nauczania, a więc: dobór uczniów i nauczycieli, połączenie ich w odpowiednie grupy, współpracę grup i jednostek między sobą, rodzaj zajęć oraz warunki miejsca i czasu pracy dydaktycznej. W zastosowaniu najszerszym pojęcie forma nauczania odnosi się zwykle do systemów nauczania, takich jak np.: klasowo-lekcyjny; zespołowo-pracowniany; warsztatowo-produkcyjny. W węższym ujęciu zaś, forma nauczania kojarzy się z takimi elementami systemu jak: lekcja, wycieczka szkolna, praca domowa ucznia, zajęcia warsztatowe, praktyki, konsultacje, projekty, fakultety, zajęcia pozalekcyjne, prace dyplomowe, bądź takimi kategoriami organizacji pracy uczniów na lekcji, czy poza nią, jak: praca zbiorowa (frontalna) uczniów, praca jednostkowa (indywidualna), praca grupowa.

Hospitacja diagnostująca, hospitacja, to bezpośrednia obserwacja realizacji przez nauczyciela zadań statutowych szkoły, w szczególności zajęć prowadzonych z uczniami. Hospitacja diagnostująca zaś, to działanie polegające w szczególności na obserwacji uczniów, ich wiedzy, umiejętności i postaw. Jest to hospitacja, która służy obserwacji aktywności (zachowań) uczniów na lekcji, spowodowa-

nych określonymi działaniami nauczyciela. Inaczej mówiąc, jest to obserwacja procesu uczenia się uczniów w świetle dziejącego się procesu nauczania.

Konspekt zajęć, to szczegółowe rozwinięcie proponowanego planu jednostki lekcyjnej i wymienia następujące elementy składowe: temat, cele i zadania lekcji, przebieg lekcji z rozbiciem na poszczególne etapy, temat pracy domowej, przewidywane pytania nauczyciela i uczniów, metody i środki dydaktyczne używane na każdym z etapów lekcji oraz potrzebne materiały.

Metody nauczania, to celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniami, umożliwiający uczniom opanowanie wiedzy, nabycie umiejętności oraz wykorzystanie jednych i drugich w praktyce.

Monitoring, jest to regularna obserwacja lub pomiary określonego zjawiska przez określony czas. Monitoring w mierzeniu jakości pracy szkoły stanowi zorganizowany sposób ciągłej obserwacji, w celu zapobiegania błędom czy wręcz nieszczęściu. Istotą tego monitoringu jest nie dopuszczanie do błędów zapobiegając im już przed ich ewentualnym powstaniem. Monitoring w aspekcie jakościowego rozwoju, to procedura obserwacyjna, diagnozująca, której celem jest doprowadzenie do sukcesu każdego ucznia na miarę jego możliwości.

Nauczanie, jest to planowa i systematyczna praca nauczyciela z uczniami mająca na celu wywołanie pożądanych trwałych zmian w ich postępowaniu, dyspozycjach i całej osobowości pod wpływem uczenia się i opanowywania wiedzy, przeżywania wartości i działań praktycznych. Nauczanie jest działalnością intencjonalną, znaczy to, że jego intencją jest wywołanie uczenia się jako czynności podmiotowej samych uczniów. Jednym ze sposobów nauczania, a jednocześnie ważnym czynnikiem wytwarzania zmian w uczniach jest również ich działalność praktyczna, odpowiednio zharmonizowana z opanowywaniem wiedzy o rzeczywistości.

Obserwacja bezpośrednia, jest techniką polegającą na wtopieniu się badacza w tłum badanych i notowaniu spostrzeżeń w oparciu o wcześniej przygotowane narzędzia. Obserwacja ta jest jednym z typów obserwacji, polegającym na poinformowaniu grupy, że jest obserwowana; wtapiamy się w nią ale nie mówimy jaki jest cel obserwacji. Umożliwia ona zachowanie dystansu przez badacza, przy jednoczesnym zbliżeniu do terenu. Badacz pełni rolę gościa w terenie.

Obserwacja uczestnicząca, ma miejsce wówczas, gdy badacz jest uczestnikiem społeczności/ organizacji i z tej pozycji przeprowadza badania. Pozwala ona na lepszy dostęp do danych, poznać sens działań, poznać ludzi, umożliwić lepsze wyczucie sytuacji i całości organizacji i uczenie się przez doświadczenie.

Podstawa programowa, akt prawny, ustalany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, regulujący działania edukacyjne oraz wyznaczający kierunki pracy nad koncepcją edukacji w danej szkole. Umożliwia powstawanie różnych szkolnych i ogólnopolskich programów nauczania, pozostawiając jednak dużą swobodę nauczycielowi w zakresie sposobu realizacji i uzyskiwania założonych osiągnięć. Stanowi punkt wyjścia do opracowania programów nauczania poszczególnych przedmiotów, bloków przedmiotowych lub programów edukacyjnych, a także programów wychowawczych. Podstawy programowe określają cele i zadania kształcenia szkolnego, podkreślając, że nauczanie ma sprzyjać rozwojowi ucznia, a nie ograniczać się do realizacji materiału. Zawierają kanon podstawowych treści nauczania i podstawowych lektur. Precyzują, jakie umiejętności powinien

opanować uczeń w trakcie kształcenia, wskazują, jakim postawom powinno sprzyjać nauczanie i wychowanie w szkole.

Praktyki pedagogiczne, jeden z najważniejszych elementów programu studiów wyższych na kierunkach pedagogicznych. Celem ich jest m.in. Zapoznanie przyszłych pedagogów z realiami panującymi w placówkach oświatowych, umożliwienie im pierwszego sprawdzenia się w pracy dydaktyczno-wychowawczej i opiekuńczo-pomocowej oraz umożliwienie zweryfikowania zdobytej w toku studiów wiedzy z rzeczywistością funkcjonowania placówek oświatowych i realiami przyszłej pracy zawodowej.

Proces boloński, proces ten rozpoczął się dnia 19 czerwca 1999r. Gdy to ministrowie edukacji 29 krajów podpisali deklarację bolońską. Jest to dokument zawierający zadania prowadzące do zbliżenia systemów szkolnictwa wyższego krajów europejskich. Głównym celem deklaracji bolońskiej jest stworzenie do 2010 roku europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego. Jego realizacja to: wprowadzenie systemu przejrzystych i porównywalnych stopni poprzez wdrożenie suplementu do dyplomu; przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch/trzech poziomach kształcenia; powszechne stosowanie systemu punktów kredytowych (tj. Ects- european credit transfer system); promocja mobilności studentów, nauczycieli akademickich, naukowców oraz personelu administracyjnego; promocja współpracy europejskiej w zakresie zwiększenia poziomu jakości szkolnictwa wyższego; promocja europejskiego wymiaru szkolnictwa wyższego, szczególnie w zakresie rozwoju zawodowego, mobilności oraz zintegrowanych programów nauczania, szkolenia i badań.

Proces dydaktyczny, ciąg systematycznych czynności nauczycieli i uczniów umożliwiających uczniom opanowanie widzy o świecie, wyrabianie sprawności w jej stosowaniu, rozwijanie zdolności i zainteresowań, kształtowanie przekonań i postaw. Mówiąc o procesie dydaktycznym mamy na myśli zarówno proces nauczania jak i proces uczenia się.

Program praktyk, przedstawienie celów, metod, form i treści wyznaczających przebieg praktyk oraz wyników, które powinny być osiągnięte przez praktykantów w toku ich realizacji.

Scenariusz zajęć, to informacje na temat organizacji zajęć i szczegółowy opis ich realizacji.

Środki dydaktyczne, są to przedmioty, które dostarczają uczniom określonych bodźców sensorycznych oddziaływujących na ich wzrok, słuch, dotyk itp. (ławki, książki, mapy, tv) ułatwiają im bezpośrednie i pośrednie poznawanie rzeczywistości. Najogólniej ujmując, można przyjąć, że środkami dydaktycznymi nazywamy zarówno przedmioty dostarczające bodźców zmysłowych, jak i urządzenia techniczne. Środki dydaktyczne służą wzbogaceniu czynności nauczyciela ale i ucznia. Środki dydaktyczne pełnią ważną rolę w rozwoju wyobraźni, myślenia, spostrzegania, wpływają na lepsze i szybsze opanowanie wiadomości i umiejętności.

Treści nauczania, to materiał nauczania, zmiany jakie mają zajść w uczniu i czynności wykonywane na materialne nauczanie, dzięki którym zmiana zajdzie; to zasób wiedzy ustrukturyzowanej tak, aby wiedza charakteryzowała się właściwością upraszczania informacji, tworzenia nowych twierdzeń oraz rozszerzania operatywności danego zasobu wiedzy ucznia o określonych zdolnościach w określonej sytuacji; na treść kształcenia składa się całokształt podstawowych umiejętności i wiadomości dziedziny nauki, techniki, kultury, sztuki, praktyki przewidzianego do opanowania przez uczniów podczas ich pobytu w szkole.

Załącznik 1.

Wzór dziennika praktyk (wybrane strony)

Załącznik 1. Wzór dziennika praktyk (wybrane strony)

Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa

DZIENNIK PRAKTYK

Wydział: Nauk Społecznych
Kierunek studiów: Pedagogika
Specjalizacja: edukacja wczesnoszkolna i przedszkolna
Poziom studiów: studia I stopnia studia II stopnia
Tryb studiów: stacjonarne niestacjonarne
Rok studiów: pierwszy drugi trzeci
Semestr studiów: 1 2 3 4 5 6

.....
 imię i nazwisko praktykanta

.....
 numer albumu:

.....
 imię i nazwisko
 koordynatora ds. praktyk na kierunku
 (WSNHID)

[strona tytułowa]

Potwierdzenie przyjęcia studenta na praktykę

Nazwa placówki (pieczęćka)	Data rozpoczęcia praktyk	Data zakończenia praktyk	Imię i nazwisko opiekuna praktyk w placówce (podpis)
(szkoła)			
(przedszkole)			

Podstawowe zadania praktykanta

1. Zapoznanie się ze strukturą organizacyjną placówki przedszkolnej i szkolnej.
2. Zapoznanie się z programami nauczania oraz programem wychowawczym przedszkola oraz klas I-III szkoły podstawowej.
3. Ukierunkowane obserwowanie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej prowadzonej w szkole i w przedszkolu.
4. Zapoznanie się z systemem oceniania w klasach początkowych, oceną opisową, arkuszami ocen, dziennikiem lekcyjnym, kalendarzem imprez.
5. Zapoznanie się z organizacją i formami współdziałania szkoły/przedszkola z rodzicami.
6. Zapoznanie się z formami współpracy szkoły/przedszkola ze środowiskiem lokalnym.
 - 1.1. Samodzielne prowadzenie zajęć dydaktycznych (w klasach I – III szkoły podstawowej oraz w przedszkolu).
 8. Planowanie zajęć przez studenta (rzeczowe, metodyczne, organizacyjne).
 9. Samodzielne wykonanie pomocy dydaktycznych do poszczególnych zajęć w przedszkolu.
 10. Aktywne włączenie się w pracę opiekuńczo-wychowawczą podczas przerw, spacerów, wycieczek.
 11. Prowadzenie dzienniczka praktyk oraz gromadzenie szczegółowej dokumentacji przebiegu praktyk w postaci teczki praktyk (arkusze hospitacji, konspekty, inne materiały)

[strona 2]

ETAP I Moduł 1 WARSZTATY			
Terminy warsztatów	Liczba godzin	Potwierdzenie zaliczenia przez prowadzącego	

Hospitacja warsztatów		
Data	Tematyka zajęć	Podpis koordynatora ds. praktyk

[strona 4]

Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk studenckich						
Etap realizacji praktyk	Moduł praktyki	Rodzaj praktyki	Termin realizacji (semestr studiów)	Wymiar (liczba godzin na realizację modułu)	Sposób realizacji praktyk (modułu)	
Etap II	Moduł 2	Praktyki obserwacyjne w szkole podstawowej (indywidualne)	5	20	Skokowy lub mieszany	
		Praktyki obserwacyjne w przedszkolu (indywidualne)	6	20	Skokowy lub mieszany	
	Moduł 3	Praktyki czynne w szkole podstawowej (indywidualne)	5	80	skokowy	
		Praktyki czynne w przedszkolu (indywidualne)	6	60	skokowy	
	Moduł 4	Doradztwo (indywidualne)	5/6	10	Skokowy lub mieszany	
		Mikronauczanie (grupowe)	6	6	ciągły	
Etap I	Moduł 1	Warsztaty (grupowe)	5	16	ciągły	

[strona 3]

ETAP II
Moduł 2

Praktyka obserwacyjna w szkole (20 godzin)

Plan zajęć (*)

Godzina lekcyjna	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek

(*) zaznaczyć x w kolumnach

Klasa / grupa:

Tygodniowy plan pracy

Tydzień : od do

Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)

[strona 5]

Tygodniowy plan pracy

Tydzień : od do

Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)

Tygodniowy plan pracy

Tydzień : od do

Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)

[uwaga: w dzienniku liczba stron z możliwością opisu tygodnia pracy uzależniona jest od liczby godzin praktyk]
[strona 6 i następane]

Tygodniowy plan pracy	
Data	Tydzień : oddo
	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)
 data zaliczenia modułu podpis opiekuna praktyk (placówka)

ETAP II					
Moduł 3					
Praktyka asystencka i czynna w szkole (80 godzin)					
Plan zajęć (*)					
Godzina lekcyjna	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek
(*) zaznaczyć x w kolumnach					
Klasa / grupa:					
Tygodniowy plan pracy					
Tydzień 1: oddo					
Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)				
[dalej kontynuacja stron dziennika z możliwością opisu tygodnia praktyk studenta w placówce]					

ETAP II
Moduł 2

Praktyka obserwacyjna w przedszkolu (20 godzin)

Plan zajęć (*)

Godzina lekcyjna	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek

(*) zaznaczyć x w kolumnach

Klasa / grupa:

Tygodniowy plan pracy

Tydzień 1: oddo

Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)

[dalej kontynuacja stron dziennika z możliwością opisu tygodnia praktyk studenta w placówce]

ETAP II
Moduł 3

Praktyka asystencka i czynna w przedszkolu (60 godzin)

Plan zajęć (*)

Godzina lekcyjna	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek

(*) zaznaczyć x w kolumnach

Klasa / grupa:

Tygodniowy plan pracy

Tydzień 1: oddo

Data	Autorefleksja: uwagi i wnioski studenta dotyczące obserwowanej pracy (uogólnienia wynikające z wypełnionej dokumentacji zajęć)

[dalej kontynuacja stron dziennika z możliwością opisu tygodnia praktyk studenta w placówce]

ETAP III
Moduł 4
MIKRONAUCZANIE (6 godzin)

Ewaluacja w toku mikronauczania – opis:

Data	Zaliczenie	Podpis supervisora

ETAP III
Moduł 4
DORADZTWO (10 godzin)

Data	Ileść godzin	Imię i nazwisko	Specjalista	Tematyka konsultacji	Podpis udzielającego konsultację

(*)psycholog, pedagog, logopeda, pracownik CDN, doradca metodyczny

Karta zaliczenia praktyk studenckich

wypełnia koordynator ds. praktyk studenckich na kierunku (WSNHID)

Etap praktyk	Moduły praktyk	Data wpisu	Zaliczenie	Podpis koordynatora (WSNHID)
I	Warsztaty (16 godz.)			
	Praktyki w szkole (20+80 godz.)			
II	Praktyki w przedszkolu (20+60 godz.)			
	Doradztwo (10 godz.)			
III	Mikronauczanie (6 godz.)			

Potwierdzenie zakończenia praktyk

....., dnia
.....
..... pieczęćka i podpis koordynatora ds. praktyk (WSNHID)

Uwagi na podstawie wywiadu z praktykantem

[wskazane, aby karta znalazła się na ostatniej stronie dziennika praktyk lub jako osobny dokument, wkładka do dziennika]

Załącznik 2.

Karta obserwacji i oceny lekcji

Karta Obserwacji i Oceny Lekcji

Dokument dla opiekuna praktyk z ramienia przedszkola/szkoły (lub superwizora) obserwującego zajęcia prowadzone przez studenta-praktykanta

Prowadzący: (imię, nazwisko praktykanta)

Nazwa placówki:

Klasa:

Rodzaj zajęć: (obszar edukacyjny)

Temat zajęć:

Obserwator: (imię i nazwisko)

LP	Ocena kompetencji dydaktycznych studenta – praktykanta i ich zakresy	Kategorie ocen			
		celujący (C)	bdb (B)	wymaga korekty (WK)	niezaakceptowany (N)
A. Przygotowanie się do zajęć					
1.	Właściwy dobór celów i ich czytelność				
2.	Bogactwo metod i technik dydaktycznych uwzględniające różne style nauczania-uczenia się				
3.	Różnorodność stosowanych form realizacji zajęć				
4.	Różnorodność środków dydaktycznych dostosowany do wieku i możliwości dzieci/uczniów				
5.	Spójna i logiczna struktura organizacji i przebiegu zajęć				
6.	Oryginalność koncepcji zajęć i kreatywność w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych w ich toku				
7.	Dobór treści dostosowany do wieku, potrzeb, możliwości i zainteresowań dzieci/uczniów				
8.	Stopień indywidualizacji zajęć uwzględniający osobowy potencjał dziecka/ucznia				
B. Tok realizacji zajęć					
1.	Osiągnięte cele				
2.	Umiejętność objaśniania nauczanego materiału				
3.	Umiejętność podawania jasnych instrukcji				
4.	Zachowanie właściwego tempa i ram czasowych zajęć				
5.	Budowanie przyjaznej atmosfery zajęć sprzyjającej nauczaniu-uczeniu się				
6.	Dobór ćwiczeń zapewniający wielostronny i wszechstronny rozwój dziecka/ucznia				

7.	Asocjacje, korelacja i integracja treści nauczania				
8.	Stosowanie różnych metod i technik sprawdzania, korygowania, utrwalania i oceniania zdobytej na zajęciach wiedzy i umiejętności				
9.	Uzyskiwanie informacji zwrotnej dotyczącej poprawności wykonanego zadania				
10.	Nauka konkretnych umiejętności w kontekstach obszarowych				
C. Kompetencje i predyspozycje praktykanta					
Kompetencje prakseologiczne studenta praktykanta					
1.	skuteczność w planowaniu działań dydaktyczno-wychowawczych w toku zajęć				
2.	Skuteczność w organizowaniu, realizowaniu, kontroli i ocenie przebiegu procesu edukacyjnego w toku przeprowadzonych zajęć				
Kompetencje komunikacyjne studenta praktykanta					
1.	Jasność wypowiedzi słownych i dawanych poleceń				
2.	Poprawność językowa				
3.	Styl wypowiedzi ustnych i bogactwo słownikowe				
Kompetencje współdziałania studenta praktykanta					
1.	Skuteczność zachowań prospołecznych				
2.	Sprawność działań integracyjnych				
3.	Umiejętność „wejścia” w sytuację współdziałania z dziećmi/uczniami i dorosłymi				
4.	Umiejętność inicjowania sytuacji opartych na współdziałaniu				
Kompetencje kreatywne studenta praktykanta					
1.	Innowacyjność proponowanych rozwiązań dydaktyczno-wychowawczych				
2.	Niestandardowość proponowanych i przeprowadzanych działań				
Kompetencje informacyjne studenta praktykanta					
1.	Sprawne korzystanie z nowoczesnych źródeł informacji				
Kompetencje moralne studenta praktykanta					
1.	Ponoszenie odpowiedzialności za swoje czyny				
2.	Przyznawanie się do błędów i niepowodzeń				
3.	Służenie innym				

4.	Czynna troska o innych				
5.	Umiejętność wybaczenia błędów sobie i innym				
Predyspozycje osobowościowe					
1.	dostępny, bezpośredni, kontaktowy				
2.	szanujący godność uczniów, niezłośliwy				
3.	akceptujący różne postawy dzieci/uczniów, tolerancyjny				
4.	dobry organizator				
5.	cierpliwy, zrównoważony, skromny				
6.	kulturalny, taktowny				
7.	opiekuńczy, serdeczny				
8.	mający pogodę ducha, poczucie humoru, optymista				

Ocena ogólna:

....., dnia20..... r.

.....
 podpis (opiekuna praktyk w placówce/ superwizora)

Spis tabel

Tabela 1. Podstawowe zadania praktykanta i opiekuna praktyk (w roku akademickim 2011/2012).	25
Tabela 2. Założenia programowe praktyk pedagogicznych studentów przygotowujących się do nauczania w przedszkolu i w klasach I-III szkoły podstawowej (w roku akademickim 2012/2013).	29
Tabela 3. Ramowy harmonogram praktyk dla studentów EWiP (przykładowe zestawienie)	36
Tabela 4. System realizacji godzin praktyk w placówce (przykładowe zestawienie)	37
Tabela 5. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych (wzór)	50
Tabela 6. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na I etapie realizacji	51
Tabela 7. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 2	52
Tabela 8. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych na II etapie realizacji – moduł 2	53
Tabela 9. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk na II etapie realizacji – moduł 2	54
Tabela 10. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 2	55
Tabela 11. Założenia programowe praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 3	56
Tabela 12. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych na II etapie realizacji – moduł 3	57
Tabela 13. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk na II etapie realizacji – moduł 3	57
Tabela 14. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej na II etapie realizacji – moduł 3	58
Tabela 15. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w przedszkolu	65
Tabela 16. System realizacji godzin praktyk w przedszkolu	65
Tabela 17. Założenia programowe praktyk pedagogicznych studentów w przedszkolu	66
Tabela 18. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych w przedszkolu	68
Tabela 19. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk w przedszkolu	69
Tabela 20. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej w przedszkolu	70
Tabela 21. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	74
Tabela 22. System realizacji godzin praktyk w klasach I-III szkoły podstawowej	74
Tabela 24. Zagadnienia tematyczne praktyk pedagogicznych w klasach I-III szkoły podstawowej	78
Tabela 25. Zadania praktykanta i opiekuna praktyk w szkole podstawowej	79
Tabela 26. Dokumentacja i monitoring przebiegu praktyki pedagogicznej w szkole podstawowej	79
Tabela 27. Rodzaje studenckich praktyk pedagogicznych – miejsce, czas i godziny realizacji	106
Tabela 28. Rodzaje studenckich praktyk pedagogicznych – zagadnienia tematyczne i metody realizacji	106
Tabela 29. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk dla studentów EWiP	119
Tabela 30. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	120
Tabela 31. System realizacji godzin praktyk w klasach I-III szkoły podstawowej	120

Tabela 32. Ramowy harmonogram realizacji modułów praktyk pedagogicznych w przedszkolu	121
Tabela 33. System realizacji godzin praktyk w przedszkolu	121
Tabela 34. System realizacji godzin praktyk w placówce (przykładowe zestawienie)	122

Spis rysunków

Rysunek 1. Współpraca podmiotów zaangażowanych w realizację praktyk	28
Rysunek 2. Praktyki „krok po kroku”	32
Rysunek 3. Komponenty modelu praktyk pedagogicznych	33
Rysunek 4. Struktura organizacyjna praktyk	34
Rysunek 5. Możliwości wyboru miejsca praktyk	35
Rysunek 6. Warianty ustalania harmonogramu praktyk	36
Rysunek 7. Struktura programu praktyk	38
Rysunek 8. Dokumentacja praktyk pedagogicznych	44
Rysunek 9. Monitoring przebiegu praktyk w placówce	46
Rysunek 10. Moduły praktyk pedagogicznych	49
Rysunek 11. Schemat modelu praktyk pedagogicznych studentów EWiP w WSNHiD	62
Rysunek 12. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych w przedszkolu	63
Rysunek 13. Moduły praktyk pedagogicznych w przedszkolu	63
Rysunek 14. Praktyki w przedszkolu „krok po kroku”	64
Rysunek 15. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w przedszkolu	71
Rysunek 16. Monitoring praktyk pedagogicznych w przedszkolu	71
Rysunek 17. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	72
Rysunek 18. Moduły praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	72
Rysunek 19. Praktyki w szkole podstawowej „krok po kroku”	73
Rysunek 20. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	80
Rysunek 21. Monitoring praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	80
Rysunek 22. Czynniki, które mogą pozytywnie wpływać na jakość realizacji praktyk nauczycielskich w opinii studentów biorących udział w badaniu (N = 195)	89
Rysunek 23. Współpraca studenta z nauczycielem-opiekunem praktyk w poszczególnych obszarach w opinii studentów biorących udział w badaniu (N = 259)	93
Rysunek 24. Obszar i profil kształcenia nauczycieli kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna w WSNHiD w Poznaniu.	97
Rysunek 25. Powiązania ścieżek kształcenia w edukacji zawodowej nauczycieli na kierunku Pedagogika specjalność wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna w WSNHiD w Poznaniu	98
Rysunek 26. Warunki efektywnych praktyk pedagogicznych	101
Rysunek 27. Cele praktyk jako czynnik determinujący ich organizację i przebieg	103
Rysunek 28. Trzy możliwości wyboru miejsca praktyk	103

Rysunek 29. Etapy realizacji praktyk pedagogicznych	104
Rysunek 30. Struktura organizacyjna studenckich praktyk pedagogicznych – opracowanie własne	118
Rysunek 31. Moduły praktyk pedagogicznych – opracowanie własne	118
Rysunek 32. Moduły realizacji praktyk pedagogicznych w szkole podstawowej	120
Rysunek 33. Moduły realizacji praktyk pedagogicznych w przedszkolu	121
Rysunek 34. Dokumentacja praktyk pedagogicznych w przedszkolu i kl. I – III SP	122
Rysunek 35. Monitoring praktyk pedagogicznych w przedszkolu i kl. I – III SP	122
Rysunek 36. Praktyki „krok po kroku”	123

